

The Project Gutenberg eBook of Hellmannin herra; Esimerkin vuoksi; Maailman murjoma, by Juhani Aho

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hellmannin herra; Esimerkin vuoksi; Maailman murjoma

Author: Juhani Aho

Release date: October 2, 2004 [EBook #13581]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELLMANNIN HERRA; ESIMERKIN VUOKSI;
MAAILMAN MURJOMA ***

Produced by Tapio Riikonen

HELLMANNIN HERRA; ESIMERKIN VUOKSI; MAAILMAN MURJOMA

Kirj.

Juhani Aho

WSOY, Porvoo, 1920.

HELLMANNIN HERRA

I.

Koko talo oli ylösalaisin, sillä herra oli kylään lähdössä. Hän oli taas kauhean pahalla tuulella, huusi sinne, huusi tänne, kiukkuili ja pauhasi rouvalle, rengille ja piioille, ja nämä sitä mukaa hädissään riensivät minne milloinkin käskettiin, yhä sattuen toistensa tielle.

—Minkä tähden on partavesi niin tulisen kuumaa, että pitää jäädyttää monta tuntia, ennenkuin kärsii siinä leukaansa liottaa? Minkä tähden? Kuka sen on lämmittänyt Hoi! Missä ne kaikki? ... huusi hän, niin että ikkunat tärisivät joka seinällä.

Herra ajoi partaansa kamarissaan ja luuli, että rouva oli viereisessä huoneessa, mutta kun sieltä ei vastausta kuulunut, ryntäsi hän julmistuen sisähuoneista etsimään. Ei ennättänyt kuin kynnykselle, niin rouva jo juoksi keittiöstä hätään.

—Miksi on tämä vesi niin kuumaa? Tahdotaanko minua sillä kuin sikaa karvattomaksi kollata? Hva' ä' me-ningen?—nyt se ei tullut kovaaäänisesti, vaan pidätetyllä kiukulla.

—Se Annihan se ... vaan kyllä minä heti paikalla ... sopersi rouva ja kiiruhti keittiöön kylmempää vettä hakemaan.

—Minkä tähden Anni on tehnyt herran partaveden liian tuliseksi? Onhan sinulle monta kertaa sanottu...

—Ei kai se ollut sen tulisempaa kuin ennenkään.

—Jospa ei ollutkaan; hätäili rouva, vaan annahan nyt sukkelaan kylmää ... ja käy kiireelle noutamaan herran turkki tampusurista pirtin uunin eteen lämpiämään.

Ja itse riensi rouva kylmää vettä vieden herran kamariin, ruveten kaatamaan sitä pesuvatiin.

—Mit ... mitä sinä siinä?

—Minä panen tähän kylmempää sekaan.

—Niin, ja sitten teet sen niin kylmäksi, että iho siinä jäätyy! Eikä tässä kuuna päivänä pääse asioilleen! Semmoista se on aina, jos mihinkä aikoo! Silloin ne on kaikki ihan kuin hulluja! Pane tähän komuudille vesikannu! Mitä sinä siitä kädessäsi koko päivän kantelet? Ja etkö sinä olisi saattanut sitä jo aluksi itse tuoda?

—Minä olin kahverissä ja sanoin Annille...

—Vaikka minä olen jo satoja kertoja sen sanonut, että se ei osaa tehdä partavettä ja että sinä et saa sen antaa!

—En minä olisi muuten antanutkaan, mutta kun minä kuulin, että sinä lähdet kirkonkylään, niin aioin minä laittaa suntion matamille sukankutomapalkasta vähän evästä pyhiksi.

—En minä jouda vetämään teidän eväitänne ... tulkoon itse hakemaan!

—Sillä kun ei ole itsellään hevosta...

—Niin noutakoon kelkalla!—Ka, kaada nyt sitten sitä vettä siihen!—
Soh!—Ja missä on hantuuki?

—Tässähän se on minun kädessäni...

—Anna se tänne!—Onko käsketty valjastamaan?

—En minä vielä ... vaan kyllä minä ihan paikalla...

Ja rouva kiiruhti käskemään. Sai mennä talliin asti, ennenkuin löysi rengin. Oli jo hätä raukalla, että ehkei löydäkään. Hartiat olivat kierot ja kumarat ja juoksu vinoa, kun hän läähättäen ehätti pihan yli talliin ja tallista takaisin.

—Semmoinen vanha, ruma kohmura, murahti herra, tuon ikkunasta nähdessään.

Hän oli asettunut partaansa ajamaan ja oli yhä äissään. Puri hammasta ja kuohui. Tässä vielä partaansa ajamaan! Semmoisille herroille! Parasta olisi jättää ajamatta ja mennä niine karvoineen! Kotitakuissaan! Hah!—Istuvat ja arvostelevat siellä toisten ihmisten omaisuutta! Köyhiä rottia jokainen! Mutta ne ne osaakin toisia nylkeä. Mutta kyllä tässä vielä nähdään, kuka tässä...!

Seikka oli se, että pitäjäntuvalla istui parhaallaan taksoituslautakunta, istui ja määräsi suostuntaveroa ihmisten maksettavaksi. Sinne oli herrakin nyt lähdössä omaa kohtaansa valvomaan,

kun oli kuullut—

—Hoi! huusi hän yht'äkkiä niin, että valkoliimausta tipahti katosta iso levy. Jo kohosi istualtaan, kun rouva taas juoksi hätään.

—Eikö teill' oo korvia kellään?—Käske Pulkkisen tulla tänne ... eikö se istu pirtissä?

—Siellä kai se ... kyllä minä käsken...

Vähän päästä tulikin Pulkkinen ulko-oven kautta huoneeseen.

—Kuule sinä! Mitä ne sanoivat? Et sinä vain valhetelle?

—No, minä en valehtele ... se on vissi tosi, kun minä omin korvini kuulin niiden itsensä siitä puhuvan. Porstuassa olin ja varsin panin mieleeni, mitä ne kamarissa puhuivat.

—No, no, ja mitenkä ne sanoivat? Sano ihan, niinkuin niiden kuulit sanovan!

—Sitä minä en ihan sanalleen muista enkä kaikkea kuullutkaan, mutta niin ne vain tuntuivat arvelevan, että—

—Kuka niistä sanoi?

—Sanoi ne jokainen.

—Sanoiko vallesmannikin?

—Taisi se sekin sanoa, en minä häntä niin tarkkaan kuullut.

—Kuulit sinä ... kyllä sinä kuulit, vaikka sinä et tunnusta ... sinä oot suuri hunsvotti.

—No, sen saapi herra uskoa...

—Ja sitäkö sanoivat, että pitää hovin Hellmannia oikein takseerattaman?

—Sitä sanoivat.

—Entäs mitä muuta? Ettäkö on rikas ja sitä pitää oikein nahkattaman.

—Niin, että kuuden tuhannen tuloista vähintäänkin otetaan vero ... sitä uhkasivat.

Herran silmäpohjassa välähti kiilto peiliä vasten kuin vihaisen koiran.

—Kuudesta tuh...! kyllä minä niille rosvoille vielä...! Ja sen minä näytän, että vaikka talo menköön ja kaikki maata myöten...! Hoi!—Hoi!

Piika syöksähti salin yli, niinkuin olisi häntä potkaissut joku.

—Tule sinä sukkelammin, kun sinua huudetaan! Vie pois partavesi ja tuo silmivettä sijaan!—Minkä tähden ei rouva itse tullut?

—Ei se ollut siellä!

—Missäs se on?

—Tuvan uunin edessä pitelee herran turkkia lämpiämässä.

—Kuudesta tuhannesta! Se on hävytöntä, sikamaista, se on juutalaisten peliä sillä lailla! Minunko tässä pitää yksinäni kaikki pitäjän verot maksaa? Häh?'

—Muuan tuntui siellä vielä sitäkin arvelevan, että sietäisi se kymmenestäkin tuhannesta markasta.

—Hä—häh?

—Niin, että kun on saanut suuria voittoja tukkikaupoissa ... kaikista ne tiedon hankkivatkin ... mitä niitä kenenkään kaupat liikuttaa...

Pulkkinen luuli jo, että kun hän tämän sanoo, niin saattaa herra karata hänen kurkkuunsa ja kuristaa hänet vaikka kuoliaaksi. Siksi hän otti rukkasensa, ennenkuin mainitsi kymmenestä tuhannesta, ja tarttui avaimeen.

Vaan ei herra edes kironnutkaan. Vaalenihan vain vähäsen, otsasuoni pullistui siniseksi, sieraimet levisivät kuin lentoon lähteäkseen, ja suuta väänti pahasti pari kolme kertaa.

Piika toi samassa silmiveden.

—Joko on hevonen valjaissa?

—Eikö tuo alkane olla... Olli käski kysyä, että pitääkö tulla kuskiksi.

—Milloin minä ennen olen kuskia... Tai ann' tulla! Ja sano, että panee kellon aisaan ja pislasuitset ja setolkan! Ajetaan komeasti pihaan! Ei tässä armoille ruveta! Tule sinäkin, Pulkkinen, mukaan!

—Saatanhan tuota tulla...

Rouva toi turkkia. Selin otti herra sen hartioilleen ja kiittämättä karjaisi hän vyötä. Rouvalla oli se saapuvilla.

—Kierrätkö minä sen selän taakse?

—Menehän matkaasi

Ja hyvästiä sanomatta lähti herra pihalle, piiska kädessä, joka aina oli varuilla eteisen naulassa. Rouvan henkeä oikein helpotti, kun ovi paukahti kiinni. Ei ollut viha onneksi päässyt tällä kertaa häntä vastaan puhkeamaan, mutta siksi luuli rouva tuntevansa miehensä, ettei se kauan pysyisi puhkeamatta. Vaikka peloi, niin meni hän kuitenkin ikkunan pielestä katsomaan, verhon takaa, varkain. Hevonen seiso rappujen edessä, nahkaset oli käännetty, niinkuin herra ne tahtoi, ja suitsia piteli renki, antaakseen ne herralleen, niin pian kuin tämä istuutuisi. Ennenkuin ryhtyi lähtemään, tarkasteli herra kuitenkin valjaat, koetti, oliko aisakello lujassa ja tunnusteli, miten kireälle se tolkkaremmi oli sidottu. Kaikki oli niin laitettu, ettei käynyt mihinkään tarttumisen. Rouva jo toivoi, että ehkä se pääsee pihasta lähtemään niin, ettei suutu.

—Kunhan ei vain varsa mitään ... Herra Jeesus siunatkoon ... no, niinpähän kävikin!

Herran istuessa rekeen oli varsa vähän liian aikaisin riuhtaissut, ja kun ohjaksia tiukoitettiin, alkanut peruuttaa. Siitä kun sai piiskalla pari huimausta, heittäytyi eteenpäin. Mutta kun suitset yhä kiskoivat ja kun piiska yhä huimahteli, hyppäsi se ensin muutamia kertoja pystyyn ja kiidatti sitten täydessä nelissä rekensä portin pieleen.

Siihen se riisuttiin ja vietiin talliin.

—Voi hyvänen aika, nyt se taas saa selkäänsä, voivotteli rouva ja kiiruhti keittiön porstuaan. Piiatkin sieltä jo kurkistelivat ja hätäilivät, mutta kuitenkin teki mieli joka kerta kuunnella, miten herra hevosiaan kuritti.

Renki seiso pelossaan ovella eikä osannut mitään. Mutta kun herra toi varsan ulos tallista, oli renkikin vähällä saada osansa.

—Mitä sinä siinä noljotat, häntä koipien välissä? Vedä reki tänne tai saat samasta varresta! ärjäisi hänelle herra.

Rouva ja piiat olivat samassa pujahtaneet porstuan ovelta näkymättömiin.

Jäsentäkään liikauttamatta antoi varsa nyt valjastaa itsensä.

—Hyppää kannoille, Pulkkinen! huusi herra portin kohdalla Pulkkiselle, missä tämä oli koko ajan seisonut ja odottanut, pannen piippuunsa.—Ja koeta nyt ajaa, jos osaat, murahti hän kuistin suussa kuskilla pysyttelevälle rengille ja antoi hänelle ohjokset.

II

Taksoituslautakunta istui pitäjätuvan porstuanpohjakamarissa ja arvosteli ihmisten omaisuutta. Pöytä oli siellä peräikkunan edessä, josta näkyi pappilan laajat pellot ja peltojen perältä kirkko. Pöydän toisessa päässä istui luetteloita tarkastellen puheenjohtaja, entinen ruotuväen kapteeni ja nykyinen maanviljelijä, lasisilmät nenällä ja kynä suussa. Vastapäätä häntä oli vallesmannin paikka. Siinä hän istui, ruunun puolesta läsnäollen, selkä seinään nojaten, oikea kyynäspää pöytää vasten ja samassa kädessä piippu; sillä näin tuttujen miesten kesken ei ollut tupakanpolto virkapaikassakaan kielletty. Lautamiehet, tätä tointa varten erittäin valitut, istuivat seinävierillä siellä täällä ympäri huonetta.

Muutamat heistä polttelivat, toiset istuivat joutilaina siltaan päin kumarissa ja vähänväliä polviensa väliin sylkäisten. Jotkut eivät tehneet sitäkään, istuivathan vain ja katastivat silloin tällöin ulos ikkunasta kartanolle, jossa väkeä liikkui alituista porinaa pitäen. Muuan oli mukavuuttaan hakien kiivennyt istumaan korkeaksi kootulle suntion sängylle, joka hänen alas soluessaan vetäytyi aina kierommaksi, ja peiton alta alkoivat yhä enemmän ammottaa matrassi ja likaiset tyynyt.

—Sitten on Hukkanen, sanoi esimies, lehteä kääntäen.—250:stä oli viime vuonna ... pannaanko samasta nytkin?

—Pannaan vain, sanoi muuan lautamies, päätään nostamatta ja polviensa väliin sylkäisten.

—Kaarnajärven ontermanni tulee sitten ... nro 5 ... onko itse saapuvilla?

—Tokko lie.

—500 oli mennä vuonna...

—Sama välttää nytkin.

—Hyvin välttääkin.

—Mökinmies Pehkonen samalta tilalta...

—Se on itse täällä ... äsken näkyi ajavan, ilmoitti eräs ikkunasta katsoja.

—Eikö se ole sen tamma tuolla aidassa kiinni, kurkotti se, joka sängyllä istui.

—Käske hänet sisään, siltavouti.

—Siltavouti taisi pistäytyä ulos, sanoi vallesmanni, käykää joku muu käskemässä Pehkonen sisään.

Muuan lautamies otti tämän tehdäkseen.

—Paljoksiko Pehkonen arvaa verotettavat tulonsa tänä vuonna? kysyi esimies, kun Pehkonen oli tullut ja kätellyt jokaista.—100 oli viime vuonna...

—Liekö noista niin paljon mihinkään arvattavata ... eikö tuota annettane anteeksi tällä kertaa kaikkia, arveli mökinmies koskettaen takaraivoaan.

Mutta siihen panivat vallesmanni ja useat lautamiehet heti vastaan.

—Vai anteeksi? Ketäs sitten, jos ei sinua, jolla on rahoja lainanakin?

—Mistäpähän lie hyvin lainanakaan.

—Mitä se Pehkonen tyhjää ... onhan se tietty asia, sanoi muuan lautamies.

—Ei olisi liikaa, vaikka pantaisiin 300 markasta, tahtoi vallesmanni.

—Vai 300:sta! Ei hyvät miehet!

—Paljon taitaa olla 300, mutta pannaan 200, niin se ehkä passaa parahiksi, arveli esimies.—Eivätkö kaikki ole sitä mieltä?

—On kaikki ... kaikki on.

—Kyllä sitä nyt tuli liiaksi, jupisi Pehkonen mennessään.

—Ja nyt tulee, sanoi esimies hiukan naurahtaen ja siirtäen lasisilmät otsalleen, nyt tulee Hellmannin herra.

—Joko tulee?

—No, paljonko sille pannaan? kysyi hän sitten, mahdin paino äänessään.—Niinkuin jo oli tän'aamuna puhe, niin ei taida kukaan sen miehen rikkautta tarkoilleen tietää.

—Tiedetään ne niin hyvin ainakin, sanoi vallesmanni ja meni kopistamaan periä piipustaan uunin eteen, ettei liikoja panna, vaikka pantaisiin enemmän kuin kenellekään muulle.

—Pitäisi kuitenkin tarkoilleen punnita, ettei tule erehdystä, arveli piippuaan sytyttäessään esimies.

Siinä tuli sitten vähäinen seisaus toimituksessa ja jouduttiin hetkeksi pois asiasta. Tai siinäpä sitä oikeastaan kuitenkin pysyttiin. Syntyi yleinen haastelu Hellmannin herran varoista ja siitä varsinkin,

miten hän oli niitä koonnut. Tiettiin niitä jo aluksi silloinkin olleen, kun herra Pohjanmaalta näille tienoille ilmaantui ja osti rappiolla olleen Hovinmaan. Nouti kohta sen tehtyään kotipuolestaan rouvan ja sen mukana kuului saaneen lisärahoja, joilla rupesi maataan rakentamaan. Mutta rouva kuoli jo muutaman vuoden kuluttua rintatautiin ... kuoleehan sitä semmoisen karilaan käsiin, mustaverisen, ison ja äkäisen...

—Niin, no, ehkä ne puheet saavat olla sinänsä, sanoi esimies miedolla huomautuksella sille lautamiehelle, joka näitä kertoi.

—Olkootpa vain ... en minä heitä, vaan kun tuli muutenkin puheeksi...

—Eikö se ole etenkin hevoskaupoissa voittanut? tiedusteli esimies, ikäänkuin pois pyyhkiäkseen muistutustaan.

—Niissähän se on, vaan parhaat voittonsa se on kuitenkin elokaupalla saanut. Hyvinä vuosina ostaa huokeasta ja huonoina myöpi moninkertaiseen hintaan.

—Entäs kun tässä tuonoittain oli näppiään lyöden sitä kehunut. Voitin, että pätkähti! oli sanonut. Ja toista kymmentä markkaa oli tynnyriltä voittanut.

—Kiskoo, missä saa, minkä mökkiläisiltäänkin. Eikä sen maalla kestä kukaan. Parissa vuodessa meni Aapoltakin arennista ja päivätöistä hevoset ja lehmät ja kaikki...

—Sekö se on, jota ei päästänyt leikkuupelloltaan omaa ruistaan leikkaamaan, vaikka mies pyysi, kun näki pakkasen tulevan?

—Sehän se on, Aappo Huttunen. Nyt on mies kasakkana ja joukko kiertää miero.

—Sillä laillahan sitä rikastuu...

—Niin, ja sitten niin nihki tarkka ... lukemalla kuulutaan muikkujakin joukolle eteen annettavan, happamia nekin, eikä voin mausta puhettakaan...

Samassa kalahti porokello tiukasti ulkona, ja ikkunan ohitse näkyi ajaa karahuttavan joku kipakkata vauhtia.

—Siinä se nyt on itse parahiksi! huudahti muuan ikkunan ääressä istuvista, ja kaikki kiiruhtivat katsomaan. Esimieskin vähän kurkotti päätään nähdäkseen, mutta ei kuitenkaan lähtenyt paikoiltaan, niinkuin teki sängyllä olija, joka veti alas tullessaan puolet makuuvaatteista lattiaan. Eikä ollut aikaa korjata niitä, ennenkuin oli katsonut tarpeekseen.

—Siihenpäähän joutui!

—Aivan on likomäräksi varsansa ajanut...

—Kuskikin sill' on mukana...

—Jos lautamiehet istuvat paikoilleen, niin jatketaan toimitusta, huomautti yht'äkkiä kuitenkin kapteeni viranomaisella äänellä.—Koska asianomainen itse on tullut ja kun ollaan epä tietoiset hänen verotusta varten lukuun otettavasta omaisuudestaan, niin lienee parasta kutsua hänet itsensä sisään ja hän saa, jos tahtoo, antaa lautakunnan hyväksyttäväksi ilmoituksen varoistaan. Siltavouti menee ja kutsuu herra Hellmannin sisään.

Mutta Hellmanni tuli jo kutsumatta. Aukaisi oven repäisemällä ja astui turkki päällä sen täydeltä kamariin.

—Hyvä päivä! sanoi hän lyhyesti ja uhkaavasti. Esimies kumarsi kankeasti pöytänsä päästä ja selaili papereitaan. Muut eivät liikahtaneetkaan. Herra mulkoili, turkkinsa vyötä päästellen, miehestä mieheen.

—Istutaan, vaikkei käsketäkään, murahti hän puoliääneen ja istuutui uunin eteen tyhjälle tuolille. Kukaan ei virkkanut mitään, eikä muuta kuulunut kuin esimiehen paperien ratina. Aikansa niitä käänneltyään sanoi tämä viimein:

—Se oli mökinmies Pehkonen Kaarnajärven kylästä, verotettiin 200 markasta.

—Niin on.

—Kaksisataa on liian vähän, sanoi Hellmanni.—Se mies sietää enemmänkin. Minä tiedän, että sen miehen varat puhtaassa rahassakin nousevat neljään sataan!

—Minä pyytäisin saada huomauttaa, että asia jo on päätetty ja että ainoastaan lautakunnan jäsenillä tässä on puhevalta.

—Ahah! Jahah!

Herra joutui vähän hämilleen, mutta koetteli peittää sitä rohkeasti katselemalla ympärilleen. Suupieltään koetti hän pitää pilkallisesti väännyksissä, ja pikanelli kierteli uhkaavasti poskesta poskeen. Tuon tuostakin sively hän tuuheata mustaa leukapartaansa.

Taas toimi esimies äänetönnä papereineen niin pitkän aikaa, että Hellmannilta viimein loppui maltti.

—Ei siitä selailemisesta taida loppua tullakaan? kysäisi hän.

Esimies kohotti vihdoinkin rauhallisesti kulmiaan:

—Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaa herra A. Hellman.

—Jahah! Joo! Joko löytyi?

—Oli viime takseerauksessa arvattu omistavan oman ilmiantonsa mukaan 1,000 markkaa verotettavaa omaisuutta.

—Niin oli!

—Koska asianomainen nytkin on saapuvilla...

—Joo, saapuvilla on!

—... niin pyytäisin saada lautakunnan puolesta kysyä, kuinka korkealle herra Hellman on tulonsa laskenut tänä vuonna.

—Olkoon samasta, vaikkei se sitäkään sietäisi! Lautamiesten ja vallesmannin puolesta kuului yhteinen kiusoittava halveksimisen pihaus.

—Häh? kivahti herra, ja veri täytti jo nähtävästi päätä kohti.

—Herra esimies, sanoi vallesmanni, minulla olisi tätä ilmoitusta vastaan tehtävä se muistutus, että summa on aivan liian pieni.

—Mitä! Pieni!—Ja herra tyhjensi kiivaasti suunsa pikanellista, jonka sylkäisi kauaksi luotaan.

—Sen tietää jokainen, että pieni se on. Joka lautamies sen saattaa sanoa.

—Pieni on, todistettiin yksimielisesti.

—Mistä hiidestä te...? Kuule, sinä, Ruutper, mistä helvetistä sinä tiedät minun tavarani? Sinäkö ne oot lukeut minun rahani?

—Jos en oo lukeutkaan, niin tiedän kuitenkin ... vaikkei ehkä niin pennilleen, niin tiedetään ne kuitenkin! Kyllä sinun tukkikauppasi tunnetaan ja perintösi ja elo-kauppasi ... ja jokainen tietää ilman sinun rahojasi lukematta, joilta olet metsiä ostanut ja toisille myönyt. Niistä olet kaikille kehunut ... minulle ja monelle muulle, mutta minulle viimeksi.

—Milloin minä olen sinulle kehunut? Elä sinä valehtele, minä en ole kehunut kenellekään!

—Olet kehunut ja jos et olisikaan, niin näkisihän sen sinun rakennuksistasikin ja kaikista laitoksistasin.

—Siitäkö minua verotetaan, että minä rakennan ja laittelen? Siitäkö minua verotetaan? Häh?

—Siitä ne sinun varasi näkee! Ja on sinulla perintöjä ja prosentteja kanssa!

—Sano sinä, että siitäkö minua verotetaan, jos rakennan peltojeni ja panen rahani maahan? Häh?

—10,000 markkaa sait mennäkin talvena Honkakankaan metsillä, ja ei kai ne ole miten vielä maahan menneet?

—Jos eivät mahaan...

—Elä viisastele, Juntunen ... se on minun oma asiani!—Etkä sinä ole sen kummempi viisas kuin muutkaan, vaikk' olet lautamies!

—Tässä ei saa mennä persoonallisuuksiin, huomautti esimies lujasti. Herra Hellmannilta ei pyydetä muita selityksiä kuin lyhyt ilmianto, kuinka suureksi hän arvaa tämänvuotiset tulonsa.

—Se on sillä sanalla kuin minä sen jo sanoin!

—Ehkä olette hyvä ja vähäksi aikaa astutte ulos. Jos tahdotte kuulla lautakunnan päätöksen, niin saatte hetken kuluttua jälleen tulla sisään.

—Vaan sen minä sanon, että jos minulta liikaa veroa otetaan...

—Ei liikaa otetakaan, naurahti lautakunta, ja Hellmanni kuuli ulos mennessään samaa ärsyttävää naurahtelemista kuin äskenkin.

Vastaukseksi paukahutti hän oven jälkeensä kiinni sillä vauhdilla, että ikkunat helähtivät seinillä. Hänen kiukkunsa oli yhä ylennyt kamarissa.

—Mitä miehiä ne on nuo tuolla kamarissa? kipakoitsi herra porstuassa oleville. Kuka niille on antanut oikeuden siellä istua ja räknätä ihmisten rahoja? Kuka? Tietääkö teistä kukaan: kuka?

—Eikö nuita lie se kuntakokkous valinna?

—Kissa ne on valinnut! Ja ne on suuria roistoja jok'ikinen, köyhiä ruunun rottia! Semmoisia niitä pannaan siihen kometiaan! Joilla ei ole pennin pätkeäkään omasta puolestaan panna!

—Minkääntähen nuo ei oo herroo valinna?

—Häh? Pidä suus' kiinni siinä! Mikä sinä oot tässä puhuja?

—Oompahan voan.

—Min' en ole sinulle mitään puhunut! Niin että elä sinä tule minullekaan puhumaan! Ja pidä suus' kiinni! Muista se!

—Pittää pittee...

—Liiastako ne tahtoo herroo verottoo? kysyy muuan toinen joukosta.

—Mitä se sinua liikuttaa?

—Mitäpä tuo kyllä liikuttannookaan.

—Sido, Olli, lyhemmälle tuo marhaminta, ärjäisi herra rappusilta rengilleen.—Etkö sinä vielä ole oppinut hevosta kiinni sitomaan?— Tprusoh! mitä sinä siinä hypit? Luuletko sinä? Tprusoh! sanon minä.

Varsa ei liikahtanutkaan muuta kuin sen, minkä ehdottomasti vavahteli isäntänsä siihen palavin silmin tuijottaessa ja sitä katseillaan hillitessä. Kaulansa se oli työntänyt seinää vasten koukkuun ja seurasi pelon kelme silmissä herransa pienimpiäkin liikkeitä.

—Sisoh! Sinäkö tässä et aio—sanoi hän. Mutta sitten pyörähti hän kantapäillään väkijoukkoon päin:— Mitä te, moukat, siinä tollotatte? Ettekö te ole ennen nähneet hevosta koulattavan?

Väki väistyi vähän, ja samassa kutsui siltavouti herran takaisin kamariin.

Herran kiukku ei ollut päässyt vielä puoleksikaan purkautumaan. Suupielet olivat pahasti väännyksissä, silmien päällä välkähteli vihan verho ja niskakarvat pörhistyivät hatun alla pystyyn.

—No, mitä niillä herroilla on sanomista? ja hän jäi hajasäärin seisomaan keskelle lattiaa.

Esimies ilmoitti rauhallisesti sanottavansa:

—Kun lautakunta on varmalta taholta saanut tietoonsa, että Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaja herra A. Hellman on viime kuluneena vuotena kaupoilla ja kaikenlaisilla hankkimisilla, joista hän itse tietää yhtä hyvin kuin lautakuntakin, lisännyt omaisuuttaan siinä määrässä, että hänen kunnanveronmaksunsa kohtuuden mukaan vaativat melkoista korotusta, niin on lautakunta katsonut velvollisuudekseen arvata hänen verotettavan omaisuutensa seitsemään tuhanteen markkaan.

—Se on saatanan...!

—Joka asianomaiselle täten...

—Se on saatanan vale, sanon minä, ja te olette jokainen suuria roistoja, metsärosvoja, kaiken maailman suurimpia ryöväreitä! Ja sen minä sanon, että... Ja jos te edes olisitte oikeita ihmisiä ... mutta

teillä on jok'ikisellä minua kohtaan vihaa ja kateutta! Teillä on vanhaa vihaa, ja se on sinun työtäsi, Ruutperi, sinun työtäsi se on, sinä kostat, kun et saanut lainaksi rahaa! Mutta sano sinä, mikä sinä olet, vai sanonko minä? Sinä olet juomari, huorintekijä...

—Herra esimies, minä pyydän...

—Tuoko on esimies? Mikä esimies se on enemmän kuin muutkaan? Se paperejaan tuossa selailee, mutta tuskin tietää itsekään, mitä niissä seisoo. Et sinä ole muita kummempi! Lehmäsikin kuolevat joka talvi punatautiin, mutta eipähän minun lehmäni kuole! Mitä sinulle siitä meijeristäsiikään on? Mikä sinä olet sen kummempi kuin muutkaan? Et ole muuta kuin ruunun puustellin arentaattori, lampuoti, loinen ja vanha kersantti, rahjus...!

—Om int' bror slutar och aflägsnar sig på fläcken härifrån, så låter jag nämnden ta' dej i nacken och kasta ut dej! [Jos et herkeä ja mene kohta paikalla tiehesi, minä annan lautakunnan tarttua sinua niskaan ja heittää ulos!]

—Puhu suomea, jos osaat, eläkä mongerra! Anna kuulla muidenkin, anna kuulla moukkainkin puhettasi! Minutko ulos? Tulkaapas! E-ohoh! Aina minä yhden tuommoisen lautakunnan nujerran! Liikkukaahan siitä, niin ikkunasta lennätte hevostenne eteen joka mies!—Mitä te olette miehiänne? Sanotteko sen itse, vai sanonko minä?—Ovi auki, että muutkin kuulee!—Te olette jokainen niitä pitäjän suurimpia rahjuksia, tuppeliineja, herrain hännäkannattajia, köyhiä rottia, luunpurijoita, toisen tavaran tonkijoita—sikoja!—Ette te ole tavarata nähneetkään ettekä kuulleet, että sitä onkaan, ennenkuin kuulitte, että sitä minulla on. Ja minulla sitä on! Minulla on enemmän kuin tiedättekkään! Seitsemänkö tuhatta vain! Se on vähäinen raha ... en ilkeäisi sen vertaisesta verottaa, kun on kerran sitä varten tuohon istuutunut ... en totta maar ilkeäisi! Pankaa kymmentuhatta kerrassaan! Eli satatuhatta eli kaksi! Kirjoita kirjaasi sinä, esimies, jos osaat! Istu paikoillesi ja kirjoita se kirjaasi tuon seitsemän tuhannen lisäksi! Tuoss' on vielä rukkaset kaupantekiäisiksi ... ota pantiksi rukkaset ... heh!

—Pankaa ovi kiinni, komsarjus!

—Anna vain olla oven auki! Ei tässä lukittujen ovien takana keskustella! Kohta lähden, jahka saan turkin päälleni! Pikanellipuru vielä jäi! Tuoss' on sekin! Pthyi! Siin' on seinässä, korvasi juuressa, vallesmanni! Irtauta se siitä ja pistä suuhusi! Pistä, pistä, se on hyvin makea! Ja lautamiehet saavat tulla kotiin piipunperiä hakemaan! Niin, pankaa sekin paperillenne, että minulla on verotettavaa omaisuutta kaksi tötteröllistä piipunperiä ja toista yhä tulee! Häh?

—Heittäkää ulos hänet!

—E-ohoh! Ei minua väkisin heitetä, jos en hyvällä lähde! Mutta jo minä lähdenkin! Ei ole tällä kertaa tämän enemmän sanomista! Toissa kertana lisää! Hyvästi!

Röyhkäisten töytäsi hän ulos aukiniaisesta ovesta ja hajoitti mennessään porstuaan kokoontuneen väkijoukon kahtia.

—Hevonen tänne! huusi hän kädet puuskassa porstuan rappusilta rengilleen.—Aja tänne rappujen eteen! Täss' ei ole köyhä lähtemässä, joka maksaa seitsemästä tuhannesta veroakin!

Rentonaan nakkautui hän rekeen, niin että perälauta rasahti...

—Hyppää kannoille, Pulkkinen! Ja ann' mennä, Olli!

Varsa puhalsi seisovilta jaloiltaan täyteen laukkaan.

—Mjukaste tjenare! [Nöyrin palvelijanne!] huusi herra mennessään lautamiehille, jotka uteliaisuudesta seisovivat kaikki kamarin ikkunassa.—Mjukaste tjenare! Mjukaste tjenare! huusi hän, riipaisi lakin päästään ja huitoi sillä taakseen kaaren toisensa perästä, nosti ja laski, ylös ja alas, niin että se toisin vuoroin korkealle kohosi, toisin vuoroin tien viertä hipaisi.

Vasta kun oli pitäjäntupa näkymättömissä, herkesi hän, paiskasi lakin syvälle päähänsä ja kääntyi reessään oikeinpäin istumaan.

Hän loisti ääretöntä tyytyväisyyttä, ja suu reuhotti koko matkan leveässä hymyssä, silloin kun se ei ääneensä nauranut.

—Ähäh, ähäh! hoki hän.—Saivatpas, saivatpas! Häh, Pulkkinen, kuulitko sinä, mitenkä minä niille annoin?

Pulkkinen keikkui kapeilla kannoilla, vuoroin kummallakin, eikä hän tahtonut siellä varsan kiitäessä mitenkään pysyä.

—Mitäh? Kuulitko sinä? Tule tänne reen laidalle istumaan!—Totta kai kuulit, kun minä niille annoin?

—No, jo minä toki sen kuulin ... oikein olan takaa annoitte!

—Häh? Niin! Eikö niin? Mitä?

—Jo minä olisin vallesmannin sijassa vähemmästäkin hävennyt.

—Näitkö sinä, minkänäköisiä ne oli? Mitäh?

—Niin oli vallesmannikin happamen näköinen, kuin kauan käynyt sinukka on makuinen.

—Silloinko kun minä rätkäytin pikanellipurun sen korvan juureen?

—Silloinpa silloin.

Hellmanni muisti sen ja paljon muutakin, mitä oli sanonut. Ja uudelleen ja aina uudelleen hän nauroi niille ja kyseli niitä.

—Häh-häh-häh!—Saivatpas kerran!—Häh-häh-häh!—No jo minä niille annoin! Saivatpa ne maineensa kuulla! Vaan kyllä ne sen sietikin! Ottivatko ne ne minun rukkaseni lattialta? Näitkö sinä, ottivatko?

—En nähnyt minä.

—Ottivat ne, saat uskoa, että ottivat! Vaan näitkö sen, paniko vallesmanni minun pikanellipuruni suuhunsa? Paniko se? Näitkö sinä?

—Liekö tuo tuota toki pannut?

—Sekö? Pani se! Se pani! Saat olla varma, että pani! Nyt se sitä siellä parhaallaan pureksii!

Koko matkan kotiin saakka kesti puhetta tästä samasta asiasta, uudelleen ja aina uudelleen. Ja naurun lähteet näyttivät olevan loppumattomat.

Pihaan tultuaan ei herra mennyt suoraan huoneeseen, vaan jäi hevosta riisuttaessa sitä taputtelemaan ja silittelemään.

—Anna kauroja varsalle, Olli! Anna sen syödä, minkä syödä saattaa, käski hän vielä mennessään, ja porstuan ovelta huusi hän Pulkkiselle, joka veti rekeä liiteriin:

—Tule ryyppyille, Pulkkinen! Otetaan pieni naukku sen seikan päälle.
Käy pois vain!

—Jahka minä tämän reen vedän liiteriin.

—Ei sillä kiirettä ... ann' olla siinä vain ... joutaa sen Ollikin vetämään.

Veti Pulkkinen kuitenkin reen liiteriin, ja sen tehtyään meni hän vielä tallissa käymään.

—Meneeköhän tuo tuommainen meno käräjittä? arveli renki.

—Ei mene käräjittä ... hulluja olisivat herrat, jos heittäisivät...

—Vaan eihän koira koiran hännälle polje...

—Vaikka kohta...

—Käypiköhän pahastikin?

—Siitä on satain markkain sakot, saattaa olla tuhansienkin, istuvan oikeuden haukkumisesta ... hyvässä lykyssä västinkiäkin...

—Hyhhy! vihelsi renki.

III.

Lautamies oli ajanut pihaan eikä näkynyt pitävän erikoista kiirettä sisääntulollaan. Satoi viivytellen

hevosen portin pieleen, kaivoi heinätukon sevilta ja heitti sen eteen, levitti loimen selkään ja lähti sitten verkalleen tulemaan pihan yli. Se oli herättänyt herrassa epäilyä, ja levoton oli hän kävellyt lattiasta edestakaisin, aina vähän väliä seisahtuen ikkunasta katsomaan.

Hän oli pitkänlainen, soikeanaamainen ja rauhallisesti katseleva mies. Herra koetti arvata hänen asiansa, mutta ei sitä päältäpäin vähääkään näkynyt.

—Käykää istumaan, pakotti herra itsensä sanomaan, kun ei lautamies puhunut asiaansa, vaan jäi oven suuhun seisomaan.

—On tuota saanut istuakin, sanoi lautamies, mutta istuutui kuitenkin.

Tupakkaakin piti herran tarjota, vaikka paha aavistus alkoi yhä karkeammin kierrellä rinnassa. Pulkkinen, herran ainainen puhetoveri ja nytkin saapuvilla, sen näki, mikä herran mielessä kangerteli, hän kyllä tiesi lautamiehen asian ja seurasi viekkaalla syrjäsilmillä kummankin käytöstä.

—Hyvänlainen on ilma ... ei ole suvikaan, vaan eipä niin nihki pakkaneenkaan, aloitti lautamies puheen, kun oli piipun sytyttänyt ja sitä siististi poltteli. Hän veteli lyhyitä laihoja savuja ja tarkasteli piippuaan, viputellen koko ajan kenkensä käreillä.

—Semmoinen on nätti talvinen ilma, arveli Pulkkinen.

—Kotoapäinkö lautamies ajelee? kysyi herra.

—Kotoahan minä alkujani lähdin tän' aamuna ajelemaan.

—Onko ollut manuita paljon? tiedusteli Pulkkinen.

—Ainahan niitä on ollut manuitakin väliin.

Piika toi kahvia kahdella kupilla, toisella Pulkkiselle, toisella herralle.

—Tarjoo lautamiehelle.

Lautamiehen juodessa ei herra voinut olla kysymättä:

—Onko lautamiehellä minulle mitä erikoista asiata?

—Herrallehan sitä olisi.

—Käy, Pulkkinen, pois, niin saa lautamies...

—Eikä tarvitse mennä ... saa sen asian kuulla vierasmieskin.

Nyt oli Hellmanni varma siitä, että se oli manuu.

—Manatako meinaat? äsähti hän.

Lautamies kallisti viimeisen kerran teevadilta kahvia, asetti sen päälle paikoilleen kupin ja muutti polveltaan lusikan teevadille. Sitten pani pöydälle kaikki, otti piipun lattialta, jossa se oli ollut asetettuna tuolia vasten, ja sytytti. Vasta kun oli muutamia savuja vetänyt, sanoi hän:

—Manata.

—Mistä hyvästä? Häh? Kenenkä asiasta? Velastako? Olenko minä velkaa kellekään?

—Ei toki velasta vähääkään.

Lautamies nousi seisomaan, pani piipun sijoilleen hyllyyn ja sanoi varmalla, virallisella äänellä:

—Vaikka kunnianloukkauksesta, joka on tapahtunut viime viikon tiistaina pitäjän tuvalla, kutsun teitä oikeuden eteen siitä asiasta vastaamaan ensi maanantaina taksoituslautakunnan puolesta kapteeni Stålhammar.

—Vai niin! Vai niin! Ohoh! Vai siitä! Hm! Herra oli joutunut aivan hämilleen. Tuota oli hän heti lautamiehen nähtyään alkanut pelätä, mutta ei hän tahtonut aavistuksiaan uskoa. Nyt se tuli niinkuin leimaus pilvettömältä taivaalta. Ja lautamiehen varmuus ja arvokkuus esti hänet haukkumisiin häräntästä.

—Kunnianloukkauksesta? Vai niin! Missä minä häntä olen loukannut?

—Tottapahan sen tietänevät ne, jotka minua käskivät teitä kärkeihin kutsumaan.

—Vaun tulenkos minä heidän kutsuilleen?

—Omassa vallassannepahan se lienee...

—Kuka se käski manaamaan?

—Kapteeni minulle manuun antoi.

—Sano sille, että minä en tule ... ei tarvitse luullakaan! Käske pyyhkimään pois kanne tuomarin kirjasta... Turha vaiva se on! I-ihan turha vaiva!

Herra käveli epävakaisesti ja levottomasti edestakaisin lattialla ja vakuutti yhä, ettei hän tule ja että on turha vaiva.

—Pitää tästä lähteä ajamaan, sanoi lautamies ja heitti kätellen hyvästinsä.

Kun lautamies oli painanut oven kiinni, teki herra liikkeen lähteäkseen hänen jälkeensä. Mutta sitten kääntyi hän kuitenkin Pulkkinen puoleen.

—Kuule, Pulkkinen, luuletko sinä siitä mitään olevan?

—En tunne minä lakia. Mahtaiskohan mitä olla...

—Käy kysymässä lautamieheltä, mitä se arvelee... Mene nyt pian, ennenkuin se ennättää lähteä ajamaan. Se jo päästelee hevostaan irti. Vaan elä kysy niin, että minä muka olisin lähettänyt. Ole tiedustelevinasi niinkuin omasta puolestasi.

Sill'aikaa kun Pulkkinen näkyi puhelevan lautamiehen kanssa, tämän seistessä loimi kädessä, jonka oli hevosen selästä ottanut rekeen pannakseen, äkkäsi Hellmanni tyhjät kahvikupit pöydällä. Julmistuen siitä hyökkäsi hän salin yli ruokasalin ovelle ja karjaisi sieltä keittiöön piialle:

—Mitä hiiden hävyttömyyttä se on, ettei kuppeja haeta pois? Siinäkö sinä meinaat antaa niiden seistakin? Siinäkö? Etkö sinä vastaa, lunttu? Häh?

—Herra Jeesus siunatkoon! Eihän tässä vielä tullut—

—Vieläkö sinä vastustat? Jos suusi avaat, ajan sinut heti paikalla—!
Mars hakemaan!

Herra seisoi ovella ja osoitti hänet ojennetulla kädellä ohitsensa menemään. Piika kiiruhti itku kurkussa kuppeja hakemaan, ja herra astui hänen kintereillään. Koko ajan oli tytöllä se pelko mielessä, että pöydän ääressä se hänen kuppeja ottaessaan ... silloin se tukkaan tarttuu...

Mutta samassa tuli siihen Pulkkinen, ja piika pääsi pujottautumaan pakoon.

—No, mitä se sanoi?

—Sanoi olevan satain markkain sakot ja hyvässä lykyssä västinkiä.

—E-ohoh! E-oo! Elä valehtelee! Ei se tiedä ... se valehtelee ... peloittelee...

—Eiköhän mahtaisi lautamies tietää?

—Ei se tiedä paremmin kuin muutkaan... Enintään jos on, niin on viisikymmentä markkaa! Vai västinkiä! En minä usko, en ollenkaan minä sitä usko!

Mutta uskoi sen herra kuitenkin, ja yhä enemmän alkoivat hänen silmänsä pelosta pälyä. Pulkkinen teki lähtöä.

—Kuules, Pulkkinen, elähän mene ... kuinka suuren sakon sanoi se olevan?

—Sanoi istuvan oikeuden haukkumisesta olevan satain markkain sakon, mutta kuului se saattavan tuhansiinkin nousta. Eikä aina tunnu rahallaankaan pääsevän.

Herran tukka oli aivan epäjärjestyksessä, ja suun ympäritys revähteli kuin itkua aloitellessa.

—Satain ... tuhansien markkain sakko ... tuhansien markkain sakko, ja ehkä vielä västinkiä... Mutta ehkä ne vain peloittelevat tällä manuulla? Luuletko sinä, että niillä on tosi mielessä? Mitä?

—Kysyin minä sitäkin lautamieheltä, ja toden sanoi olevan.

—Tosi niillä on! Se niillä on ... ei ne heitä! On ne semmoisia susia ... kyllä ne on koko roistoja!

—Sitä arveli lautamies, että eikö nuo ehkä mahtaisi sovintoon ruveta, jos maksaisi.

—Josko maksaisi?

—Ei kai ne ilmankaan...

—Eihän ne ilman ... tietäähän sen ... vai ilman? Ei ne vähään heittäisikään ... kyllä ne ottaa osaavat, kun kerrankin saavat ... on ne semmoisia susia!

—Vaan pääsisihän tuosta sillä lailla edes rahallaan.

—Jottako muuten västinkiä?

—Miksipähän oikeus sen katsoisi ... sitä ei tiedä edeltäpäin kukaan.

—Kyllä se sen siksi katsoo ... ei ne armahda ... niillä on kaikilla vanhaa vihaa ... on ne semmoisia advokaatteja!—Voi tätä onnettomuuden kohtausta, voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Tukkaansa repien ja vaikeroiden käveli Hellmanni sinne tänne kaikissa huoneissa. Pulkkinen teki lähtöä moneen kertaan, mutta herra ei häntä päästänyt.

—Minnekä sinulla on semmoinen kiire ... ei sinulla ole minnekään kiirettä ... odotahan nyt, elähän mene! Istu siihen tuolille!

—Eiköhän teidän sittenkin olisi parasta mennä sovinnolle.

—Kyllä se on se parasta, se se on parasta! Mene, Pulkkinen, ja käske valjastamaan! Sano, että heti valjastavat! Voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Kaikki talonväki kummasteli herran siivoa lähtöä, piika kaikista eniten. Ei minkäänlaista komentelua, ei huutoa, eikä haukkumisia, niinkuin aina ennen. Niin liikkui ja köpästeli herra kuin vanha ukko, ja reen perään istuessaan hän yhkäisi kuin sairas.

—Annahan ohjokset tänne, sanoi hän surkealla, miltei nöyrällä äänellä rengilleen, ja käski hitaasti hevostaan.

—Niinpä se nyt oli kuin uitettu koira, tuumasi renki Pulkkiselle katsellessaan isäntänsä lähtöä.

Mutta herra ajoi tietä myöten ja oli mielestään onnettomin ihminen maailmassa. Hän oli vihattu ja vainottu. Kaikki olivat liitossa häntä vastaan. Kun yhdet alkavat hänen kanssaan kärejätä käydä, niin muut perästä. Saa niitä aina syitä miehen päälle, kun niitä vain hakemaan rupeaa. Ei niin hyvää miestä, jota ei syyhyn saa, kun käyttää juonia ja advokaatteja...

Hän oli laskeutunut jäälle, jossa alkoi käydä kipakka tuuli, samalla kuin piiskasi jäiden sekaista lumiräntää alas taivaalta vasten kasvoja ja korvanlehtiä. Sivulta päin kävi tuuli ja jäähdytti ensin oikean olkapään ja koko kyljen, siitä tunki läpi vasempaan puoleen ja vähitellen koko ruumiiseen.

Räntä kasteli kauluksen ja valoi siitä märkyttä alas kaulalle ja poveen. Värisytti ja puistatti, niinkuin olisi tahtonut karistaa nivelet erilleen toisistaan.

Paha omatunto käytti hyväkseen turvattoman makuista mielialaa ja alkoi kumeasti kolkutella sieltä täältä, niinkuin olisi sillan alta pyrkinyt ylös tulemaan. Vähitellen sai se siinä longistetuksi elämän muutamista pahoista paikoista suurille raoille. Niistä irvisti hampaitaan moni teko, joka oli kauan aikaa ollut piiloon painettuna ja viimein kokonaan mielestä unohtunut. Tuskastuen yritti hän väkisin kiristää raot kiinni, mutta kuta enemmän hän sitä koetti, sitä enemmän repesivät ne toisistaan hajalleen. Silloin koetti hän olla huomaamatta eikä ollut mitään näkevinään. Kyllä hän tiesi, että häntä joku tahtoi peloitella. Vaan ei se hänestä sillä lailla liiaksi hyötyisi!

Uhka ei kuitenkaan auttanut, eivätkä pahat paikat ottaneet sulkeutuakseen. Silloin sai arkuus vallan ja pani sielun vapisemaan sitä mukaa kuin vilu tuli tuntuvammaksi ja kuta kipeämmin jääraakeet kasvoja ruoskivat. Ihan tuntuvin kourin kiristi mieltä se ajatus, että kostaja on kimppuun käynyt ja että se se on kaikki näin laittanut. Se, eikä muu mikään, hänen silmänsä sokaisi ja pani hänet haukkumaan siellä pitäjäntuvalla, antaakseen siten vihamiehille vallan. Se on viekas ja taitava, kamppaa jalallaan ja kaataa silloin juuri, kun ei arvaa vähääkään varoa.

Vaistomaisesti alkoi hänen mielensä siinä haparoida jotain asetta, jolla voisi torjua kostajata luotaan ja jonka avulla saattaisi itseään puolustella. Kauan etsitti, ennenkuin löytyi, mutta viimein johtui mieleen kuitenkin semmoinen hyvä teko, joka aseeksi kelpasi. Ja pitämällä piti hän edessään ja käänteli joka taholle ja riiputteli ja heilutteli kuin linnun pelättiä sitä, minkä oli saanut käsiinsä. Vanha

kerjäläisvaimo se oli, hän oli sen kerran tällä samalla selällä ajaessaan tavannut ja ottanut paleltumasta rekeensä. Lapsensa kanssa oli vaimo umpea tietä parustellut ja siihen olisivat paleltuneet kohta, ellei hän olisi heitä auttanut, rekensä perään pannut ja nahkasilla peittänyt. Itse oli vielä kuskille istunut, vaikka oli kova pakkaneen ja kipakka viima. Sillä lailla oli kotiinsa ajanut, ja siellä oli vaimo saanut syödä ja sairastaa toista viikkoa, ja lapselle oli välistä annettu vehnästäkin niinkuin myöskin vaimolle itselleen kahvia. Eikä vaimo lapsineen ollut edes oman pitäjän kerjäläisiä; jostakin oli kaukaa Pohjanmaalta, ja hän tiesi kertoa kaikenlaista herran kotipuolesta. Hyvä hän oli ollut hierojakin ja hieronut olikin herraa ja koko talonväkeä. Mutta hyvä työ pysyi hyvänä työnä kuitenkin, sillä olisi niitä hierojia ollut omassakin aluskunnassa.

Tätä muistellessa kohentui mieli, ja irtallaan olevat raot näyttivät vetäytyvän kiinnemmäksi. Samassa oli jäämatkakin loppunut. Hevonen, joka oli tähän asti hiljaa umpiteitä kulkea kituuttanut, kiskaisi yht'äkkiä reen nelissä rantatörmälle, kello kilahti kiihkeästi aisassa, ja painavat ajatukset haihtuivat seurasta.

—Hevonen! huusi hän ja sujahdutti sitä suitsillaan parempaan vauhtiin. Mitä hulluja hän tässä syntejään hautoo! Ei hän ole sen pahempi kuin muutkaan!

Ja kun herra lähenee kapteenin taloa ja ajaa karahutti pihaan, olivat kaikki äskeiset raot painuneet visusti toisiinsa, niin että omantunnon päällyys oli kuin hyvästi kiinni juotettu silta. Ei rakoja näkynyt eikä rakojen juotoksiakaan. Kaikki oli yhtä sileää levyä.

IV.

Kapteenin luo oli tullut vallesmanni vieraaksi vähää ennen kuin Hellmanni ajoi pihaan.

—Siinä susi, jossa ... tuossa hän nyt on! huudahtivat molemmat, kun näkivät Hellmannin kartanolle ajavan.

—Hän tulee sovinnolle ... me siis teemme, niinkuin tässä puhuttiin...
Siitä tulee hyvä juttu!

Se mahtoi olla jotain hauskaa, koska kumpainenkin salaperäisesti nauroi sisäänpäin.

—Tst! Hän on jo porstuassa! Pidä hyvä miini ... minä kuuntelen täältä koko ajan...

Parahiksi ehti vallesmanni pujahtaa toiseen huoneeseen, kun Hellmanni astui sisään.

Jotenkin rehevästi hän tuli ovesta ja heitti hattunsa ja rukkanensa tuolille.

—Hyvä päivä! sanoi hän yhtä leveästi kuin hänen tapansa oli.

Kapteeni oli kiireesti istunut pöytänsä ääreen, sukaissut silmälasit nenälleen ja oli nyt jotain lukevinaan. Hän näkyi kyllä vieraan tulon kuulevan, mutta vasta jonkun aikaa viivytyään nosti hän päänsä katsellen tulijata lasien yli.

—Päivää, vastasi hän kylmästi ja hitaasti, samalla vähän kummastellen, ja liikkumatta paikaltaan.

Herra oli aikonut asettautua niinkuin kaikki olisi ollut entisellään, mutta vastaanotto vei heti häneltä sen varmuuden, jonka oli ollut saamaisillaan. Koetti hän kuitenkin sitä ylläpitää menen kättä antamaan. Vaikka isännän kädenpuristus oli laimea, niin teki hän sentään vielä sen, että istuutui käskenemättä sohvaan. Arasti alkoivat hänen silmänsä kuitenkin pälyä ympäri huonetta, kattoon ja seinille, kun ei kapteeni aloittanut puhelua. Tämä vain istui paikoillaan, pää pois päin käännettynä peittääkseen nauruaan, jota oli vaikea pidättää.

—Onko mitään, jolla voin veljeä palvella? kysyi hän vihdoin hyvin totisesti.

—Se nyt on se ikävä juttu... Elä ole milläskään ... annetaan sen olla ... mitä me tyhjästä käräjöimään, yhden pitäjän miehet!

Ja hän koetti hymyillä ja teki kädellään halveksivan liikkeen koko asialle.

—Se on hyvä, että veli myöntää sen ikäväksi asiaksi. Ikävä se todella onkin ... varsinkin meille.

—Niin on, elkää huoliko siitä sen enempää ... mitäs joutavata ... sovitaan pois!

—Vai niin, vai olisi veli taipuvainen sovintooni Hm!—Vai olisi veli taipuvainen sovintoon! Hm! Jahah! jahah! Se ilahuttaa minua.

—Niinpä niin, mitäs siitä kärejätä käymään semmoisesta ... se on niin kovin pieni asia ... eikä siitä muuta hyötyä ole, kuin että se vain herättää tarpeetonta juorua... Saahan se olla?—olkoon puhuttu!

Kapteeni istui yhä pää pois päin käännettynä, mutta vilkaisi kuitenkin tuon tuostakin oven ragoon, jossa kiiluili vallesmannin toinen silmä.

—Hm! rykäisi hän taas epämääräisesti. Tietääkö veli, millainen edesvastuu tuollaisesta menosta on meidän laissamme määrätty?

—En minä tiedä, mutta ei suinkaan se ... ei kai se suurikaan... En bagatelli...

—Se on sen mukaan, minkä nimen kukin millekin asialle antaa. Ehkä minä saan luvan näyttää asiata koskevan lainpykälän ... ole hyvä ja tule lukemaan.

Kapteenilla oli jo lakikirja auki määrättyltä kohdalta, ja hän asetti sen pöydän nurkalle. Hellmanni tuli pöydän ääreen seisomaan, mutta pyysi kapteenia lukemaan...

—Minulla kun ei ole lasisilmä, sanoi hän syyksi.

—»Keisarillinen asetus väärästä ilmiannosta ja *muusta kunnianloukkauksesta*, annettu marraskuun tjuguseks päivänä adertonhundra sekstiseks», luki kapteeni seuraten tekstiä sormellaan.

—»Sjette paragrafen: kukin, joka tarkoittaa alentaa toista hänen kansallisessa arvossaan taikka vähentää luottamusta häneen siinä toimituksessa tai elinkeinossa, jota hän harjoittaa» ... sen sinä olet juuri tehnyt...

—Niin, niin, no entä sitten...

—»joko puheella tai merkeillä tai kirjallisella esityksellä, jota hän levittää tahi levityttää, väärästi syyttää häntä vissistä rikoksen lajista tai semmoisesta teosta, joka voi hänelle saattaa toisen ylenkatseen, rangaistakoon herjauksesta kuritushuoneella kahdesta kuukaudesta kahteen vuoteen taikka vankeudella yhdestä kuukaudesta yhteen vuoteen taikka sakoilla viidestäkymmenestä tuhanteen markkaan saakka.»

—Jahah! Hm! Vai niin. Vaan onko tämä tämän aikuinen laki...?

—Se on vasta vahvistettu. Katso itse.

—Niin, niin ... niinpä näkyy olevan...

—Se on ankara pykälä.

—Vaan eikös siinä ole alin määrä viisikymmentä markkaa sakkoa?

—Se ei tässä tapauksessa voi tulla kysymykseenkään. Istuvan oikeuden herjaaminen on päinvastoin katsottava ankarimman määräyksen mukaan...

—En minä usko sitä.

—Päättäköön oikeus sen, jos et usko.

—On siinä »förmildrande omständigheter»... Minä en ollut oikein selvä...

—Olit sinä selvä, sen huomasi jokainen, ennenkuin aloit haukkua.

—En minä ollut selvä ... minä kävin ulkona sillä välillä...

—Omituista tosiaankin, ja minulle kun on kerrottu, ettet siellä muuta tehnyt kuin ärjyt hevosellesi...

Hellmanni ei osannut mitään siihen. Hän oli ääneti ja pureskeli partaansa.

—Niin no, sovitaan se nyt sitten ... minkä tähden te ette saata sopia...

—Kyllähän minä puolestani ... en pidä niin suurta väliä koko asialla ... saatan sen minä sopia, vaan en tiedä, kuinka...

Hyvän mielen hyrähdys pääsi herran kurkkutorvesta, ja kiitellen kapteenia tarttui hän hänen

käteensä...

—Tack bror! Tack bror!

—Ei kiittämistä! Minä puolestani, sanoin minä, vaan en tiedä, kuinka muitten laita on. Vallesmannin on pahempikin. Häntä sinä loukkasit enemmän kuin ketään muuta.

Herra luuli jo pihdistä päässeensä ja nyt se kiristi häntä entistä kovemmin.

—Parasta on sentähden, jatkoi kapteeni, että ajat nyt heti kohta hänen puheilleen ja koetat pyytää häntä sovintoon...

—Minä lähden, minä lähden heti paikalla ajamaan ... ehkä hän suostuu ... mitä luulet? Etkö luule, että hän suostuu?

—Saattaapa suostua...

—Eikö hän ole mitään sanonut?

—En minä ole häntä tavannut sitten viimeisen...

—No, mitä hän silloin? Oliko hän vihainen?

—Kyllä hän silloin oli julman vihainen...

—Vihainen se on ... se on vihainen ja sydämikkö. Mutta eiköhän tuo kuitenkin rupeisi sopimaan? Etkö luule, että hän rupeisi?

—Sitä ei voi tietää.

—Minä ehkä lähden hänen luokseen ajamaan ... mitä arvelet, menenköhän?'

—En tiedä, kuinkahan olisi parasta.

—Kyllä minä lähden sinne heti paikalla. En käy kotonanikaan ... ajan ohitse sinne suoraan. Sinä olet, veli, hyvä mies. En minä toista semmoista miestä tunne ... en totta tosiaan minä tunne.—Hyvästi nyt! Käy, hyvä veli, minunkin talossani... Sinä niin harvoin meillä käyt, vaikka me ollaan yhden pitäjän miehiä... Vaan hyvästi nyt!

—Minnekä sinulla on semmoinen kiire ... istu nyt ja polttele!

—Ei, ei, kyllä minä polttaisinkin ... kiitoksia paljon ... mutta en minä nyt tällä kertaa ... minun pitää joutua sen vallesmannin luo...

—Eihän tuo nyt niin jäniksen selässä liene...

—Jos ennättää lähteä pitäjälle tai niin pois päin ... niin että kyllä minun täytyy ... anna nyt anteeksi...

—No, hyvästi sitten...

—Hyvästi, veli, sano vaimollesi terveisiä ja käy talossa...

Notkeana ja hätiköiden lähti herra ulos, ja samassa tuli vallesmanni piilostaan. Yhdessä katsoivat he kapteenin kanssa ikkunasta, kuinka Hellmanni päästi hevosensa irti tikapuista ja lähti kiireesti rântäsateeseen ajamaan.

Tuskin oli tulta viritetty, kun Hellmanni iltahämärissä ajaa uudelleen kapteenin pihaan...

Kapteeni ja vallesmanni istuivat tottilasin ääressä, kun kompuroimista ja lukon haparoimista kuului porstuasta. Viimein työntäytyi sieltä kulmakarvojaan myöten lumeen tahrattu mies.

—Hyv' iltaa, sanoi Hellmanni arasti.

—Hyvää iltaa, hyvää iltaa, vastasivat toiset ystävällisesti. Veli on hyvä ja käypi istumaan.

Epäilevästi mulkoillen vuoroin kumpaankin ja märkää partaansa sormillaan kampaillen istui Hellmanni tuolille sohvan viereen. Isäntä tarjosi tupakkaa ja totia, mutta hän ei kumpaakaan ottanut. Sitten jatkoivat kapteeni ja hänen vieraansa verkkaista keskusteluaan hyvistä ja huonoista säistä, lumipyryistä ja pakkasista, koettaen Hellmanniakin siihen vetää. Hänen täytyi siihen silloin tällöin ottaa osaa, saamatta omaa asiaansa esille. Vihdoin meni kapteeni pois huoneesta totivettä noutamaan ja silloin kääntyi Hellmanni vallesmannin puoleen.

—Minä kävin siellä teillä sen asian tähden ... kyllä kai se on kapteeni puhunut?

—Ei, mikä asia se on?

—Se on tuo, joka tapahtui siellä pitäjäntuvalla ... silloin ... kyllähän sinä sen muistat...

Vallesmanni polttaa tupsutteli piippuaan koko ajan.

—Sekö?—Vai niin ... mitäs siitä?

—Minä kun olen saanut manuu sen tähden ... vaan ei anneta sen mennä oikeuden eteen...

—Mitä varten ei? Siellähän se ehkä parhaiten riita ratkeaa...

—Ei, ei anneta mennä ... sovitaan pois hyvinä miehinä...

Yhä polttaa tuhutteli vallesmanni piippuaan eikä puhunut siihen mitään, niin että Hellmanni oli pakotettu vielä lisäämään:

—Ja kyllä minä maksan sopiaisiakin, jos niitä...

—Hm!—Ei se ole sillä hyvä ... sinä haukuit minua pahasti, sinä sanoit minua roistoksi, juomariksi, huorintekijäksi...

—En minä huorintekijäksi sanonut...

—Etkö sanonut? vihastui jo vallesmanni, teetkö tyhjäksi, ettet sanonut? Kaikeksi siksi sinä haukuit ja vielä paljoa pahemmaksikin ... sinä syljit silmillenikin minua, ruunun virkamiestä, istuvan oikeuden edessä...

—Enhän minä muuta kuin pudotin pikanellin lattialle ... näinikään...

—Vai pudotit? Noin väänsit poskestasi etusormella ja lähetit minua kohti ... onneksi meni se kuitenkin seinään eikä sattunut, mutta sitä ei oteta lukuun, ettei se sattunut, kunhan kerran tarkoitit. Yrityskin rangaistaan rikoslain mukaan—murhanyritys. Se sinun pitäisi tietää, etten minä siedä, etten minä siedä julkista pilkkaa tehtävän järjestyksen ja yleisen turvallisuuden ylläpitäjistä ja valvojasta! Tiedätkö sinä, mikä edesvastuu on semmoisesta?

—Kyllä minä sen tiedän ... suuri siitä on edesvastuu ... mutta se kun tapahtui minulta kiivaudessa enkä minä tiedä, mitä minä kiivaudessaani teen...

—Se ei minua liikuta! Ratkaisoon oikeus asian... Vallesmanni oli todellakin kiivastunut tapausta muistellessaan, ja vihaisesti käveli hän kahakäteen lattiata pitkin. Hellmanni käveli hänen perässään ja puhui aina käänteeseen kohdalla.

—Elä, hyvä veli, anna mennä sen oikeuteen ... peruuta pois, veli kulta, manuu ... minä maksan sopiaiset ... peruuta, hyvä veli ... johan lupasi kapteenikin sopia ... eikös luvannut?

—Lupasinhan minä, sanoi kapteeni asettaessaan vesikannua pöydälle.

—Minkä tähden sinä et sitten saata ... anna, hyvä veli, se anteeksi ... elä saata minua onnettomuuteen ... kyllä minä maksan, minkä tahdot...

—Maksatko niin paljon kuin minä tahdon?

—Niin, niin, kohtuuden mukaan...

—Kyllä sinun kohtuutesi tiedetään ... et sinä ilman kärkeä maksa penniäkään!

—Minä maksan ... minä maksan heti paikalla! Paljonko tahdot?

—Mutta muuten niin ei maksu ole suinkaan pääasia, sanoi kapteeni.—
Pääasia on anteeksipyyntö...

—Johan minä olen teiltä pyytänyt, ja pyydän minä vielä uudelleen...

—Meiltä? Mitä se auttaa, jos sinä meiltä pyytäisitte vaikka ikäsi anteeksi, kun siinä on kuitenkin koko lautakunta sovittavana?

—Lautakunta?

—Niin juuri, lautakunta! Kaikkiahan sinun haukkumisesi koski, ja jokainen heistä on pyytänyt minua

asianajajakseen...

—Voipa sitten sentään! Voipa, voipa sitten sentään! Kyllähän minä nyt hukassa olen, ikuisessa hukassa ja onnettomuudessa ... voipa, voipa sentään!

Kun vallesmanni oli aikansa nauttinut toisen valituksista ja voivotuksista, sanoi hän:

—No, jos minä hyvässä tahdossani koettaisin auttaa sinua. Mutta muista, että hyvässä tahdossani, sillä et sinä sitä ole ansainnut.

—Voi, auta, hyvä veli... elä sorra...

—Etkö *sinä* ole ketään sortanut?

—En minä ole...

—Etkö nylje ja nahkaa esimerkiksi mökkiläisiäsi...?

—Kuule, Rothberg, huomautti kapteeni väliin, mitä se meihin kuuluu, kuinka hän on mökkiläistensä kanssa ... se on heidän oma asiansa...

—No, niin on, niin on... Mutta niinkuin sanoin, niin saatan minä koettaa, vaikken tiedä, kuinka käy. Vaan jos suinkin voin, niin koetan päästää sinut pulasta.

—Koeta, hyvä veli, koeta ... puhu lautamiesten kanssa ja houkuttele ne sopimaan.—Eikös niistä ole muutamat sinulle velkaakin?

—Ei tässä pakkokeinoja käytetä!

—No ei, no ei, ei pakkokeinoja...

—Ainoa, jonka luulen auttavan, on julkinen anteeksipyyntö.

—Niin, niin...

—Sitä ainakin minä vaadin omasta puolestani ja samaa luulen kapteeninkin vaativan...

—Vaadin, sanoi kapteeni nenä lasin sisässä, totia ryypätessään.

—Ja samaa vaatii jokainen lautamieskin.

—Niin, niin...

—Sanalla sanoen: sinun täytyy siis julkisen seuran läsnäollessa pyytää anteeksi kaikilta meiltä, joita olet törkeästi loukannut.

—Niin, niin, kyllä minä, kyllä minä sen teen ... milloinkas minä?

—Parasta on, jos jätät asian kokonaan minun huolekseni, muuten se ei...

—Sinun huoleksesi ... toki kaiketikin...

—Tämä asia tulisi olemaan oikeuden edessä ensi maanantaina ... sen edellisenä iltana voit sinä tulla kärjäkartanon saliin, jonne minä kutsun asianomaiset ynnä vieraiden miesten kanssa...

—Elä kutsu vieraita miehiä...

—Se on sinun hyödyksesi, ja muuten asian laillisuus sen vaatii.

—Elä kutsu kuitenkaan kovin monta ... pari kolme...

—Se on minun asiani!

—Niin, niin...

—Ja sen sijaan, että sinä kullekin maksat eri sopiaisrahat, koetan minä houkutella heitä tyytymään siihen, että vietetään tätä iltaa asianomaisen kustannuksella vähän hauskesti...

—Niin, mitenkä tuota—?

—Niin, että minä hankin jonkun, joka laittaa illalliset, sopivat ruokalajit ja sitä paitsi juomia tarpeen mukaan...

—Niin, niin...

—Suostutko siis siihen?

—Niin tuota ... vai niin... Ei kai se?... kuinka se...? Minä en ole niissä semmoisissa ollut, mutta tulisiko ne, niinkuin sanotaan, kestít?

—Kestítkö? Se on sitä myöten, miten tahtoo nimittää ... no, jaa, kestít! Entä sitten?

—Ei mitään, ei mitään... Ei sitä edeltäpäin taida tietää, kuinka kalliiksi ne...?

—Sitä minä en tiedä, mutta jos säälit muutamia kymmeniä markkoja, niin ann' mennä kärkejiin ... sama meille on!

—Ei, enhän minä siitä puhukaan, etten minä ... ilmanhan minä vain ... kyllähän se sopii niin... Joo... Hm!

Asia oli siis päätetty, ja vähän aikaa vaiti oltua alettiin puhua muusta. Hellmannilta se ei kuitenkaan sujunut. Hän oli kovin hajamielinen ja sammutti vähän väliä piippunsa, jonka kapteeni oli pakottanut hänet syyttämään. Vähän aikaa istuttuaan hän nousikin, heitti hyvästinsä ja lähti ulos.

Mutta porstuassa kääntyi hän takaisin ja pyysi ovelta vallesmannia tulemaan, sillä hänellä olisi vielä vähän sanomista...

—Tuota ... sitä minä ... niin että ... ettei niihin kesteihin, kun ne tulee, ettei menisi puhdasta rahaa liian paljon ... minulla on ollut tiukka rahasta nykyään ... niin saisi sanoa kievarin emännälle, että tulisi meiltä hakemaan lihaa ja kalaa ja maitoa ja saisi meiltä ruuanlaittajankin, joka on pitoja ennenkin laittanut ... vaikkei kai nämä pidot tulekaan ... niin, niin...

—Kuule, veli, sano vallesmanni, ehkä me jätämme ne asiat kievarin emännän huoleksi ... jos et raski näin, niin mennään sitten kärkejiin, niin sillähän näistä pääset...

—Ei, ei millään lailla ... en minä ... hyvästi vain...

—Skål då på den saken! sano kapteeni, kun Hellmanni oli mennyt.

—Skål! vastasi vallesmanni.

Mutta epämääräisissä tuumissa ajoi herra yötä myöten kotiinsa päin. Tie oli ummessa ja kulku hidasta. Alkutaipaleesta kiirehti hän hevostaan, ja kun se ei auttanut, kiivastui hän ja löi ruoskalla. Hevonen pukkasi muutaman laukan, mutta luhnahti kohta takaisin kävelyyn syvissä nietoksissa. Niin että herran täytyi tyytyä käymäkyytiin.

Kahdenlaiset ajatukset häntä vuorotellen kiusasivat kahdella asialla. Se ensiksikin puri ja jäyti kauheasti mieltä, että hän oli ollut toisten pilkanteon alaisena ja että yhä vielä mahtoi tulla olemaan. Ja sitten huolestutti toiseksi se, mitä kestít tulevat maksamaan. Nehän saattavat nousta niin korkealle, kuin toiset tahtovat. Onhan niillä valta määrätä ruuat ja juomat ja kutsua vieraat. Hän koetti laskea yksikseen, ketä he voisivat kutsua, mutta ei hän tohtinut niin suurta summaa päähän asti ajatellakaan, kuin siihen hänen mielestään tarvittiin. Yht'äkkiä iski hänen mieleensä Oulun kauppaneuvoksen kestít samppanjoineen ja jälkiruokineen... Mutta ei nuo tuollaisia kuitenkaan? Ei nuo niin julki jumalattomia lie? Mutta mikä ne tietää? Onhan niillä valta vaikka mihin ... ja niillä on vanhaa vihaa...

Loppumatkan hän miltei vaikeroi itsekseen tuosta pelosta. Ja kun viimeinkin tuli kotiinsa, käyttäytyi hän kuin sairas. Yhki ja puhui surkealla äänellä, otsa rypyssä. Rouvan piti auttaa turkit ja muut vaatteet päältä pois ja vetää päällyskengät jalasta.

—Mikä sinun on? Mihinkä kohtaan sinuun koskee? koetti rouva kysellä, mutta herra ei vastausta antanut.—Koskeeko päähän? Vai ehkä olet vilustunut? Jos minä käskisin keittää teetä?

—Ei tarvitse...

—Hierominen sinulle ehkä hyvää tekisi... se on varmaankin se sinun vanha kaulatautisi, annatko minä koetan...

—Mitä helvettiä sinä hommaat siinä ... anna minun olla rauhassa...!

Vihoissaan repäisi herra turkin takaisin hartioilleen, ryntäsi paukkuen ulos ovesta ja riensi omaan kamariinsa. Äkäisesti sulki hän oven, kääriytyi turkkiinsa ja heittäytyi sohvalleen maata.

V.

Oli yleinen riemu pitäjän herroissa, kun tuli kuuluksi, että Hellmanni oli pakotettu pitämään kestit, joihin vallesmanni sai kutsua vieraat. Jokaisella oli jotain äkää hovin herraa kohtaan, jos ei muusta, niin siitä, että hän oli rikas, ja nyt nautittiin siitä herkusta, missä vain kaksi miestä yhteen sattui. Ja joka talossa, mihin vallesmanni uutisensa kuletti, hykerrettiin käsiä hyvästä mielestä, ja sekä tullessaan että lähtiessään sanoi vallesmanni samat sanansa:

—De' ... de' fröjdar mej ända intill lilltån, den här historien...
[Tämä ilahduttaa minua pikkuvarvastani myöten, tämä juttu...]

—Se on oikein sille! kävipäs kerran satimeen sekin kettu! lisäsivät aina toiset.

Vallesmanni oli kutsunut kaikki tuttavansa »vieraiksimiehiksi» pitoihin ja muut asianomaiset olivat tehneet samoin. Niin että kun käräjien oli alkaminen juuri samaan aikaan, kaikki kirjurit, asianajajat, tuomarin apulaiset, lautamiehet, siltavoudit ja muut siihen aikaan koossa olevat henkilöt kieltään lipoen valmistuivat iloista iltaa viettämään Hellmannin herran kustannuksella. Paitsi heitä oli tuomari, tohtori, apteekkari ja puolikymmentä maakauppiasta myöskin pyydetty samaan tilaisuuteen saapumaan.

Kirkonkylä oli kuin pieni kauppala, jossa muun muassa oli kestikievari ja sen yhteydessä ravintola. Tämän suuri sali, jota myöskin käräjähuoneena käytettiin, oli tätä iltaa varten muutettu kestituvaksi. Oikeuden pöytä oli siirretty seinämälle ja tuomarin istuin samaten. Raamattu ja lakikirja oli nostettu ylös pölyisen kirjakaapin korkeimmalle hyllylle. Sen sijaan oli kannettu keskelle lattiaa valkeilla liinoilla katettu tuvan suuri leipomapöytä, jonka ääressä piti ensin sopiaismaljat juotaman ja sitten illallinen syötämän. Pitkin seiniä oli aseteltu pienempiä pöytiä, joiden päälle totineuvot kannettiin ynnä paperossipuntit ja tuhka-astiat. Kaikki piti olla kuin kesteissä konsanaan, ja vallesmanni ei ollutkaan käskenyt laittaa illallista, vaan tilannut »*supeen*».

Kestikievarin emäntä järjesteli piikansa avulla maljalaseja pitkin pöydän reunaa, ja isäntä, samalla myöskin maakauppias, kantoi puodistaan paperosseja pienille pöydille ja kaateli pullosta konjakkia karahveihin.

—Haetko illalliseksi hummeria kellarista? kysyi isäntä.

—Haenhan minä ... ei siitä muuten kuitenkaan näy erilleen pääsevän ... antaa Hellmannin kerran maksaa meillekin...

—Joutaa maksaa... Oulusta tuo aina tuopikin kaikki tavaransa, suolansakin ... mutta jääpäs kerran jokunen rikkautta meidänkin puotiin.

—Kyllä se on koko roisto se Hellmanni...

—Hyvä on sekin, puuttui piika puheeseen, hyvä on, mutta ei ole parempia muutkaan...

—Mitkäs?

—Nuopa herratkaan, vallesmannit ja ne, kun suotta tämmöiset maksatetaan.

—Olikos sen pakko haukkua?

—Ei haukku haavaa tee. Ja hyvin ne sen ansaitsee. Jos minä olin haukkumassa, niin haukuin vielä enemmän.

—Panenko monta punttia näille pöydille kullekin ... kaksiko?

—Pane kolme neljä ... kuta enemmän panee, sitä enemmän menee ... jos on vara ottaa, niin ottavat aina uuden ja heittävät entisen puoleksi poltettuna pois...

—No, johan minä olen monta kertaa sanonut, että sinä olet välistä viisaampi kuin minä ... ei ole monella niin viisasta eukkoa kuin minulla.

Lihava emäntä nykäisi kylkeen piikaansa, iski hänelle silmää ja suhahti pilkallisesti:

—Puhuu, niinkuin hän se muka tässä kuitenkin ... pyh!

Emännänhän olikin puoti ja kaikki, ja hänellä oli valta talossaan. Puotipojan oli hän toiseksi miehekseen ottanut ja yhä hän itse hallitsi ja vallitsi.

Mutta noin seitsemättä käydessä illalla alkoi ajaa vieraita pihaan. Vallesmanni tuli ensiksi niinkuin

isäntä ainakin ja vastaanotti toiset. Tultuaan komensi hän lyhdyn porstuaan, käskei asettaa lisää kynttilöitä pöydille ja ikkunoille, jotta osaisivat vieraat kohti tulla ja että näkyisi maantiellekin, että täällä on pidot niinkuin häät mitkään. Mitäs tyhjästä säästämisestä! Ei ole köyhä maksamassa!

—Käykää vieraat peremmä ... astukaa vain sisään ... ja heti pieni konjakkari kylmästä tultua ... tuokaa sokeria ja kylmää vettä!... Kippis!—Täällä' on tupakkaa, sikareja ja paperosseja, kumpaa vain haluttaa ... olkaa hyvät! kehoitteli vallesmanni tulevia ja vei vieraansa perälle.

Tohtori tuli, toi suuren mahan mukanaan. Tuli tuomari ja pani nenänsä torvena soimaan. Apteekkari hiipimällä niinikään saapui, hatustaan huolissaan, minnekä sen panisi, ja kun sai sille sijan ikkunalla kukkien takana, ryhtyi heti partaansa ja kauan sitä kampailli liivin taskussa säilytettävällä kammallaan ... sen tehtyään vasta paperossin sytytti ja yhtyi muiden seuraan. Kapteeni löydyttäytyi hänkin suuressa sudennahkatuokissa, josta selvittyään astui peremmälle huonetta siistissä takissa, parta huolellisesti ajettuna, jälellä vain säännölliset viikset, ja kädessä oma piippu. Sitä mukaa sitten muut kaikki, niin lautamiehet kuin kirjurit, asianajajat, tuomarin sihteerit ja muutamia pitäjän rikkaimpia isäntiä.

Vallesmanni kehoitteli yhä istumaan ja polttamaan.

—Istukaa ja polttakaa ja olkaa niinkuin kotonanne! sanoi hän sanomistaan ja lisäsi erikseen kuiskaamalla jokaisen korvaan, viekkaasti hymyillen:

—Ei ole *kunniavieras* vielä tullut, mutta ei se mitään ... saatetaan tässä siltä alkaa.

—Kunniavieras! purskahtivat kaikki nauramaan, nauroivat ensin vallesmannin kanssa ja sitten keskenään, menivät hiukan kumariinsa, oikaisivat siitä vähän ajan päästä suoriksi jälleen ja housunkaulustaan kohottivat.

Kapteeni kulki vallesmannin jälestä ja pisti päänsä jokaiseen piiriin, joka oli »kunniavieraasta» syntynyt:

—Se oli saakelin hyvä keksintö ... eikö totta?

—Tämä olis yks mainio stoffi yhteen komediaan, sanoi tohtori, joka tunsu näytelmätaidetta.—Se olis mainio effekti, jos kuka olis, joka osais sitä kompponeerata.

—Voi sun peeveli, kun se olis hyvä! No kerrassa mainio! Mutta kuinka hän tähän suostui?

—Täytyi, täytyi ... tämä on oikeastaan minun keksintöni, heh, heh, heh! Meillä oli ennen minun luutnanttina ollessani samanlainen juttu erään toverin kanssa, joka oli ollut näinikään tyhmä ... (ja sitten hän sen tarinan laveasti kertoi) ... ja eikö totta, eikö tämä ollut paras keino rangaista?

—Se oli kerrassa paras ... ja näin tähän iloon päästiin osallisiksi syrjäisetkin...

—Ettekö ole kuulleet, kuinka me häntä karkuuteltiin edestakaisin...?

—Lumisateessa ja pyryssä ... niin! Rothberg siitä jo puhui... Mutta ei sitä olisi uskottu, että Hellmanni niin antaisi itseään...

—Täytyi, täytyi ... heh, heh, heh! Ei auttanut, kun västinki peloitti ... heh, heh, heh!

—Mitä hiiden västinkiä siitä semmoisesta...?

—Tst! Juu, juu! niin on laki, mutta siitä asiasta ei saa puhua ennen kuin huomenna ... suu kiinni tänä iltana ... heh, heh, heh!

Kaikki nauroivat, sillä asia oli nyt kaikkien mielestä kahta sukkelampi, ja kapteenin ja vallesmannin tempu oli yleisenä puheenaineena joka ryhmässä.

Mutta Hellmannin viipyminen alkoi käydä vallesmannille pitkäksi, ja sentähden hän kävi keittiössä komentamassa totiveden sisään.

—Koskei näy kunniavierasta tulevaksi ... ja mehän tässä isäntiä ... sanoi hän ja rupesi panemaan sokeria lasiin, mutta silloin tuli kievarin renki sisään ja ilmoitti hänelle, että hovin herra kutsui ulos puheilleen...

—Minkä tähden se ei tule huoneeseen?

—Siellä se reessään istuu ja laittoit teitä hakemaan.

—Mitä hittoja se...? murahti vallesmanni, mutta meni kuitenkin ulos. Muutamia kirjureja hyppäsi heti hänen jälestään oven raosta katsomaan.

—Sielläkö se reessään vielä istuu? kysyivät heiltä toiset.

—Jo nousee ylös...

—Mitä varten se ei tule sisään?

—Ei tahdo tulla täältä kautta ... sanoo kernaammin menevänsä puotikamariin ensin ... olkaapas hiljaa, kun ei kuule mitään... »Onko siellä paljon vieraita?» kysyy. Ei sano vallesmanni olevan paljon... »Kenenkäs ne on nämä kaikki hevoset?»... Ähäh, älysipäs!—Tst!— Vallesmanni sanoi, että mitä sinä hevosista... Ai, saakeli!

Oven raosta katsojat hyppäsivät kiireesti syrjään, sillä samassa avasi vallesmanni sen ja työnti Hellmannin hartioista huoneeseen. Kaikki salissa olijat nousivat seisoalleen ja ne, jotka kävelivät, seisautuivat ja kumarsivat tulijalle. Tämä itse vastasi tervehdykseen ensin hämillään olevan rykäisyllä ja sitten parilla katkonaisella kumarruksella.

Vallesmanni kehoitti vastatullutta heittämään pois päältään, ja muuan kirjureista tuli ottamaan turkkia vastaan. Sitten tuli kapteeni kättelemään, ja vallesmannin kanssa veivät he vieraansa pöydän sivu kunniaa tekevän miesjoukon ohitse peremmälle huonetta. Sinne saapuivat kaikki muutkin kättelemään ja kuulumisia kyselemään ja haastattamaan. Hellmanni ei osannut muuta kuin änkyttää: »hyvä päivä ... terve! päivä ... hm ... tuota ... ei tuota ... hm ... hm!» ja kun oli päässyt enimmästä erilleen, pyysi hän vallesmannia kanssansa syrjähuoneeseen.

—Joko minun nyt kohta pitää...?

—Kyllä, kunhan booli valmistuu...

—Tuleeko booli...?

—Totta kai! kuinkas muuten?

—Niin, niin...

—Käy sinä saliin, niin minä menen kiirehtimään boolia...

—Kuule, elähän mene ... niin, sitä minä, että etkö sinä ottaisi sitä tehdäksesi minun nimessäni...

—Niinkö anteeksipyyntöä?

—Niin ... samahan se olisi, jos sinäkin ... minä en oikein...

—Miksei, voinhan sen tehdä, kun itse olet salissa läsnä ... käy nyt sinne vain ja pane tupakka ja prykää lasi itsellesi...

—Kyllä minä taidan täällä odottaa siksi, kun...

—Tee tahtosi ... mutta kun kuulet minun boolin laitaa kilistävän, niin tule silloin sisään.

—Joo, joo...

Vallesmanni jätti Hellmannin puotikamariin ja kiiruhti itse saliin ja sieltä viereiseen huoneeseen, jossa isäntä ja apteekkari valmistelivat boolia. Vähitellen kokoontui sinne heidän ympärilleen joukko uteliaita lautamiehiä ja muita talonpoikia, jotka eivät olleet tätä kummaa ennen nähneet.

—Se on sitä keittoaan se, sanoi muuan.

—Eiköön ois yhtä hyvä syyvä sokerit sinnään ja juuvva viinit ja konjakit loatunaan!

—Näin tästä hyvä tulee.

—Sisoh! Jo riittää konjakki! Nyt pari pulloa viiniä vielä, neuvoi apteekkari.

—Pane kerrassa neljä ja yksi pullo konjakkia vielä! kehoitti vallesmanni.

—Tulee liian väkevä...!

—Ja kalliimpaa...

—Ei haittaa kumpikaan! Paremmiin tehoon, ja kalleudesta ei puhuttakaan!
Vai tässä sokerivettä juomaan ... e-ohoh!

—Jokohan lie tuossa paljon eestä tavaroo?

—Elä sinä sitä kysy, vaan maista!

—Antakeepas mullennii maistoo ... kylläpä on hyvvee.

—Ei hyvää hetikään! Tuo pari pulloa samppanjaa!

—Elä hitossa!

—Mitä sinä ... ainahan niin ruukataan paremmissa booleissa.

Kaikki nauroivat viekkaasti ja iskivät silmää toisilleen.

Boolia hämmennettiin ja yhä lisättiin siihen makua, kunnes vallesmanni ja apteekkari sopivat siitä, että kyllä se nyt välttää, vaikka ehkä olisi sentään vielä saanut panna jonkun pullon viiniä.

—Hyvä on!... Ja sitten kannettiin booli saliin ja mentiin kaikki perästä.

Sill'aikaa istui Hellmanni puotikamarissa ja kuuli seinän takaa hopeakauhan säännöllisen kalkkeen boolin laitaan, samalla kuin toisen seinän läpi tunki keittiöstä melu ja ruokain haju. Lukematon joukko kirouksia ja kiukkuisia sanoja myllerteli mielessä, mutta ei päästetty tulemaan.

Hän istuutui levottomasti tuolille, nousi ylös ja kulki puolilattiaan, seisautui, kuulosti ja palasi taas takaisin istumaan.

Yht'äkkiä kuului heleä kalina salista, ja herra meni sisään.

Vallesmanni seisoi jo lasi kädessä ja isäntä täytteli maitokannusta viimeisiä alapäässä pöytää. Kaikki muutkin olivat kohonneet istumasta ja loivat katseensa Hellmanniin, joka seisoi kamarin ovella pihtipuolta vasten.

Vallesmanni kalautti vielä kerran boolin laitaan ja aloitti puheensa.

—Hyvät herrat! Hm! Niin, no, me nyt tiedämme kaikki, mitä varten tänne on tultu yhteen ... niin, ettei niistä puhettakaan. Joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään ... vai mitä?

—Niin, niin! huudettiin joka taholta.

—Se on erehdyksestä tapahtunut ja kellekämpä ei erehdystä tapahtuisi. Ihminen on heikko! Mutta tämän asianomaisen puolesta tahdon minä vain pyytää, että vanhat vihat unohdettaisiin ja oltaisiin ystäviä ja annetaan siis sen asian jäädä silleen ... vai mitä?

—Annetaan, annetaan! Hellmanni on hyvä mies!

—Niinpä maljasi sitten ... eläköön Hellman!

—Eläköön, eläköön!

Puhe ei ollut sen pitempi ja vielä huutaessaan hyökkäsivät kaikki kilvan lasien kimppuun. Joille ei niitä riittänyt, hakivat kahvikuppeja keittiöstä ja täyttivät ne boolilla. Vallesmanni antoi lasin Hellmannille, kilisti hänen kanssaan ja antoi kätensä ja kaikki muut, niin vieraatmiehet kuin asianomaisetkin, tekivät samoin: ensin tohtori, sitten apteekkari, tuomari j.n.e. arvon mukaisessa järjestyksessä. Kun kaikki olivat saaneet tehtävänsä tehdyksi, tulivat sitten vallesmanni ja kapteeni ja ottivat Hellmannin käsipuolesta ja veivät sohvaan istumaan. Sohvan edessä olevalle pöydälle kannettiin boolilla täytetty maitokannu ja sen ympärille kokoontui kehä herroja ja joitakuuta lautamiehiä, sill'aikaa kuin toiset hoitivat itseään toisaalla salissa, juoden ja tupakoiden ahkerasti.

Hellmanni ei kuitenkaan oikein osannut tästä kunniasta välittää. Vallesmanni oli melkein panemalla pannut hänelle sikarin suuhun, ja sitä Hellmanni siinä kömpelösti poltteli, istuen vähän hämillään, kovaksi kiilloitettu kaulus kankeasti kaulassa ja partaveitsen jälkiä vasta ajetuissa poskissa. Käsi hiukan vapisi pidellessä ja sytytellessä sikaria, joka aina vähän väliä sammui.

—Täss' on tulta, puhui vallesmanni, ei sinun pidä, Hellmanni, olla milläskään koko asiasta enää ... oltiin me silloin vähän vihaisia, mutta joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään ... ei niistä puhettakaan ... terve!

—Niin, terve, veli, sanoi kapteenikin, istui tyytyväisenä silmät vähän sirrallaan, oma piippu hampaissa ja totilasi edessään, sillä hän ei välittänyt boolista.—Oletko sinä milloinko kotonasi, minä olen aikonut tulla sinun varsaasi katsomaan ... se kuuluu olevan mainion komea...

—Onhan se näköhevonen...

—Tällä ne parhaat hevoset on koko pitäjässä!

—Näinhän tämä parhaiten saatiin reilatuksi paha asia, puhui taas vallesmanni, näin se sysäytyi syrjään ihan itsestään, eikä ole kellään sanomista sanaakaan ... minulla ei ainakaan ole äkää ollenkaan...

—Eikä ole meillä muillakaan...

—Ja jos kuka sanoo, ettei Hellmanni ole hyvä mies, niin saa minun kanssani tekemistä!—Kuule, mitenkä se on sen Antin ryöstö ... onko sillä kiire?

—Kiireenlainen sillä olisi...

—Hyvä, minä kuulutan sinne huutokaupan huomenna kirkossa jo ensi viikoksi ja heti kohta saat rahat käteesi. Ne on semmoisia jukkareja ne mökkiläiset.

—No, ne on niitä pahimpia jukkareja, innostui puhumaan muuan isäntä, niiden kanssa pulassa on ... ei ne maksa velkojaan, joita vuoden pitkään tekevät, eikä ne suorita arentiaan oikealla ajalla, ei ne hoida peltojaan eikä raivaa niittyjään...

—Vaan jos syy on siinä, että isännät liiaksi rasittaa...

—Se on helvetin vale ... elä puhu, kun et tiedä...

—No, ei niistä riidellä, muistutti kapteeni, terve mieheen!

—Terve, Hellman, elä sinä ole pahalla tuulella! Juo sinä niin, että tiedät kerran kestissä olleesi ... tuokaa lisää boolia!

—Ei ole enää...

—Joko se loppui?

—Hyvällä tavaralla on hyvä menekki, kun vielä kilvan otetaan!

—No, totia sitten! Ei se ollut meininkikään, että boolia koko illaksi riittäisi ... pankaa totia miehet!

Hellmanni istui siinä kuin vieras omassa talossaan, jonka tavarasta toiset kauppaa käyvät.

Hän näki, kuinka paperossin pätkät pitkinä heitettiin lattialle ja vähän väliä uusia sytytettiin. Eikä kauppamies lakannut toisia puodistaan kantamasta. Oli kai niitä jo kymmenen markan edestä kulutettuna niitäkin, sikareista puhumattakaan... Jokainen näytti toisensa kilvalla juovan. Lasi lasin perästä tyhjennettiin, ja moneen kertaan heilutti vallesmanni tyhjiä karahveja ja huusi ne vähän päästä aina uudelleen täytettäväksi.

Hän olikin jo melkoisesti juovuksissa ja samalla lailla monet nuutkin.

—Älkää yhtään miehet ... juokaa te vain! Hellmanni on minulle antanut isännyyden, niin että kun minä käsken, että juokaa, niin silloin te juokaa! Juo sinä, Hellmanni, itsekin ... eläkä murjota! Juo, kun pääsit niin hyvällä kupalla ... terve!

Siten pyöritteli vallesmanni päätään oikeaan ja vasempaan ja ratkesi ankaraan nauruun:

—Saakeli, kun sinua oli silloin kiivasta miestä ... häh, häh, häh! Ei sinua noljottajata enää tuntisi samaksi olennoksikaan... Sinä haukuit meitä kuin poika, niinkuin aika poika! Muistatko, kun minua pikanellilla heitit vasten naamaa? Onneksi se ei sattunut, vaan meni seinään... Se oli onneksi sinulle, kiitä onneasi, ettei sattunut... Terve sinä siinä ... eihän sull' ole lasiakaan? Anna, kun minä prykään sulle oikein miehen totit.

—En minä huoli ... minun pitää mennä kotiin.

—Etkö syö illallista?

—Tuleeko illallinenkin?

—Totta kai, etkö näe kuinka pöytää katetaan?

—Näenhän minä.

—Jää pois vain ... tulee hyvä illallinen ... jää nyt!

—En minä ... minä en ole oikein terve.

—No, eihän sille sitten mitä osaa ... kuulkaa miehet!

—Mitä sinä...?

—No, että sinulle hyvästiä heittämään!

—Ei, elä puhu heille mitään.

—Totta kai! Kuulkaa miehet ja arvoisat vieraat... Mutta melu oli jo niin suuri ja huone savua niin täynnä, ettei toinen toistaan kuullut eikä nähnyt. Vallesmannin ääni oli sitä paitsi aivan käheä, niin etteivät sitä kuulleet muut kuin aivan vieressä seisijat. Joku kiskaisi häntä hihasta, ja hän unohti Hellmannin ja jätti hänet seisomaan oven suuhun.

Päällensä pukiessaan näki Hellmanni, kuinka pöytää yhä katettiin, kannettiin ruokia ja juomia ja asetettiin olut- ja viinipulloja vierä viereensä kiinni toiseen päähän pöytää. Olutta ennätti hän lukea jo tusinan pulloa ja viinejä puoli. Ja lisää tuli yhä puotikamarista.

Hänen silmänsä välähti, hänen sieramensa suurenivat, hänellä oli suurisolkinen leveä nahkavyö kädessään. Se pyrki tekemään kaaren ilmassa ja ainoastaan suurin ponnistuksin sai hän sen pakotetuksi kiristymään vyötäistensä ympäri.

—Käykää käsiksi jumalanviljaan—käykää käsiksi jumalanviljaan! kuuli hän vallesmannin kehoittelevan.

Hän seiso i reessään, oikaisi he pitkin koko pituuttaan ... sisällä naurettiin ja hohotettiin ja laulettiin kuorossa: »helan går! helan går!—sumfrati rati—rati rallaa!—helan går!»—hevonen kiskaisi menemään ja retkahutti hänet pitkänään reen perään—

—Takaisin! huusi hän rengilleen. Pysähtyä! Mutta ennenkuin se ennätti tapahtua, hyppäsi hän reestä, riipaisi nahkavyön irti solestaan, syöksi sisään ja vetäisi, turkki auki reuhottaen, yhdellä tempaisulla alas pöydältä pullo ja pikarit, ja toisella paistit ja liemet ja lautaset. Sen tehtyään huusi hän, suu katkeran leveässä naurussa:

—Käykää pöytään, porsaat! Lakkikaa lätäköstä, kylän koirat! Se on Hellmanni, joka tarjoo! Mjukaste tjenare, mina herrar!

Ja ennenkuin ehtivät tyrmetyksistään tointua, oli hän jo tiessään, rekensä perässä retkallaan, ja nauroi mennessään niin, että ikkunat helisi.

ESIMERKIN VUOKSI

—Minun mielestäni se nyt on oikein hyvä asia se raittius ... se on oikein hyvä asia ... oikein hyvä!

Ja ihan hartaan näköisenä heitti maisteri Suomettaren käsistään, ja paperossia sytyttäessään, jolloin silmät menivät nautinnosta sirralleen, lisäsi hän vielä:

—Ja raittiusseurat ovat meidän maallemme mitä suurin onni ... joka miehen pitäisi niihin seuroihin ruveta, jok'ikisen Suomen kansalaisen, miehen ja naisen. Ja, niinkuin tässä sanotaan, pappien tulee esimerkillään etunenässä käydä ... se on jokaisen sielunpaimenen moraalinen velvollisuus seurakuntaansa kohtaan. Sentähden kuulun minäkin siihen seuraan ja aion kaikin voimin sen hyväksi toimia.

Hän oli nuori pappi tuo, joka näin innostui, kaupungin seurakunnan apulainen. Nyt hän keinutuolissaan keinui, sivusittain pöytänsä, katsahti silloin tällöin sen ylitse Bulevardinkadulle ja puhui yhä samaan suuntaan ja luki aina uudelleen sanomalehdestä niitä paikkoja, joita »Kuusi» oli siihen raittiudesta kirjoittanut. Välistä hupeni luku ja puhe savun sekaan, jota paperossin päästä tunki alas rintaan ja virtasi sieltä taas pitkin paperossin kupeita takaisin. Ja se teki niin hyvää, että kasvoissa silloin tällöin vähän värähtelikin.

Toinen mies istui pöydän päässä ja poltteli hänkin ja puhalteli laiskoja savuja huolettomasti milloin minnekin päin. Suoraan hän eteensä katseli, vasten uunia toiselle puolen huonetta ja siveli verkalleen viiksiään. Ei näyttänyt tarpeesta polttavan, mutta muuten vain jotain tehdäkseen.

—Mitäs arvelet? Sinä et puhu mitään ... eikös se ole hyvä asia ... minusta se on ... se, se, se on ... katsos nyt, kuinka tässä taas sanotaan, kuulehan, mitä väkeivistä juomista sanotaan...

—Kyllä minä sen tiedän ... se on sitä yhtä ja samaa...

—Häh! Yhtä ja samaako? Ei ole sitä ... et sinä ole tätä vielä kuullutkaan ... katsos nyt: »Jos tahdotaan harrastaa Suomen kansan joko aineellista tai henkistä parasta, jos tahdotaan ylläpitää kansamme siveellistä tarmoa ja säilyttää sen ruumiillista pontta, jotka molemmat ynnä kristinuskon kanssa ovat kaikkien kansojen elinehto ja joita kaivatessa seisotaan perikadon partaalla» ... niin! niin ... ja sitten sanotaan: »niin löytyy kaiken tämän säilyttämistä varten keino, jota tähän aikaan melkein tekisi mieli sanoa ainoaksi, ja se keino sisältyy yhteen ainoaan huudahdukseen: pois kaikki väkevät juomat ja sijaan —»

—Limunaati ja teevesi!

—Ei, vaan ehdoton raittius sijaan!... Sinä panet tapasi mukaan pilkkaa, mutta ei se minun mielestäni ole näin tärkeässä asiassa ollenkaan paikallaan...

—En minä pane pilkkaa ... heretkään vain jokainen juomasta, jos sen tarpeelliseksi näkevät, mutta tarvitaanko tuohon tuommoiseen välttämättömästi seuroja ... heretköt ilman niitä!

—Mutta herkeääkö ne? ... herkeääkö ne? Eivät herkeä! Se on nähty, etteivät herkeä. Ihminen on heikko eikä pysy pystyssä, jos ei muut holhoa sitä, jos eivät varjele ja näytä hyvää esimerkkiä, ne jos ei näytä, jotka itse ovat lujemmat ja korkeammalla sivistyskannalla, niinkuin esimerkiksi papit ... ja muut sivistyneet myös ... ja niiden on siis moraalinen velvollisuus, varsinkin näinä uskottomuuden aikoina, jolloin riehuvat realismi ... hm ... jaa, niin ... eikö se ole niin?

Maisteri joutui lopulla puhettaan vähän hämilleen, sillä hänen vieraansa oli »uskottomuuden» ja »realismin» kohdalla vetänyt suunsa pieneen pilkalliseen hymyyn, niinkuin hänen tapansa oli.

—Mitä? Eikö se ole niin? uudisti maisteri.

—Niin kai se on, sanoi toinen... Ja sinä et siis maista tippaakaan?

—En tippaakaan.

—Helppo kai sinun lieneekin olla maistamatta, kun et koskaan ole siihen tottunut, etkä ole ollut kiusauksessa milloinkaan.

—Minäkö kiusauksessa? Sanonko minä sinulle, missä minä olen ollut ja miksi olisin voinut tulla ... minusta olisi saattanut tulla yhtä suuri juoppo kuin kenestä tahansa.

—Sinustako? Elä kehu! Sitäpä en olisi uskonut, ellen olisi omin korvini kuullut!

—No, no, ei se ole aivan niin sanan mukaan otettava ... mutta jonkun kerran ... ylioppilasaikoinani ... mutta Jumalan kiitos, se minun kyllä täytyy tunnustaa, että minulla oli hyvä koti ja ankarat vanhemmat, eikä meillä kotona juotu eikä muille tarjottu muuta kuin suurina juhlina ... mutta siitä huolimatta minä olin, niinkuin jo mainitsin ... ja niinkuin tässä sanotaan: »jos paha siemen kerran itämään pääsee, ei tiedä, milloinkaan se sieltä rehoittavan taimen pistää».

Hän tuli aina hartaaksi, kun puhui tästä mustepilkusta omassa elämässään, ja mielellään hän sen puheiksi ottikin.

—Mutta olkoon tämä meidän kesken ... elä huoli siitä kenellekään puhua ... ihmiset semmoista aina väärin ymmärtävät ... ja sitä paitsi luulen minä puolestani tuon siemenen minussa jo tukehtuneen, eikä se ainakaan voi enää rehoittamaan päästä, jos koettaisikin sitä tehdä, kun kuulun raittiusseuraan.

Maisteri oli puhunut niin kauan, että paperossista oli tuli sammunut. Hartaasti hän sen sytytti ja sanoi vielä:

—Muuten, niin on ehkä suurin ja painavin syy, joka minua tähän seuraan pakottaa, se, että tahdon olla esimerkkinä muille heikommille.

Toinen mies siinä oli aikansa ääneti katsellut pappismiehen paperossinpoltoa ja kuunnellut, pienoinen hymy huulilla, hänen puhettaan. Paperossin pohjaan poltettuaan viskasi hän sen huoneen yli uunin eteen, solahutti itsensä huolettomaan asentoon jalat suorina ja pisti kätensä housuntaskuihin.

—Se olisi minun mielestäni oikea ehdottoman raittiuden seura, jossa ei edes tupakoitaisikaan, sanoi hän sitten haukotellen.

—Kuinka niin? kivahti maisteri.

—Niin vain, kun kerran yhtä nautintoa vastaan asettuu, niin asettuisi myöskin toista.

—Tuo se on aina viimeinen keino raittiusseurojen vastustajilla ... kun ei voida raittiuspyrintöjä muuten ahdistaa, niin se aina tuodaan, se aina tuodaan muka kumoamaan. Mutta sen minä sanon, että se on suorastaan lapsellista ... lindrigast sagdt, niin se on suorastaan lapsellista ... heh!

—Miksi sinä noin kiivastut?

—Enhän minä kiivastu ... ei kannata kiivastua. Mutta sano sinä, ihan todellako vertaat väkijuomain nauttimista tupakanpoltoon?

—Ne ovat aivan yhtä tarpeettomia molemmat.

—Erotus on kuitenkin äärettömän suuri, hyvä veli, niin suuri, että ... toinen on jotain aivan viatonta, jota vastoin toinen ... ja huomaa se, kuinka erilaiset ovat seuraukset!

—Minä en arvostele intohimon suuruutta seurauksien mukaan niin paljon kuin sen mukaan, missä määrin ne pitävät ihmistä orjanaan...

—Jaa, jaa, niin ... kyllä minä nuo mielipiteet tiedän, tiedän aivan hyvin ... ne on niitä uudenaikaisia, niitä Björnsonien ja Ibsenien mielipiteitä ... heh, heh! Mutta sen minä sanon ... minä tiedän, tai en minä tiedä, mutta minä luulen, että ne herrat norjalaiset ja muut Strindbergit, että ne polttavat yhtä kaikki ja yhtä paljon kuin me täällä Suomessa ... heh! heh!

Maisteri oli ihan tosissaan, ja hänen suunsa oli vääntynyt happamen katkeraan hymyyn.

Vieras purskahti nauramaan ja nauroi pitkän, raikkaan naurun, mutta siitä suuttui maisteri niin, että nousi ylös ja alkoi kiivaasti kävellä edestakaisin lattialla.

—Elähän nyt suutu, veli kulta, että minua näin naurattaa ... tupakoikaa te vain ... eikähän todella taitaisi ollakaan ihmiskunnalle hyödyksi, jos yht'äkkiä herettäisiin juomasta ja tupakoimasta ... mistäs varat saataisiin, niinkuin Toppo sanoo ... jaa, niin, oletko käynyt »Työmiehen vaimoa» katsomassa?

—En minä semmoisia roskakappaleita!

—No, no, terve nyt sitten! Käy talossa! Ja elä suinkaan anna viekoitella itseäsi jättämään pois tupakanpoltoa, jos sitä joku sinulle ehdottelisi.

—Poltathan sinä itsekin?

—Poltan, poltan, ja juon myöskin, kun haluttaa!

—Mitäs sitten siitä puhut? Mikset itse jätä ensin?

—Siksi, ettei minusta kukaan ottaisi esimerkkiä, kun en ole pappi enkä mikään.

—Pappi? Jos tuo oli pistokseksi aiottu, niin oli se huonosti osattu ... heh!

Maisteri antoi toverinsa mennä ja oli vihainen. Muuten ei tämä ollut ensi kerta. Hyvin usein tapahtui, että hän tällä tapaa suuttui entiseen koulukumppaniinsa.

Joka kerta käveli hän sen jälkeen aina pitkän aikaa lattialla, ennenkuin lauhtui. Tavallista kiivaammin käveli hän nyt.

—Mutta minä näytän! sanoi hän yht'äkkiä päättäväisesti, minät näytän, että herkeän polttamasta ennen kuin hän itse. Sinä luulet, etten voi ... mutta koetetaan, näytetään niille todellakin! ... heh!— Paha, ettet ole enää täällä, hyvä veli, niin saisit kuulla, että minä tällä hetkellä ... kello viittä vailla puoli yksitoista ... pannaan se mieleen ... jätän pois tupakanpolton kuinka pitkäksi aikaa tahdon! Tuonne nakkaan paperossini, ja piiput saavat seista koskematta hyllyllään ... minä en liikuta niitä! Nyt on 30:s päivä tammikuuta.

Voitonriemu loisti maisterin silmissä, ja hän pani vielä kerran tarkasti mieleensä, mikä päivä oli ja mikä tunti. Sen muistiinpanon kautta päätös sai ikäänkuin sinetin päälleen. Ja muutenkin olisi hauska milloin tahansa vain puheeksi tultua sanoa, että silloin ja silloin jätin minä pois tupakanpolton enkä ole sen koommin sitä nauttinut.

Mutta muutaman hetken kuluttua tuntui kuitenkin omituisen turvattomalta. Tuli mieleen semmoinen salainen ja vähän vastenmielinen nykähdyks, että ehkä oli päätös sentään ollut vähän liian hätäinen ... eihän oltu raittiusseuraankaan menty, ennenkuin oli asiata tarkemmin mietitty. Mutta sama se, tehty mikä tehty! Tämähän onkin sitä paitsi pieni, vähäpätöinen asia!

Papin kansliaan tuli aamun kuluessa ihmisiä toinen toisensa perästä. Maisteri toimitteli kaikenlaisia asioita, puhutteli kävijöitä, neuvoi toisia ja tuntui mieleessään niin varmalta ja voimakkaalta. Eikä tehnyt tupakkaa mieli ollenkaan... Luulikohan tuo todellakin, ettei tuommoista kuin tupakanpolttoa voi jättää, milloin vain haluttaa! Ihmiset niin mielellään luulevat toisista samaa kuin itsestään.

Ja melkein uhkamielisesti levähytti maisteri kirkonkirjat auki ja heitti ne yhtä rennosti taas takaisin kiinni, ollen kaikin puolin ravakka toimissaan.

Pari kertaa sattui kuitenkin niin, että hän yhytti kätensä paperossipuntin suulta, tuosta, jossa se seisoi musteastian vieressä pöydällä... Menee vielä vanhan tavan mukaan, naurahti hän... On sentään omituista, kun ihminen johonkin tottuu...

* * * * *

Kaksi tuntia on kulunut siitä, kun päätös on tehty. Ihmiset ovat asiansa suorittaneet, ja maisteri on taas yksin kansliassaan. On ruvennut tuntumaan vähän tyhjältä. Tähän aikaan hän tavallisesti sytytti pitkän piippunsa ja istui sen kanssa keinutuoliin ajatuksiaan lepuuttamaan ja katsomaan ulos ikkunasta Bulevardinkadulle. Sieltä näkyi silloin aina vanhan kirkon torni taivasta vasten, ja sitä hän ihaili ja huomautteli siitä vierailleen.

Sen sijaan hän tällä kertaa lähti kävelemään edestakaisin kamarinsa lattialla. Kulki siinä pöytänsä luota keinutuolin taitse oven suuhun, ja palasi sieltä takaisin pöydän seuduille uunin sivuitse ja ohi piippuhyllyn, joka oli uunin kupeella.

Yht'äkkiä tulla kolisteli kansliaan jotenkin huonosti puettu mies, nähtävästi joku hampusi.

—Mitä asiaa?—se kysyttiin vähän äreästi ja kärsimättömästi.—Nyt on jo vastaanoton aika ohitse.

—Herr pastor ... antakaa anteeksi ... ei ole minulla kelloa ... köyhä, kovin köyhä, he-herr pa-hastor! Ja minä pyytäisin nöyrimmästi, jos olisitte hyvä ja antaisitte...

—Mitä? Tehän olette juovuksissa?

—Mi-minäkö? Minä, herr pastor ... e-e-en minä ole juov-vu-vu-vuovuksissa, vaan minua niin nihikottaa...

—Kuuleehan sen teidän puheestannekin, ja henkenne haisee viinalle tänne saakka!

—Niin, minä olen langennut, ja minä olen suuri syntinen—mies oli itkevinään—mutta jos saisin edes markankaan tai puolenkaan, että voisin ostaa leipää ja syödä, niin en minä enää joisi ... en maistaisi tippaakaan ... pastori uskoo sen, etten tippaakaan, vaikka pastori itse ta-tarjoisi.

—Sillä ehdolla minä voin teille apua antaa, että lakkaatte juomasta ja menette raittiuden seuraan.

—Herr pastor, minä olen jo kuulunut raittiuden seuraan Turun kaupungissa, mutta minä olen uudelleen langennut ... takaisin tähän suureen syntiin.

Sill'aikaa kun maisteri muoto ankarana käveli edestakaisin lattialla, siirtyi miehen nauru silmistä suupieliin, mutta katosi aina heti kohta, kun pastori kääntyi päin.

—Ihmisellä täytyy olla voimaa himojaan vastaan taistelemaan ... hänen täytyy osata pitää, minkä on kerran luvannut.

—Mutta ei minulla silloin ollut, vaikka olisin kuinka koettanut ... mutta kyllä minulla nyt olisi enemmän.

—Minä kuulun myöskin raittiusseuraan, mutta en ole kertaakaan vielä ajatuksissanikaan lupaustani rikkonut.

—Herra pastori onkin jalo mies, ja herra pastori saarnaa niin ihanasti.

—Ihmisen täytyy voida pitää lupauksensa, minkä hän kerran on antanut, ja jos häneltä omat voimat näyttävät puuttuvan, tulee hänen Jumalalta lujuuksia rukoilla ... joka aamu ja joka ilta. Sitä te ette varmaankaan ole tehnyt.

—Minä olin viime sunnuntaina kuulemassa, kun herra pastori saarnasi... saarnaako herra pastori huomennakin?

—Saarnaan.—Mutta tässä on teille nyt pari markkaa ja muistakaa se, ettette niitä viinaan kuluta ... ainoastaan sillä ehdolla minä nämä teille annan, että menette heti kohta ja ostate niillä itsellenne leipää ja syötte.

—Minä syön, minä syön, herr pastor ... kiitoksia ... Jumala teitä!

Mies meni kadulle, katseli vähän aikaa rahojaan ja laskeutui kiireesti alas kapakkaan, joka oli kivijalassa.

Maisteri jatkoi kävelyään ja ajatteli itsekseen: »Kuinka minä olisin voinut vaatia häneltä lujuuutta, jos en voisi häntä siitä vakuuttaa, että itse sitä noudatan?»

—Ohoh! Jahah! niin.

Hän oli muuta ajatellessaan mennyt piippuhyllyn luo ja aivan erehdyksestä puhaltanut siihen piippuun, jolla hän tavallisesti poltti. Nopeasti pisti hän sen paikoilleen eikä ollut huomaavinaan koko tapausta.

Olisi ollut vielä saarnan kirjoittamista huomiseksi jatkettava, mutta ei nyt tällä kertaa tuntunut olevan oikealla kirjoitustuulella. Sydänelässä oli omituinen tyhjyys ... ehkä se oli nälkä. Mutta kello oli vasta yksi, ja päivälliseen saakka oli kokonainen tunti.

Vähän aikaa käveli maisteri vielä ja seisahtui milloin minkin ikkunan ääreen kadulla kulkijoita katsomaan. Muuankin siellä maalainen ajoi, reessään seisten ja hampaissa höyryävä käyrävirtainen piippu. Ei ollut maisteri sitä ennen niin selvään huomannut kuin nyt, että kun näkee toisen polttavan, ihan tuntuu savun maku omassa suussa.

Mutta ajava maalainen katosi kulman taa, ja maisteri pani kalvosimet käteensä lähteäkseen ulos kävelyille.

Oli hän vähän hermostunut, kun katu oli hänen mielestään niin luvattoman liukas. Kuinka ei poliisi sen paremmin ... siitä sietäisi melkein tehdä muistutus.

Tuossa kulki tämänaamuinen vieras, ja jostain selittämättömästä vastenmielisyydestä ei maisteri olisi siitä niin erittäin välittänyt, jos vanha koulutoveri olisi kulkenut sivu toisella puolen katu häntä huomaamatta. Vaan huomasihan se ja tuli suoraan kohti, paperossi huolettomasti suupielessä. Kotelon veti hän vielä paltoonsa pikkutaskusta ja tarjosi siitä tupakan ystävälleenkin.

—Ei kiitoksia.

—Mitä, etkö polta?

—En minä nyt.

—Mitä, oletko jättänyt—?

—Luuletko sinä, etten minä voisi, jos tahtoisin?

—Voisit kai...

Se sanottiin vähän ivansekaisesti ääntä venyttämällä, eikä maisteri puhunut siihen mitään. Niin he kulkivat vähän aikaa ääneti.

—Minun täytyy mennä tänne vähäisen, sanoi maisteri ja aikoi kääntyä toiselle kadulle.

—Mitä sinä sinne? Tule nyt, tehdään kierros Esplanaadissa.

—Ei, ei minulla ole tällä kertaa aikaa.

—No, terve sitten.

Ystävä jatkoi matkaansa Esplanaadiin, mutta maisteri kiersi toista tietä kotiinsa... Ei, ei hän välistä mitenkään viihtynyt tuon miehen seurassa ... hänessä oli joskus jotain niin kovasti epämiellyttävää.

Ei tahtonut kotona saarnan kirjoitus sujua. Ei löytänyt sopivia sanoja, eivätkä ajatukset pysyneet koossa. Ja kuinkapa sitä nälissään voikaan? Oli hullua, ettei saanut päivällistä aikaisemmin! Mikä olikaan kummallinen kurina sisuksissa? Ihan niitä veti nurin kuin hihaa, aina vatsan pohjasta alkaen.

Vihdoin tuli päivällinen, ja hyvä lauantaipäivällinen se olikin. Matami oli pannut parastaan, ja sitä syödessä haihtui tuo kummallinen kurina ja unohtui mielestä nurinveto.

Syötyään heitti maisteri virkatakin yltään, pukeutui kotiviittaansa ja istahti keinutuoliin. Katseli milloin mitäkin huoneessaan ja hiveli kädellään leukaansa ja nenänsä vartta. Katseli kaappia, kattoa, seiniä ja pitkän aikaa pellinnuoraa, jonka oli saanut joululahjaksi matamilta. Vaan ei niissä ollut juuri mitään erinomaista katsomista.

Siinä oli piippuhyllykin nuoran tupsujen alapuolella ... piippuhylly piippuineen ... siinäpäähän oli...

Laskeva iltapäivä paistoi heleästi sisään ja loi ikkunan kuvan uunin kylkeen lähelle piippuhyllyä. Piiput nojasivat rauhallisesti reikiinsä, ja tupakkalaatikko oli puoleksi auki.

Miten lie niin käynyt, mutta istuessa siinä ja leukaa ja nenänvartta sivellessä rupesi jotenkuten siltä näyttämään, että laatikossa oli kartuusi suurimmaksi osaksi murennettuna, vaan että vähän oli jäänyt murentamattakin ... yhteen palloon. Ei muistanut sitä kuitenkaan oikein, eikä luontunut sitä täältä asti näkemään nousematta. Ja niin se pani ilman aikojaan nousemaan ja katsomaan... Niinpähän oli, ei ollut se yksi muhkura murennettuna, sikseenpä oli eilen jäänyt. Vaikka joutihan tuon nytkin murentamaan.

Sen tehtyään työnsi maisteri laatikon kiinni ja alkoi jatkaa päivällistä kävelyään edestakaisin lattialla. Hän käveli hiukan epätasaisesti ja levottomasti, ryyppäsi pari kertaa vettä ja maisteli suutaan tyytymättömän ja epäluuloisen näköisenä.

Tuntui niin ... sanalla sanoen, jotain oli varmaankin epäkunnossa. Ei hän ollut ollenkaan normaalitilassaan ... ehkä hän oli jotenkin vilustunut. Tai oli vatsassa vika, kun suu maistui niin pahalle. Mutta ei se sittenkään aivan tavallista ollut, koska ruumiissa silloin tällöin pisteli, kuin olisi neulan käreällä koskettanut. Saattaa vielä tapahtua, että tässä tulee sairaaksi ... ehkä niinkin sairaaksi, ettei kykene huomenna saarnaamaankaan.

Maisteri kulki peilin luo ja katsahti siihen. Sieltä näkyi mies, jolla oli otsa aivan rypyssä ja silmien alla kärsivä piirre.

Aurinko oli siirtynyt niin, että toinen puoli ikkunan kuvasta vielä valaisi uunia, toinen oli jo särkeytynyt piippuhyllyn päälle.

Hävytöntä, kuinka paljon pölyä on laskeutunut piippuhyllylle!... Puh, puh!... Ja piipunvarsiinkin on pöly tunkeutunut pienintenkään koristuksien sisään! Kuinka sen sieltä hienoimpien silauksien pohjasta saaneekaan kokonaan lähtemään?

Vaan koetti maisteri sitä kuitenkin. Alkoi nenäliinallaan siivota kaikkia koloja ja kun oli saanut ne mieleisikseen, irtautti kopat ja tyhjensi ne poroastiaan. Puhui sitten kuhunkin varteen, pani kopat niihin taas paikoilleen ja puhui vielä kerran kaikkiin ... koetteeksi, kulkisiko henki ulospäin. Veti myöskin ... koetteeksi, kulkisiko henki sisäänpäin... Ja kulkihan tuo jotenkin.

Vaan kylläpä tuoksui tuo tupakkakin ... aivan laatikosta saakka ylös nenään, vaikka olisi seisonut ihan suorana. Ei ollut maisteri ennen niin huomannut tuota tupakan kovaa tuoksumista. Kuinkahan olisi oikeastaan sen haju, jos aivan likeltä nenäänsä hengittäisi? Tai jos kerran kujeillessaan sitä nuuskaisi?

Siinä virkineessä viihtyi mieli vähän aikaa, mutta illan hämärtäessä eneni kaipuu ja tyhjyyden tunne. Vielä oli pari tuntia raittiusseuran illanviettoon, joka alkoi vasta kello 7. Saarna olisi kyllä ollut huomiseksi kirjoitettava, mutta ei tuntunut olevan inspiratsionia, ei minkäänlaista. Maisteri katseli tekstiä, luki evankeliumin ja rupesi miettimään. Mutta ajatusten eteen oli laskeutunut harmajan hämärä, yhtätasainen esirippu, jota ei saanut mitenkään nousemaan.

Ei osannut ryhtyä mihinkään, ja kaikki vaivasi ympärillä. Huonekin oli aivan kylmä ... ainakaan ei se ollut tarpeeksi lämmin! Hävytön matami! Miksei hän lämmitä, niin ettei tarvitse paleltua!

—Miksei matami lämmitä minun huoneessani, vaikka minä olen käskenyt? sanoi hän ankarasti keittiön ovelta.

—Voi, kulta pastori, kyllä minä lämmitän... Vaan kun pastori ei ennen ole vaatinut näin aikaisin...

—Täällä on niin kylmä, että hampaat suussa kalisee.

—Herra varjelkoon ... pastori ei varmaankaan ole oikein terve ... pastori on niin bleeki, että...

—Niin, en luultavasti olekaan oikein terve.—Ja sen sanoi maisteri niin synkällä äänellä, että tuli siitä itsekin vakuutetuksi, ettei hän voinut aivan hyvin.

Matami ehdotti lääkäriä, mutta ei maisteri tahtonut.

—Ei se ole mitään vaarallista... Muuten niin minä olen jättänyt pois tupakanpolton, ja matami taitaa saada kantaa piippuhyllyn vinnille.

—Minkä tähden on pastori niin tehnyt? huudahti matami miltei kauhistuen.—Niin no, siitähän se sitten onkin, kun pastori on sairas ... minkä tähden on pastori niin tehnyt, että on jättänyt...?

—Sentähden, että se oikeastaan on tarpeeton nautinto.

—Voi, voi ... (ja matami nyökäytteli nyt säälivästi päätään) ... voi, voi, kuinka ne nykyajan ihmiset laittelevat itsensä kanssa ... vasta herkesi pastori mitään maistamasta ... ei pastori ota edes ruokaryppyäkään, joka kuitenkin on niin terveellinen ottaa, niinkuin minun miesvainajani sanoi ... ja nyt pastori ei enää poltakaan ... ja mihinkä sitten kaikki piiput joutuvat!

—Matami on hyvä ja viepi ne vinnille.

—Herra jesta! Vinnillekö? Pastorin farffaarin vanhat, kauniit piiput? Minun mieheni antoi minulle kanssa kerran piippunsa ja sanoi, että minä panisin sen piiloon ... ja samalla kertaa hän herkesi ruokaryppyjäkin ottamasta, kun tohtori oli ordineerannut. Mutta häntä rupesi vilustamaan, niinkuin nyt maisteria, eikä ollut matsmältningiä ... muttakun alkoi taas uudelleen polttaa ja ottaa ruokaryppyjä, niin tuli aivan terveeksi. Tahtooko pastori, ihanko totta, että minun pitää viedä piiput vinnille?

—Jaa, no ... ehkä ne nyt kuitenkin saavat siinä olla ... vieraita varten. Ja hyväähän tekee ihmiselle olla kiusauksen alaisena.

—Ei pastorin pidä mennä sellaisiin ytterliheeteihin ... ei pidä mennä ... ja pastorin pitää muistaa, että pastorilla on vanha mamma, varoitti matami vielä mennessään.

Unin lämmitessä alkoi tulla kaikenlaisia epäilyksiä.

Raittiutta pitää ehdottomasti ja järkähtämättä harrastaa, esimerkin vuoksi ja heikoille kehoitukseksi, se on välttämätöntä. Mutta tupakanpolton itseltään kieltämisessä, kenelle siinä voi esimerkkinä olla? Ei kenellekään! Ei kukaan sitä edes huomaakaan. Ja tuskin innokkaimmat absolutistitkaan sitä vaativat. Olisikohan sitä paitsi raittiusasialle hyödyksikään, jos sen jäseniltä liaksi vaadittaisiin? Menisi nyt ja esimerkiksi vasta parantuneelta juopolta hänen piippunsa tai sikarinsa tai paperossinsa riistäisi, niin silloin varmaankin useimmat vaipuisivat takaisin entiseen paheeseensa. Se olisi juuri sitä, josta sanotaan: »jännittää jousi liian tiukalle, kunnes se katkeaa». Hulluutta se olisi, suurinta hulluutta...

Kello läheni vähitellen seitsentä ja aika oli lähteä illanviettoon. Sinne oli aina hauska mennä istumaan teekupin ääreen ... ja poltella hienoja paperosseja. Eikä kukaan sanonut, että siinä istuttiin viftaamassa. Ja sen todistuksen olivat monet vanhat juopotkin antaneet, että siellä istuessa ja puheita ja laulua kuunnellessa kului aika paljoa hauskemmin kuin kapakassa ennen.

Jokin asia kuitenkin teki, ettei lähtö siihen seuraan tällä kertaa tuntunut aivan yhtä hauskalta kuin muina lauantai-iltoina. Mutta päätti hän kuitenkin sinne mennä.

—Jahah, arveli hän mennessään vähän katkerasti, nyt sitä siis on päättänyt olla polttamatta ... saas nähdä, mitä muut siitä asiasta arvelevat. Somapa olisi tiedustella, mitä mielipiteitä seurassa yleensä on tupakanpoltosta.

—Mutta todellakin! huudahti hän mielessään, ja katkeruus katosi kokonaan. Sopiihan ottaa illan kuluessa keskustelun aineeksi tämä asia! Tehdä esimerkiksi semmoinen teesi: »Onko tupakanpolton poistaminen, ja jos on, niin missä määrässä se on välittömässä yhteydessä raittiusseurojen tehtävän kanssa?» Mitään varsinaista päätöstä ei tietysti voitaisi vielä tehdä, sillä asia oli kovin valmistamaton. Esitelmän tapaisen saattaisi hän siitä kuitenkin jo tällä kertaa pitää. Esipuhe voisi alkaa esimerkiksi näin: »Yksi nykyajan enimmin juurtuneita heikkouksia tai, jos niin tahtoo sanoa, pahoja totutuita tapoja, hyvät herrat ja naiset, on tupakoiminen». Sitten kävisi leikillä viittaaminen siihen, että »vaikka tämä oikeastaan ehkä koskee vain meitä miehiä, niin pyydän kuitenkin arvoisien naistenkin huomiota muutamaksi hetkeksi», jonka jälkeen olisi tilaisuus siirtyä tarkastelemaan tupakanpolton historiaa, kuinka ja mistä se on tullut Eurooppaan j.n.e. Sen tehtyä saattaisi puhua niistä aineista, joista tupakka on kemiallisesti kokoonpantu, ja vihdoinkin aloittaa varsinaisen esitelmän tupakan turmiollisista vaikutuksista.

Maisteria miellytti alussa hyvin tuo tuuma tupakan johdosta pidettävästä esitelmästä. Mutta kun hän kulki katua kokouspaikkaan, rupesi näyttämään siltä, että ehkä kuitenkin on parasta antaa asian tällä kertaa raueta. Ehkei ole tarpeellista vielä ottaa sitä julkisesti puheeksi, ennenkuin on kuulustellut yksityisten mielipiteitä asiasta. Kenties on suurikin osa seuran jäsenistä tätä kysymystä vastaan ... ei se

ole varmaa, mutta hyvin on kuitenkin luultavaa. Voi olla montakin, jotka eivät tahdo yhdistää tärkeätä raittiusasiata muihin sivuseikkoihin, jotka saattaisivat siihen häiritsevästi vaikuttaa ja hajoittaa seuran vielä verrattain vähäisiä voimia...

Tämä viimeinen ajatus varsinkin puhui pontevasti entisiä mietteitä vastaan. Ja yksi lisäsyö niitä vastaan oli vielä sekin (ei maisteri näitä syitä suinkaan etsinyt, mutta itsestään ne tulivat!), ettei maisterin mielestä hänen sopisi tuoda esille tätä ihka uutta kysymystä. Niitä olisi aina ihmisiä, jotka selittäisivät sen siksi, että tuo nyt tahtoo olla muita etevämpi, tahtoo loistaa uusilla ehdotuksilla. Ja pappismiehen pitäisi semmoista välttää.

Eikä hän, kun oikein ajatteli, katsonut tarpeelliseksi puhua kenellekään omasta päätöksestäänkään. Kun muutoksen tarve tulisi useimmissa omintakeiseksi vakaumukseksi, niin olihan siitä sittenkin aikaa tehdä yhteinen asia.

Näissä mielteissä ollessaan oli maisteri jo ehtinyt päästä Erottajatorille, ja punainen lyhty tupakkapuodin oven päältä Mikonkadun kulmasta oli alkanut tuikkia. Ei hän sitä oikeastaan katsonut, mutta siinä se vain seisoi ja näkyi hänen silmiinsä, niinkuin esineet välistä väkisinkin näkyvät, vaikei niihin juuri huomiotaankaan kiinnitä.

Koko ajan, kun maisteri sitä kykeni näkemään, se sillä tavalla hänen silmänsä tahtomatta näkyi. Mutta kuta likemmä hän tuli, sitä enemmän hän sitä tahallaankin tarkasteli. Ja sitä mukaa rupesi se tuomaan muistojakin mieleen ... ei mitään kaukaisia, eilispäiväisiä, toispäiväisiä, niin pitkälle kuin muisti. Miellyttävä myyjätär tuli mieleen, tulivat viehättävään järjestykseen ladotut paperossilaatikat ja hienon sikarin tuoksu. Illanviettoon mennessään hän aina poikkesi tuohon puotiin, kysyi milloin mitäkin uutta hienoa tupakkalajia ja valitsi ja maisteli neidin milloin mitäkin ehdotellessa.

—Richmond? Bostanjoglo? Med eller utan munstycken? [Imukkeen kanssa vai ilman?] kysyi neiti.

—Kanske jag får med munstycken en låda bostanjoglo. [Ehkä saan laatikon bostanjogloa imukkeen kanssa.]

—Jaha ... en låda ... 75 penni ... var sågod! [Jaha yhden laatikon. 75 penniä ... olkaa hyvä!] Sitten se neiti avasi saksen käreällä laatikon, maisteri otti yhden paperossin, sovitti sen ruusupuisen karan sisään, pisti hitaasti suuhunsa ja veti vielä hitaammin kaasuputkesta tulen. Sen tehtyään hän lähti ulos pitkin Esplanaadia verkalleen astumaan, hienohajuista paperossia poltellen.

Tavallista tietään maisteri nytkin kulki, mutta ei hän poikennutkaan tupakkapuotiin. Katsahtihan vain sinne sivukulkiessaan toiselta puolen katua. Herroja siellä näkyi olevan, ja miellyttävän neidin vaalea tukka väikkyi niiden välissä, ja puoleksi paljas käsivarsi ojentui vähän väliä ylös hyllylle laatikoita ottamaan ja panemaan.

Sen maisteri näki, mutta ei häntä huvittanut sinne mennä. Eikä muutenkaan huvittanut koko Esplanaadi, ei valoisat ikkunat eikä ohi häärivät ihmiset.

Ylipäänsä tuntui hänestä, ettei hän välittänyt mistään. Kaikki harmitti ... ei erityisesti juuri mikään, mutta kuitenkin kaikki yhteensä.

Ja kaikkein äreimmällä äänellään huusi maisteri ajurin ja käski ajaa raittiusravintolaan.

Muutaman tunnin kuluttua palasi maisteri kävellen samaa tietä takaisin illanvietostaan eikä ollut ollenkaan paremmalla päällä kuin sinne mennessäänkään.

Ei hän illanvietossa viihtynyt ja siksi hän sieltä kesken lähtikin.

Kaikki muut tuttavat olivat jo siellä, kun hän sinne tuli. Pöytänsä ääressä ne istuivat, mikä suklaata, mikä teetä juoden ... ja kaikki ne polttelivat.

Maisteri istui eri pöytään vähän matkaa syrjemmaksi muista, ja hänkin tilasi teelasin. Mutta ei höyryävän teen tullessa tuntunut hetikään sitä samaa nautintoa kuin ennen, jolloin jo paperossi oli pöydälle asetettu heti juotua sytyttäväksi.

—Mikäs meidän maisterilla on, kun on niin onnettoman näköinen? kysyi muuan tuttavista, tuli luo ja löi häntä kädellään olkapäälle.—Onko maansa myönyt ja rahansa juonut? Mikä on? mikä on? Aijai, ehkäpä on rakastunut?

—Ei mikään, vastasi maisteri kuivasti.—Tuo nyt on sukkela mielestään, ajatteli hän, kun tuttava oli mennyt, ja tuhkaisi pilkallisesti sieraimiinsa.

Siirtyi hän siitä kuitenkin kohta muiden pöytään, kuunnellakseen mitä siellä keskusteltiin.

Siinä hän keskusteltiin juuri parhaillaan tupakanpoltosta. Joku oli lukenut muutamasta ulkomaan sanomalehdestä, että tupakanpoltto on terveydelle vahingollista.

Sen kaikki myönsivät, että tupakka jossakin määrin sisälsi epäterveellisiä aineksia ja että sen nauttiminen oikeastaan on tarpeetonta, mutta kun siihen kerran oli tottunut, niin...

—Sillä lailla juuri sanottiin ennen, kun ehdotonta raittiutta vastustettiin ... kun kerran on tottunut ... sanoi maisteri muiden sekaan ja hymähti ivallisesti.

—Tupakanpoltto on kuitenkin aivan eri asia! huudahtivat heti kohta yhteen ääneen useat muut.

—Tupakanpoltto on aivan eri asia, lisäsi esimieskin karistaen tuhkaa paperossinsa päästä ja pitäen otsaa viisaissa rypyissä.—Ei sitä voi juoppouteen verratakaan, vaikka kyllä saattaa totta olla, ettei se muutamien organismille voi terveellinenkään olla. Vaan mitään moraalista turmiota ei tupakka kuitenkaan tuota, niinkuin väkevät juomat, joiden vaikutuksen me kyllä tunnemme. Vasta juuri luin erään kotimaisen lääkärin lausunnon tästä asiasta, jossa hän sanoo siihen suuntaan, että siihen suureen huviin nähden, jonka piippu työmiehelle tuottaa, olisi väärin sitä häneltä sen vähäisen epäterveellisyyden takia riistää. Kohtuullisesti nautittuna en luule siis tupakan mitään erittäin vaarallista olevan, vaikka ryyppääminen sitä kyllä on. Mutta niinkuin sanoin jo, nämä ovat kaksi aivan eri asiaa.

—Tietysti, tietysti!

—Muuten olen myöskin jostain lukenut, että jos ankara tupakkamies äkkiä jättää polttamisen, saattaa hän sairastuakin siitä.

Maisteri ei voinut siihen olla laimeasti sanomatta:

—Niinkuin juopot ja morfinistitkin.

—Aivan niin, niinkuin juopot ja morfinistit, mutta erotus on kuitenkin suuri, sillä tietysti ei voi tupakanpolttoa näihin paheisiin verratakaan.

—Niin, en minä sitä sanokaan, myönsi maisterikin. Siihen loppui keskustelu, sillä salista alkoi kuulua laulua ja kaikki menivät sinne.

Maisteri ei mennyt, vaan jäi istumaan paikoilleen.

Hänestä hämärästi tuntui, että esimiehen puheet eivät olleet oikein johdonmukaisia, mutta hän ikäänkuin ei viitsinyt vaivata itseään ajattelemalla, missä kohden ne eivät olleet. Eikä hän tuo oikeastaan niin tärkeitä ollutkaan. Ja siinä ainakin oli esimies oikeassa, kun sanoi, niinkuin hän itsekkin oli sanonut, että ero on suuri juopon ja tupakkamiehen himojen välillä.

Laulu ja soitto sitä paitsi haihduttivat hänen mielensä muuante. Kaunis kuoro siellä lauloi, ja kaikki olivat innostuneet. Maisterikin muuttautui salin ovelle ja koetti varpailleen nousten nähdä laulajia. Laulun loputtua taputti sivuhuoneisiin palauva yleisö käsiään joka haaralla.

Sammuneet paperossit sytytettiin suurella nautinnolla uudelleen, ja eräs tuttava tarjosi maisterillekin avattua koteloaan, jossa loikoi limikkäin hienoja Venäjän paperosseja.

Maisteri otti huomaamatta niistä muutaman, mutta muisti samassa aamullisen päätöksensä. Aikoi antaa paperossin takaisin, mutta tuttava oli jo kotelonsa sulkenut, niin että maisterin täytyi pitää paperossia kädessään.

—No, ja tulta myös, sanoi tuttava ja otti kynttilän pöydältä tarjoten sitä maisterille, samalla kuin itse siitä sytytti.

—Minä herätän tarpeetonta huomiota, jos en sytytä, ajatteli maisteri ja sytytti.

Mutta pari savua vedettyään hän heitti paperossin tuhka-astiaan ja siirtyi toiselle puolen huonetta.

Siellä hän istui vähälle aikaa useammalla tuolilla, eikä hänellä ollut halua liittyä kenenkään seuraan.

Ja paperossi tuolla tuhka-astiassa savusi suotta ilmaan. Monta kertaa tapasi hän itsensä sinnepäin katsomasta, ja lopulta hän suorastaan suuttui. Meni kenellekään hyvästiä sanomatta eteiseen, polki vihaisesti kalossit jalkaansa, heitti palttoon hartioilleen ja lähti kotiinsa.

Hän oli niin harmissaan, että miltei hammasta puri. Ei siitä, että oli päätöksensä rikkonut. Olihan hän ollut suorastaan pakotettu, ja se ei suinkaan ollut päätöksen rikkomista... Minkä päätöksen? Tuo tänäaamuinen hetken puuskaus, ei se ollut mikään päätös. Sitä paitsi harmitti häntä kaikki

päätökset!... Päätös, päätös, matki hän ja venytti sitä leveää sanaa vieläkin leveämmäksi...

Ja sen hän sanoo—niin kulkivat kiivakat ajatukset yhtä tahtia kiivaan kävelyn mukana—sen hän sanoo, että hän voi, jos tahtoo, lakata polttamasta. Mutta hän ei tahdo, sillä se on luonnonlakia vastaan. Se on sokea fanaatikko, joka ei ota huomioon oman fysiikkansa vaatimuksia! Yht'äkkiä? Ilman mitään syytä? Herkeäisi syömästä samalla ... ja eiköhän tosiaankin kerran sitäkin vaadittane ... heh! »Kaikki tai ei mitään!» heh! heh!—Hah, hah, hah!... Ja maisteri yltyi kaikelle tuolle ihmisten hulluudelle niin nauramaan, että ohikulkevat pysähtyivät katsomaan... Sehän olisi mainio pala »Matti Meikäläiseen» tuo, että eiköhän ne Ibsenit ja Björnsonit vielä vaadi syömisenkin lakkauttamista! Siinähan juuri oli se heidän »kaikki tai ei mitään!»... Hah! hah! hah!

Mutta teeveden raatelema jälki oli kielellä ja suulaessa ja kurkkutorvessa vielä silittämättä ja parin savun makuun päästyään huusi se huutamalla lisäviihdykettä suureen tuskaansa ja kiljui kiljumalla kiireistä apua. Se toi totiset mietteet, ja ilo katosi.

Huh!—Niin puistatti kuin olisi ollut horkka tulossa. Oli miten oli, mutta se on ainakin varma, ettei organismi ole normaalitilassaan. Sanotaan, että jos organismilta jotain yht'äkkiä kieltää, johon se on tottunut, niin usein tapahtuu, että joku piiloutunut taudinsiemen irtautuu ja tekee kummia. Niin jossain kirjassa sanotaan... Kuinka kauan hän on ollutkaan polttamatta? Likemmä kaksitoista tuntia... Kuka ties?... Ehk'ei se nyt kuitenkaan niin pian... Mutta ainakaan ei ole syytä kauemmin...

Ja sattui niin, että hän juuri nyt tuli tupakkapuodin oven eteen punaisen lyhdyn alle ... ja sattui niin, että joku herra juuri meni puotiin ja jätti oven auki ... ja silloin sattui vielä niin, että maisterikin pistäytyi jälestä.

Vaan hän ei ottanut lakkiakaan päästään, ja synkän ja tyytymättömän näköinen oli hänen muotonsa, kun hän pyysi saadakseen jotain tupakkaa.

—Hva' får de' lof att vara? [Mitä saa olla?]

—Mitä tahansa, sanoi maisteri kolkosti.

—Kanske får de' lof att vara richmond ... eller rettig ... eller...?
[Ehkä saa olla richmondia ... tai rettigiä ... tai...?]

—Antakaa sitten vaikka rettigiä.

—Jaha! Var så god! Kanske får jag öppna lådan? [Jaha! Olkaa hyvä! Ehkä saan avata laatikon?]

—Kyllä minä saan sen itsekin auki.

Neiti katseli vähän kummastellen. Verkalleen avasi maisteri laatikon, niinkuin olisi avannut pillerilaatikon ... naama happamana ja otsa rypyssä. Hän tunsu sen itsekin hatun alta, että se oli rypyssä, otti vastenmielisen näköisesti paperossin sormiinsa, pyöritteli sitä hetken ja pisti sen viimein huuliensa väliin... Tulihan oli myöskin otettava, kun oli kerran tupakankin ottanut. Tuli oli tässä sama kuin vesi ja sokeri pahanmakuisia pillerejä niellessä. Eikä hän siis ollut sen lauhemman näköinen päätä kaasuliekkiin lähentäessään. Hän oli tuntevinaan, että tämä tupakoimisen aloittaminen oli hänelle hyvin vastenmielistä ... kun kerran oli aikonut sen jättää... Mutta minkä sille taitaa, kun jättäminen nähtävästi on epäterveellistä. Vaan luultavasti tämä paperossi kuitenkin on viimeinen...

—Hyvästi, murahti maisteri lähtiessään, painoi hattunsa vieläkin syvemmälle ja nosti kauluksen pystyyn.

Mutta ensimmäisiä askelia kadulla ottaessa olivat jo alkusavut pyyhkineet synkän mielen syvimmat rypyt hänen kasvoiltaan. Raukeata ja välinpitämätöntä oli vielä kävely kadun poikki Esplanaadin puoleiselle käytävälle. Mutta sydän tykytti jo kuitenkin niin kiivaasti, että piti välistä hengittää liika hengähdys lisää.

Ripeämmäksi keveni sentään käynti askel askeleelta, ja hänen kääntyessään Edlundin nurkalta takaisin oli mieliala yhtä hilpeä kuin aina ennenkin näin Esplanaadia kävellessä...

Ilta oli kirkas, tummansininen taivas välkkyvässä tähdessä. Kas todellakin! Ja kuinka ei hän sitä äsken huomannut, eikä iltaseuraan mennessään!—Hän veti pitkän savun keuhkoihinsa ja antoi silmänsä liukua katuvartta pitkin lyhdystä lyhtyyn. Siellä täällä hohti tavallisten joukossa joku punainenkin tupakkapuotien oven päältä ... ja tuolla aivan perällä helotti pyöreä sähkölamppu synkkänä kohoavan Kiseleffin kivimuurin seinästä. Ruotsalainen teatteri myöskin siinä, ja valolla täytetyt lämpiön ikkunat—Se on sentään hävytöntä, että tuo rakennus on kansan viha-miesten hallussa ... noin korkea ja noin kaunis. Jos hän olisi rikas, hän sen heti kohta lunastaisi ja antaisi suomalaisen teatterin haltuun. Jos vain olisi rahoja ... mutta sepä se on, ettei niitä ole... Mutta jos olisi, niin laskisi hän ne isänmaan

alttarille. Sillä Suomi on köyhä, ja sitä pitää auttaa, tehdä työtä sen parhaaksi, minkä voi. Mutta niitä on paljon, joille isänmaa ei ole minkään arvoinen ... ne sen kieltä vainoavat, halveksivat sen varsinaista kansaa...

Niin vaelsivat maisterin isänmaalliset mietteet, mutta repaleinen pikku poika oli hänet keksinyt ja juoksi hänen jälessään...

—Snälla herrn, ge' mej en liten slant ... snälla herrn ge' mej en liten slant... [Hyvä herra, antakaa minulle pikku lantti...]

—Etkö sinä osaa suomea, poika ... pyydä suomeksi niin saat.

—Ja' förstår int' finska. [En ymmärrä suomea.]

—Enkä minä ymmärrä ruotsia.

—Snälla herrn, var så go'... [Hyvä herra, olkaa hyvä...]

Maisteri lähti menemään eikä ollut enää poikaa kuulevinaan, joka vähän aikaa karttaen jälestä juoksi. Vetä viimeiset savut vanhasta paperossista ja otti siitä tulen uuteen, ennenkuin nakkasi pois.

Veres savu hiveli mielen yhä hilpeämmäksi, sydän melkein teiskasi tyytyväisyydestä, huulet yhä hymyilivät, ja silmä hyppeli virkeästi paikasta paikkaan ... ylös Grönqvistin kivikartanon ylimmille koristeille, jotka tummaa taivasta vasten vieläkin tummempina varjostivat ... sieltä alas nurkkia pitkin valoisiin puoti-ikkunoihin, joissa vakaasti ja kylmästi lemottivat sähkölamput, mutta levottomasti ja kiihkeästi paloivat kaasuliekit. Ja ikkunoiden ohitse suikkelehti ihmisten päitä.

Vielä yhden retken teki maisteri Esplanaadin päähän ja poltti vielä yhden paperossin yksillä tulilla. Mutta sitten lähti hän verkalleen nousemaan Erottajalle ja Bulevardinkadulle päin.

Kotiin tullessa näkyi portin pieleen veltosti nojaavan joku olento.

—Hyv'—il-il-iltaa, herr pastor ... heh, heh, heh! Pastor ei pidä panna pahaks, että minä ... minä menin suoraan kapakkaan ... mutta ei minulla enää ole ei yhtä slanttia ... aivan juov-vuv-vuovuksissa ... heh, heh, heh!—Pastor antais yks viis penniä, että minä ... eli pastor antais edes tuo paperossistumppi...

Tuo tuli niin odottamatta häiritsemään hyviä sopusoinnun tunteita, ettei maisteri ensin saanut sopivia sanoja suuhunsa.

—Sinä olet siis juonut, vaikka ... sanoi hän sitten, mutta ei tullut jatkaneeksi.

—Vaikka jo lupasin ... lupasin ... heh, heh! Mitä ihmisen lupauksista ... ei se osaa pitää, mitä lupaa...

—Minä annoin sinulle kaksi markkaa sillä ehdolla, että ostaisit leipää...

—Sillä ehdolla ... jaa, sillä ehdolla ... katsokaa herr pastor, tuota ... sillä ehdolla ... niin, että se ei ole niin, herr pastor, että tuota ihminen ... immeinen ... ihminen ... että elää yksistään leivästä...

Mies viittilöi sormet harrallaan alas katuun ja ylös lyhtyä kohti, ja tuli sitä tehdessään aivan likelle maisteria, koettaen tavoittaa häntä palttoon napista. Maisteri vetäytyi sitä mukaa taapäin...

—Niin, sillä ehdolla ... ja tilaisuudella ... mutta liha on heikko, vaikka henki on ... henki on ... kuinka se on se paikka, herr pastori?

—Mene tiehesi sinä!

—Että tuota ... ei pastor saa mennä ... yksi paperossistumppi...

—Jos et sinä nyt heti kohta korjaa luitasi tästä, niin minä huudan poliisia, sanoi maisteri vihaisesti porstuansa ovesta, jonne mies oli seurannut häntä.

—Huudan poliisia ... huudan poliisia ... minä huudan itse poliisia, ettei pastorin tarvitse ... poliis, poliis!

—Lurjus! mutisi maisteri ja sulki ovensa.—Tuommoinen renttu, uskaltaa tulla koskettamaan.

Maisteri oli vihainen, mutta sytytettyään kynttilän ja alkaessaan laittautua kotiasuunsa hän pian kuitenkin lauhtui... Pitäähän sääliä tuollaisia onnettomia olennoita, jotka uudelleen ja aina uudelleen lankeavat ... eihän ole oikein heitä liian ankarasti tuomita... Hohhoi!

Maisteri oli riisunut pitkântakin, pukeutunut kotiviittaansa ja pistänyt tohvelit jalkaansa. Sitten hän

oli sytyttänyt piippunsa ja istuutunut keinutuoliinsa, sivuittain pöytään...

Hm!—Se oli siinä tupakoidessa ja kiikkuessa maisterin ainoa ajatus, eikä hän siitä tahtonut sen pitemmälle päästä.

Vähän ajan päästä kuului matami tulevan sisään ruokatarjotinta tuoden. Maisteri antoi hänen tulla eikä puhunut mitään. Mutta jo ovesta huudahti matami:

—Sissoh!—No, nyt pastori taas polttaa piippuaan ... se on parasta ... no, nyt minä taas tykkään pastorista!

Matami tuli aivan maisterin eteen ja loisti niin vilpítőntä riemua, että maisterinkin piti hymyillä...

—Eikä pastori turhaan kiusaa itseään ... se veisi kaiken aptiitin ja humöörin...

—Niinkö matami luulee?

—Niin se on, minun miesvainajanikin...

—Kyllä minä aion kuitenkin vähitellen totuttaa itseäni pois.

—Jaa, vähitellen ... se on toista, että vähitellen ... niin pastori voi tehdä, jos tahtoo ... mutta ei äkkipikaa ... se ei ole terveellistä... Hyvää yötä, pastori! Jumala pastoria varjelkoon!

—Hyvää yötä, matami.

Vähän haukattuaan käänsi maisteri keinutuolinsa pöytään päin ja alkoi kirjoittaa saarnaansa. Se sujui kuin vettä valaen. Tunnissa sivalsi hän sen valmiiksi. Vaan kun hän lopetti työnsä, könötti poroastian laita täynnä puoleksi poltettuita paperosseja kuin ilmaan ojennettuita kanuunია.

Sänkyyn mennessään sytytti hän vielä piippunsa, poltteli sitä ja antoi kynttilän olla sammuttamatta niin kauan kuin piippu paloi.

Vilahti siinä savupilviä nieleksiessä sivumennen mieleen muuan ajatus omantunnon moitteesta. Mutta kohta se kuitenkin katosi muiden ajatusten taa. Ja maisteri oli vakuutettu olevansa tottunut omantunnon ääntä kuulemaan. Silloin kun se ei sen kovemmin nuhtelee, silloin ei siinä tietysti ole mitään pahaakaan, että tupakoi. Sitä paitsi oli tuo niin kovin vähäpätöinen asia.

Sitten maisteri asetti piippunsa lattialle tuolin varaan seisomaan, puhalsi huoneensa pimeäksi ja kääntyi seinään päin maata.

MAAILMAN MURJOMA

Yks ol' veitsi veikkoutta, yksi rauta rakkautta, sekin katkesi kivehen, leipähän pahan emännän, pahan vaimon paistamahan.

(Kalevala 33 91-98)

I.

—Antakaa te Junnun olla rauhassa! toruu isäntä, toiselta puolen halmeen, leikkaamattoman rukiin yli.

—Saapihan meiltä olla, mutisevat toiset ja painautuvat leikkaamaan.

Mutta vähän päästä on kiusanteko taas täydessä käynnissään.

Koko talkooväki on liittoutunut yhtä ainoata vastaan. Hän on iso, roteva, mustaverinen mies, joka selkäänsä oikaisematta leikkaa kuin uhalla, muista vähän loitompana, koettaen olla heidän pistopuheitaan kuulematta. Mutta häntä tahdotaan saada suuttumaan. Häntä koetetaan saada siihen, mihin hänet lopulta tavallisesti saadaankin: tarttumaan johonkin itsensäkokoiseen esineeseen ja nakkaamaan se menemään luontonsa lauhduttamiseksi. Usein on hänet tällä tavalla saatu sinkoamaan tupakkihakkuri tuvan nurkkaan, vyöryttämään suuria kiviä sijoiltaan tai karjaisten hypähtämään seisoalleen—minkä jälkeen hän poistuu eikä takaisin tultuaan puhu päiväkausiin sanaakaan. Ja kun hän ei koskaan käy käsiksi eikä osaa muutenkaan puolustautua, pidetään häntä vähän kuin hölmönä ja usutetaan pikkupojatkin häntä härnäämään. Isäntä on hänen ainoa puolustajansa, sillä hän on vankka työmies, tarkka kaikissa toimissaan, hoitaa hyvästi hevosia ja ruokkii välistä lehmiäkin vaimo väen mieliksi.

Nyt on ilveily taas alkanut päivällistä syödessä ahon reunassa. Ruualle ruvetessaan on Junnu pannut hattunsa ja tupakkakojeensa, joista hän ei luovu muulloin kuin aterian aikana, viereensä mättäälle. Kun hän syötyään alkaa haparoida tavaroitaan, löytää hän hatun takaansa pötkelön päästä ja piippunsa samasta paikasta, johon se on pistetty rakoon kannon tupakoitavaksi.

Se herättää yleistä ilakkata, eikä isäntäkään voi olla muiden mukana naurahtamatta.

Sanaakaan sanomatta ottaa Junnu hattunsa ja piippunsa ja kysyy kukkaroaan, joka on sekin kadoksissa.

—Mitä sinä meiltä kysyt, kysy pötkelöltä! vastataan hänelle ja nauretaan yhä hurjemmin.

Junnulle selviää iva vasta silloin, kun renki Tahvo nyhtäisee kukkaroa, joka neulastaan on pantu riippumaan Junnun omaan vyöhön hänen selkäänsä taa. Hän ei voi enää pidättäytyä, hujahduttaa Tahvoa takakätehen nyrkillään, mutta kun Tahvo väistää, iskee Junnu rystynsä verisiksi petäjän kylkeen.

Kerran, kaksi kohoaa miehen rinta, ja sieraimet levähtävät. Mutta sitten hän ottaa sirppinsä ja menee yksin leikkaamaan.

—Syöpi niin ahnaasti, että saisi tukan päästä kolita eikä tietäisi! huudetaan hänen jälkeensä.

—On se kerran kuulema ollutkin kolittuna, säestää Tahvo.

—Milloinka? kysyy joku.

—Silloin kun istui ruunun ruokapöydässä Kuopion linnassa.

—Suunne kiinni! komentaa isäntä, ja käskee väkensä työhön.

Mutta siellä jatketaan samaa puhetta.

—Mistä hyvästä sille ruunun ruoka annettiin?

—Viilipytyt varkaudesta ... oli vienyt sen sydänmaan mökistä toisten rosvojen syötäväksi.

—Kuka sen on sanonut?

—Itse kertoi.

—Suus kiinni, kenkkajalka! huutaa Junnu yhtäkkiä kaikkien kummaksi.

—Suus kiinni, suden selkä!

Junnulla on selkä pitkä ja jalat lyhyet, ja aina on häntä siitä ivattu.

—Siihen selkään kun oli vitsoja mahtunut niin, ettei piiskuri luullut täyttä tulevankaan. »Aletaanko uudelleen?» oli kysynyt vallesmannilta, ja Junnulle oli lyöty toiset parit lisää vankihuoneen petäjässä ... muttei ollut sittenkään ääntä päästänyt.

—Olisikohan kantsukkatakaan älähtänyt?

—Mitenhän olisi, jos olisi ollut oma isänsä omasta kädestään antamassa...

Junnu oli äpäräpoika, ja se oli ilkeä viittaus siihen huhuun, jonka joku oli keksinyt, että Junnun isä oli Venäjän kasakka, joita entisinä aikoina majaili kirkonkylässä.

—Oletteko vaiti! huutaa isäntä ankarasti.

—Herra Jeesus siunatkoon! parkaisevat samassa naiset, ja miehet päästävät kirouksen kuin yhdestä

suusta...

Sillä Junnu on temmannut sylensä täyteen kiven maasta, nostanut sen ilmaan kuin tuohikäärön ja nakannut sen, kauheasti manaten ja kasvot julmasti väännyksissä, leikkuuväen keskeen.

Muut ennättävät väistää, mutta Tahvo lyykähtää kiven viereen jalkaan satutettuna.

—Tappaa, tappaa! huutaa hän.

—Eikä tapa ... oletko vaiti siinä ... ei hän ole luutakaan vikuuttanut, vakuuttaa isäntä juostuaan muiden mukana tarkastamaan Tahvon jalkaa.

—Nuoriin se mies! Käykää kiinni, ennenkuin pääsee karkaamaan!

Miehet hyökkäävät rukiin läpi Junnun kimppuun, tarrautuvat kiinni, mutta kertapyöräyksellä karistaa hän heidät luotaan.

—Antakaa te Junnun olla aloillaan elkääkää sotkeko ruista! Pois sieltä ja työhön joka mies!

—Vieläkö isäntäkin puolustaa semmoista petoa, joka ei katso, mitä heittää? Kenenkä syy, jos olisi päähän sattunut!

—Oma syysi!... Ja enkö minä ole sinua varoittanut?

—Mutta kipurahani minä riitelen, mutisee Tahvo nilkuttaen sirppinsä luo.

—Riitele mitä riitelet, mutta raja pitää olla leikilläkin, toraa isäntä ohikulkiessaan.

Mutta hirvittää häntä sentään itseäänkin, kun hän oikein katselee tuota kiveä, joka pudotessaan on uponnut puoleksi maan sisään ja jota hän itse tuskin olisi jaksanut liikauttaakaan. Oli toki ikuinen onni, ettei se sen pahemmin sattunut.

Junnun silmissä on maailma ollut punaisena ja keltaisena, maa kuin lainehtinut ja metsän ranta huojahdellut. Mutta voimainponnistus häntä itseäänkin kauhistuttaa ja hän herpoontuu siitä niin, ettei tahdo pysyä pystyssä. Ja vähän aikaa siinä älytönnä seisottuaan lähtee hän kulkemaan suoraan synkimpään korpeen tietämättä, minne menee, ja muistamatta, minkä tähden menee. Vasta kun hän on jonkun matkaa kulkenut, tullut aidan kohdalle ja nousee sen yli, selviää hänelle, että hän on ollut miehen tappamaisillaan ja että hänellä kiveen ryhtyessään, joka oli sattunut hänen tielleen, todellakin oli ollut se aikomus.

II.

Leikkuuväki on palannut työstään, kylpenyt, illastanut ja vetäytynyt levolle aittoihinsa. Isäntä vain on vielä valveilla ja sovittelee kenkiään tuvan orrelle kuivamaan, kun Junnu astuu sisään ja istuu seinäpenkille sanaakaan virkkamatta.

—Onhan siinä vielä ruokaa syödäksesi, sanoo isäntä, mutta Junnu ei sano haluavansa.

—Olisi minulla vähän asiata isännälle, virkkaa hän sitten, kun näkee tämän tarttuvan oven ripaan.

—Mitä sitä Junnulla nyt olisi niin tärkeätä asiata?

—Päästäisitte minut pois palveluksestanne.

—Mitä se Junnu tarkoittaa? Kesken työajan? Ja minkä tähden?

—En tule enää toimeen tässä talossa.

—Mitäs se nyt niiden räähkän puheista ... onhan ne saatu ennenkin tällaiset riidat sovitetuiksi.

—Lie heidän puoleltaan, vaan ei minun ... ja saattaisin tässä tehdä vielä vahingoitakin...

—Hillitsisit sinäkin vähän luontoasi ... kovinhan tuo on kamalata tuommoisten aseiden kanssa liehuminen.

—En osaa hillitä, kun tulee se vihan puuska päälleni ja minua häväistään.

Mietittyään vähän aikaa istuutuu isäntä pöydän eteen penkille,

—Jos et sinä sen Tahvon kanssa tule toimeen, niin pannaan vaikka *se* ennemmin pois.

—En minä enää heidän muidenkaan katsomisiaan ja ilkkumisiaan ... vihaavat ne minua kuitenkin muutkin ... kaikki oikeat ihmiset.

—Mitäs se nyt taas semmoisia ... eihän se ole sen huonompi itsekään...

—Kuulittehan sen, mitä ne sanoivat.

—Kurillaanhan ne vain.

—Totta se oli, mitä sanoivat.

—Ettäkö olet varkaudesta ollut linnassa?

—Niin olen. En ole sitä kenellekään muulle kertonut paitsi Tahvolle mennä talvena heinässä, kun herkesi ystäväksi ... vaan kerron nyt teille, kun aina olette hyvänä pitänyt...

—Kerro, jos tahdot...

—Kerron minä teille, puhuu Junnu katkonaisesti, nyhkytellen vähän ja niinkuin kyyneliään nieleskellen: se on niin, että kun saivat minut, kerjäläispojan, viisaudellaan narratuksi ... työnsivät ikkunasta sisään, kun eivät itse mahtuneet, ja varastuttivat viilipytyä ja kolme leipää ja voivakan ... vaan kun minä itse tunnustin kaikki ja annoin ilmi muutkin ... enkä ole sen koommin ... vaan olen aina elänyt omistani, vaikka kaikki minua vainoovat sekä täällä että kotipuolella ... koirat on koiria ... kaikkialla, koko maailmassa!

—Mutta ethän sitä maailmastakaan mihinkä päässe.

—Pääsisin, kun rupeaisitte minua auttamaan ... en tahtoisi palkkojanikaan kaikkia, kun antaisitte tehdä torpan maalle.

—Torpanko? Minnekäs?

—Tekisin tuonne Kontiokorpeen.

Kun isäntä ei mitään virka, jatkaa Junnu:

—Olisi minulla siellä jo sijakin katsottuna Mustinlammen rannalla ... ja isäntä saapi panna millaiset arennit tahtoo.

Eihän isännällä oikeastaan ole mitään sitä vastaan, että saa vakinaisen työmiehen maalleen. Ja kun hän oikein ajattelee, niin tulokoon vain asukas juuri Kontiokorpeen Mustinlammen rannalle. Eihän ole vielä varmaa, tokko toteutuneekaankin, mitä ovat lehdissä kertoneet. Mutta kun se itse sinne pyrkii...

—Ainapahan tuota niistä arenneista sovittaneen, sanoo hän ja lisää sitten:

—Saatanpahan tuota tuumia.

—Lähtisin jo huomenna metsään ... ja jos ei muutoin käy, niin panen sijaisen.

Taas vähän aikaa mietittyään virkkaa isäntä noustessaan:

—Kai sinut pitänee päästää, jos ei muu auta. Päätetäänhän sitten tarkemmin toissa kertana, sanoo hän ja menee.

Junnu jää istumaan puolipimeään pirttiin.

Kauan on tämä tuuma hänen mielessään madellut. Kuta vanhemmaksi hän on tullut, sitä vaikeampi on hänen ollut kantaa ihmisten ivaa ja sydämettömyyttä, joiden hän luulee kaikkien liittoutuneen häntä vastaan. Hän on alkanut epäillä sitä joka miehen sanoissa ja käytöksessä. Hän luulee näkevänsä sitä kaikkialla, missä liikkuu kotona ja kylässä. Hän on koettanut lahjoa ihmisiä ystävyydellä, hyvillä puheilla ja tarjouksilla milloin milläkin. Mutta ne ovat pettäneet kaikki niinkuin Tahvokin viimeksi, jolle hän oli elämäkertansa uskonut. Kun miehet ovat polttaneet hänen tuottamansa kaupunkitupakat ja naiset syöneet hänen ostamansa vehnäset ja juoneet hänen keittämänsä kahvit, ovat ne taas ensimmäisinä nauramassa hänen ulkomuotoaan ja pistättelemässä häntä hänen kömpelyydestään ja tyhmyydestään. Ei niillä ole muuta mielessä kuin saada hänet suuttumaan silmittömäksi, tekemään jotain, josta saisivat hänet syyhyn, rautoihin ja linnaan uudelleen. Sitä ne väijyvät, ja se niillä on mielessä, päästäkseen hänen säästöilleen, joita tietävät hänen ennen tukkijoella ansainneen. Ne ovat häntä koettaneet pettää

ja vainota, herroista alkaen. »Jos tunnustat, pääset vähemmällä», sanoi vallesmanni hänelle silloin oikeudessa. Vaan se valehteli. Kun hän tunnusti, niin heti paikalla hänet tuomittiin piiskoihin. Jos eivät kädet olisi sillä kertaa olleet sidotut, kuristanut hän olisi sen miehen tuomiopöydän päähän. Oikein sanoivat toiset vangit linnassa, ettei maailmassa saa köyhä oikeutta, miten saanee taivaassakaan. Lihaksi olisivat pantavat kaikki ruunun herrat, ja talonpojat ovat heidän orjiaan ja kätyreitään... Yhteen myttyyn mätettävät!

Pappi sai kuitenkin sillä kertaa hänen mielensä lauhtumaan. Sanoi ja vakuutti, että joka on saanut tuomionsa ja kärsinyt rangaistuksensa, hän on yhtä hyvä kuin muutkin, jota ei saa kukaan vihata eikä solvata ... kelpaa kummiksi ja vieraaksimieheksikin. Vaan valetta oli sekin puhunut ... sitten vastahan ne alkoivatkin ahdistaa, kun hän linnasta palasi... Liekö totta sekään, mitä sanoi, että jos ei kelpaa ihmisille, niin kelpaa Jumalalle...

Vaan ei hän näitä kaikkia ymmärrä eikä jaksa loppuun ajatella. Joka kerta, kun hän sitä koettaa, raukaisee päätä ja sekottaa mieltä niin, ettei saa selkoa mistään.

Mutta siitä hän on nyt ainakin selvillä, että hän tekee eron heistä kaikista, tekee ikuisen eron. Hän karkaa korpeen, painautuu kuin karhu kontoonsa. Ja katsokoot eteensä, koirat, jos käyvät häntä sielläkin hätyyttämään...!

Hän nousee ravakasti ja menee ulos. Ei tätä yötäkään hän aio enää olla tällä puolen maailmaa!

Ja haettuaan aitasta työkalunsa ja pistettyään konttiinsa säästöleipänsä hiipii hän niiden kanssa solasta ulos kenenkään huomaamatta ja poikkeaa vähän aikaa maantietä astuttuaan syrjäpolulle. Se noudattaa hevoshaan aitovartta, ja aidan vieressä syö hänen nimikkoruunansa. Hän on sitä aina hyvästi hoidellut, ja se hörhättää hänelle jo loitolta. Hän pysähtyy sen luo, ruopottelee sen aidan yli ojennettua kaulaa, haastelee sille ja soittelee sen kelloa vähän aikaa. Se on ollut täällä hänen ainoa ystävänsä, joka ei ole sanonut poikkitelaista sanaa ja jonka silmissä ei koskaan ole näkynyt salaistakaan ivaa.

III.

On sunnuntaipäivä, kun Junnu palaa korpeensa. Kaikkien muiden kirkossa ollessa on hän taaskin päässyt lähtemään isännän puheilta kenenkään huomaamatta. Säästörahoillaan on hän isännältä ostanut nimikkoruunansa, ja he ovat sopineet suullisesti siitä, että Junnu, jos haluaa mökkiläiseksi asettua, saa viljellä maata kymmenen vuotta arennitta, kunhan maksaa halmeviljelyksestä osaelot. Sen lisäksi on isäntä pannut sen ehdon, että jos Junnu mitenkuten tulisi lähtemään maailmalle, rakennukset jäisivät talon hyväksi.

Vai hän lähtisi maailmalle, kun oli kerran maailmasta päässyt! myhähtelee hän taluttaessaan hevostaan marhaminnasta—selkään hän ei henno nousta—ja painuessaan sen kanssa yhä syvemmälle korven sisään. Onpa hän ollut houkko, kun ei jo aikoja sitten ole tätä tuumaansa toteuttanut! Mutta mistäs hän olisi voinut aavistaa, että on kuitenkin yksi ihminen tässä maailmassa, joka ei häntä syrji ja vainoa! Ja kymmeneksi vuodeksi ilman arentia, ilman mitään voitonpyyntiä ja ahneutta? Kyllä hän sen miehen vielä palkitsee kymmenkertaisesti, vie vapaaehtoisena verona kaiken, mikä jää yli omista tarpeista. Ja kaikkea tätä hyvyttä ajatellessa sulaa hänen mielensä niin, että leukaa vetää vääräksi ja täytyy karistaa kyynel silmästä.

Hän pujottelee kulkiessaan kaitaisia, sekavia karjanuria, jotka pilkkomattomina kiertelevät soiden rantoja ja metsän rinteitä ja joita eivät muut ihmiset näytä koskaan kulkeneen. Hän nousee korkean vaaran selälle, josta ei näy muuta kuin rikkomatonta, kellastuvaa syksymetsää ja metsäin välissä nukkuvia soita. Muu maailma missä lieneekään tuolla kaukana noiden mäkien takana, josta ei kuulu hiiskahdusta eikä nouse savuakaan merkiksi ihmisasunnoista. Hyvin, hyvin kaukana jossain kuuluu vain metsäkoira haukahtelevan ja joku laukaus silloin tällöin paukahtavan. Vaan ne kai kulkevat omia teitään, ne eivät tule häntä häiritsemään.

Varovaisuuden vuoksi pistää hän kuitenkin sammal tukon ruunansa kelloon taas liikkeelle lähtiessään.

Eikä hän saa oikeata rauhaa mieleensä vielä kotiin tultuaankaan.

Viikkokausia vaivaa häntä epämääräinen pelko, että »maailma» ehkä löytää hänen piilopaikkansa, että »ilkiöt» hakevat hänet käsiinsä ja tulevat suurella joukolla häntä tänne kiusaamaan. Ehkä panee

Tahvo toimeen uhkauksensa ja manuuuttaa hänet murhan yrityksestä?

Ja koko syksyn se aatos häntä kiusaa. Hänen asumuksensa on laaksossa lammen rannalla kahden korkean mäen välissä. Sillä sijalla, mihin hän on mökkinsä paikan katsonut, on jo ennestään vanha, puoleksi maan sisään vaipunut metsäsauna, tehty siihen entisaikain kaskenpolttajain asuttavaksi. Hän korjaa sen kattoa ja asuu siinä, niin kauan kuin rakentaa pirttiään. Sen valmiiksi saatuaan aikoo hän ruveta tallin tekoon.

Uuden tuvan salvoksella veistellessään hän välistä on melkein varmasti kuulevinaan askelia metsäpolulta, näkevinään jonkun puitten välissä liikahtelevan. Hän lakkaa hakkaamasta, kuuntelee kuin vanki vainoojiaan, jäsentä liikauttamatta, henkeä vetämättä. Sunnuntaisin hän heitä varsinkin odottaa ja poistuu varmuuden vuoksi jo aamusta varhain metsään pyydyksilleen. Ja majaansa lähetessään illan hämärissä hän taas hiipii kuin varas omaan pihaansa, väijyy ja kuulostelee metsän sisästä, ennenkuin uskaltaa astua esiin.

Mutta ei sieltä koskaan ketään ilmaannu. Ja lumiin mennessä on Junnu saanut pirttinsä kattopäälle.

Keyri-iltana hän panee uuden uuninsa ensi kerran lämmitä. Takka hulmuu, palavat puut räiskähtelevät illoaan pitäen, ja savu vaeltelee katossa seinästä toiseen. Junnu lepäilee penkillä pitkällään, piippuaan poltellen ja tuleen tuijottaen.

Onko hänellä nyt siis vihdoinkin oma katto päänsä päällä ja omat seinät suojanaan? Onko hänellä sija, josta hänellä on oikeus osoittaa ulos jokainen, joka tunkee sinne häntä häiritsemään? Eikö enää tarvitse ketään kumarrella eikä olla kenellekään mieliksi?

... Olla se äiti vanha vielä elossa, niin toisi sen tänne toverikseen, —johtuu hänelle yht'äkkiä mieleen. Ei ole hän vuosikausiin häntä muistellut eikä tahtonutkaan muistella. Mutta olihan se sekin ollut samalla lailla maailman murjottavana kuin hänkin eikä saanut koskaan omaa kattoa päänsä päälle. Oli kuollut huutulaisena ja ihmisten pilkkaamana ja potkimana ja haudattu sinä suurena nälkävuonna höyläämättömässä kirstussa yhteiseen hautaan, ja lieneekö joudettu kellojakaan soittamaan...

Oli tullut olluksi sille niin tyly sen elinaikana,—mutta kun ne veivät sen vankeuteen ja tekivät eron heidän välillään. Ja kun ne sen sieltä päästyä häpäisivät ja haukkuivat heitä molempia:—»Tuolla tulee portto poikineen!—Jaanan Junnu! porton poika!—Jaanan Junnu! porton poika!»— Siitä pitäen hän alkoi hävetä äitiään ja äiti häntä, ja he tekivät molemmat pitkiä mutkia toinen toistaan kiertääkseen. Mutta kuolintaudissaan se laittoi sanan ja käski käymään puheillaan. Junnu oli silloin jo tukkitöissä eikä iljennyt lähteä, kun sana kerrottiin kaikkien kuullen. Kohta tuotiin toinenkin sana, että tulla toimittamaan hänet edes kunnialliseen hautaan. Haudatkoot haudattavansa! vastasi hän eikä mennyt...

Olisi kuitenkin saanut käydä toisin se asia,—ja vaikka olisi äitikin saanut olla ja elää toisella tavoin, niin se kalvaa häntä nyt yhtäkaikki. Ja haihduttaakseen näitä mietteitään hän ryhtyy panemaan pajuja rekeensä lähteäkseen heti kelin tultua rahdinvetoon ja lehmärahoja ansaitsemaan.

Olisihan ollut tukin-ajoakin toisella kulmalla omaa pitäjätä. Mutta siellä täytyisi taas tulla yhteen ihmisten kanssa, joista parahiksi oli päässyt.

Toisen läänin kaupunkiin hän ajaa ja kiertää sinne mennessään kirkonkylän ja muut tutut seudut.

Puolen talvea jyrjää Junnu sillä retkellään vedätellen merenrannasta sisämaahan kauppamiesten tavaroita kahden kaupungin välillä.

Ei kukaan tunne häntä siellä, eikä kukaan kysy, mikä hän on miehiään. Mutta kuitenkin karttaa hän taloja kuin omassa puolestaan, sivuuttaa kaikki suuremmat kylät ja jättäytyy aina jälle muista rahtimiehistä. Ellei ole aivan pyry eikä pakkaneen, syöttää hän tiepuolesta katselevat silmät häntä vaivaavat ja kiusaavat, ja helpotuksesta huoaten lähtee hän aina pitkille, talottomille taipalille. Sillä silloin hän on kokonaan kahden kesken hevosensa kanssa, jolle haastelee pitkät hetket sen vierellä tallustellessaan ja jota auttaa mäkipaikoissa sepiin kiinnittämästään nuorasta.

Mutta joululta alkavat tiet täytyä ja markkinamiehiä ajella kahakäteen kaupungista toiseen.

Ja kerran, kun hän sillä tavoin kuormineen ponnisteleikse jyrkkää ylämäkeä, ajaa reellinen suuriturkkisia ja punavöisiä herroja häntä vastaan. Kohdalle tultuaan huutavat he häntä väistymään. Mutta ennenkuin raskas reki kerkiää kääntyä, sivaltaa muuan reen perästä pitkällä ruuskalla ruunaa selkään. Junnu vimmastuu, unohtaa hevosensa, joka pelästyksissään puhalttaa täyteen laukkaan, ja siepaten aidaksen tiepuolesta hyökkää hän herrojen jälkeen. Ne pakenevat, minkä kerkiävät, mutta seuraavan mäen päälle päästessään hän saavuttaa heidät ja vihansa viimeisellä vimmalla pudottaa hän

seipään reen perään. Reessäolijat ennättävät väistyä, seiväs katkeaa kahdeksi perälautaan, ja Junnu jää läähättäen kaplaiden sijalle seisomaan. Takaisin palattuaan tapaa hän kuormansa tiepuolesta toisen mäen alta ja hevosensa vaahtoisena vavahtelemasta aisa selän päällä. Nyrkkiään puiden ja kiukusta itkien huutaa hän hiljaisen maantien yli kosta ja kadotusta jällelleen, eikä sula hänen vihansa ennenkuin hän taas tulee tuntoihinsa siitä, että oli toki onni, ettei tullut miesmurhaa tehdyksi. Seuraavassa syöttöpaikassa, johon hän poikkeaa uupunutta hevostaan vaalimaan, hän saa kuulla, että herrat olivat käyneet talossa ja mitä lienevät olleet rautatieinsinöörejä. Katsokoot, katalat, etteivät toista kertaa hänen tielleen tule!

Mutta pois alkaa tehdä mieli maantierosvojen ja markkinamiesten jaloista, ja säälistää kiusata hevostakin. Ja kun ansio on ollut hyvää eikä tee enempääkään mieli, palaa hän pian—yhä kirkonkylää ja asutuita paikkoja kiertäen—kotiinsa, suuren reslan pohjalla nuori hieho, jonka hän on saamallaan säästövaroilla ostanut.

Hän on peittänyt sen huolellisesti nahkasiin ja mattoihin ja istuu itse sevillä. Se on kuin ihmisolento tuo, joka suurilla ruskeilla silmillään häntä katselee, kun hän tuon tuostakin käännäikse sitä taputtelemaan. Hän on hyvällä tuulella, myhäilee ja naurahtelee itsekseen tätä joukkoaan ja tuumailee kotikorpea lähestyessään onnellisessa mielessään: »Eihän tässä ole hätää mitään, hevonen ja lehmä ja oma mökki, ei toki ole hätää mitään ... ei hätää mitään.»

Kun hän saapuu mökilleen, on se melkein kokonaan nietoksien sisään hautautunut. Sinne ei tuo tietä mistään, siellä ei ole käynyt ainoatakaan ihmistä, ja jänikset ja metsäkanat ovat vain tepastelleet pihamaalla ja polkeneet hänen pirttinsä ympäryksen kovaksi kentäksi.

IV.

Ja Junnulle alkaa hauska aika omissa töissään pitkinä päivinä kevättalvella. Hän hakkailee halkoja, ajelee heiniä kotiin ja hirsii uusiin rakennuksiinsa, navettaan ja aittaaan.

Hänen mielihyvänsä häiriytyy kuitenkin eräänä aamuna, kun hän metsään ajaessaan kuulee hakkausta korvesta. Se on kai vain joku halonhakkaaja, mutta ei hän kuitenkaan tahtoisi, että se tulisi hänen tuvalleen. Ei se tulekaan sinne, näkyy ajavan kuormineen lammen taitse kylälle päin. Eikä kuulu sitä enää moneen päivään takaisin tulevaksi. Mutta kerran, kun Junnu jo huoletonna istuu rekensä pajuilla, ajaa sama halkomies metsätiellä vastaan, mutta ei virka sanaakaan, kun Junnu sanoo virkkamatta kääntyy toiselle polulle. Hevonen oli isäntätalosta, Tahvon entinen ajohevonen, mutta ajaja outo.

Monena päivänä se tulee ja menee samalla tavalla. Eihän se näy tahtovan häntä häiritä, lieneekin joku uusi vastatullut siivo renki, ja kun he taas tulevat vastakkain, seisauttaa Junnu hevosensa, menee tupakalle ja antautuu puheisiin. Tahvo kuuluu menneen keväällä ruunun töihin rautatielle, kun ei isäntä tahtonut työssään pitää eivätkä sopineet palkoista, kertoo renki. Junnua miellyttää mies, se kohtelee häntä melkein kunnioittaen, ihmettelee hänen hyviä ansioitaan, joista Junnu kertoo ja kertoo vielä muistakin puuhistaan, uusista aitta- ja navettarakennuksistaan. Kutsuupa hänet kotiinsakin käymään, kun sattunee vielä sivu ajamaan. Renki tulee, kiittelee taas ja ihmettelee ja puhuttelee häntä kuin isäntä-miestä, ja vaikka Junnu kuinkakin koettaisi sitä väijyä, ei hän näe mitään ivaa hänen silmissään piilemässä.

Eräänä sunnuntaina ajaa isäntäkin häntä tervehtimään. Sanoo lähteneensä asian alkaen häntä katsomaan, kun luuli hänen iäksi päiväksi peittyneen nietoksien sisään. Junnu keittää kahvit ja tarjoaa kaupungin tupakoita, ja isäntä kehuskelee hänkin hänen laitoksiaan. Kyllä sinä vielä tähän täyden talon rakennat, kun kerran olet niin hyvään alkuun päässyt, sanoo hän.

Ja he puhelevat Junnun uusista viljelyksistä ja neuvottelevat siitä, mihin olisi paras tehdä peltoa ja mihin paras niittyä. Isäntä neuvoo ottamaan viljelykseen koko alan tästä pirtiltä tuonne lammelle. Junnusta olisi parempaa peltomaata vähän loitompana, mutta isäntä arvelee, että aina se on pelto paras hoitaa nurkkajuuresta käsin.

Ettäkö minäkin kerran pääsisin isäntämiesten arvoon, ettäkö minuakin kerran olisivat pakotetut oikeana ihmisenä kohtelemaan? ajattelee hän isännän mentyä.

Ja kevään tultua ryhtyy Junnu omien tuumiensa innostamana yhä uhemmin raatamaan. Hän kaataa

suuren kaskan päivän puolelle mäen rinnettä, aittaa pienen hakamaan ennen kaskettuun lehtoon, perkaa peltoa ja raivaa niittyä alankoon.

Hänen onnellisimmat päivänsä ovat sunnuntait. Ne hän viettää pitäen seuraa hevoselleen. Hän käyskentelee sen kanssa salolla, istuskelee piippuaan poltellen sen läheisyydessä, sokottelee sitä puheilleen ja tarjoaa hyvittäjäisiksi sille leipää tai suoloja, joita on kuljettanut mukana taskussaan.

Hänen kevättoukonsa nousevat hyvälle oraalle ja pensovat siitä tuuheaksi laihoksi. Ja kun hän niitä katselee ja ajattelee tätä uutta elämäänsä, kihoaa taaskin vesi hänen silmäänsä, ja leuka vähän värähtelee.

Mutta samalla tulee välistä aiheeton, käsittämätön pelko siitä, ettei vain tapahtuisi mitään, joka häntä häiritsee ja särkee hänen onnensa. Hän koettaa kuvitella sitä jos jonkinlaiseksi. Unessa hän kerran on tuntevinaan, että se tietymätön vahinko on tulevinaan kuin kylältä päin, nousevinaan kuin mustana, paksuna pilviseinä, joka ryskii ja paukkuu korvessa, vie katon hänen pirtistään ja painaa hänet suulleen maahan. Hän panee unen mieleensä, miettii sen merkitystä ja keinoja sen torjumiseksi.

Kunhan ei isäntä suuttuisi häneen jostain, kunhan ei ajaisi pois häntä, kun ei ole tehty kirjallista kontrahtia. Tekee hänelle mieliksi peltoa siihen, mihin se sitä ehdotteli. Ehkäpä se tulee yhtä hyvää siinäkin, vaikka onkin vähän isompitöistä.—Tai voisivat papit ahdistaa häntä lehmän saatavista tai siitä, ettei hän ole käynyt kinkerillä eikä ripillä, ja ruunu laittaa vallesmannin hakemaan verojaan?

Ja hän menee pappilaan, maksaa voinsa, pyrkii luetettavaksi ja ilmoittautuu ripille.

Samalla retkellä hän käy suorittamassa ruununveronsa ja jättää vuokransa etukäteen ruununvoudin kirjurille, kun ei vielä ole oikea maksunaika.

Eihän niiden nyt pitäisi päästä miltään puolelta hänen kimppuunsa, eihän nyt pitäisi ihmisten eikä taivaankaan häntä vainota, ajattelee hän kotiin kävellessään.

Olisi hän sovittanut sen Tahvonkin, jos se olisi ollut tavattavissa. Mutta ehkä tuo lienee leppynyt jo tuokin, kun ei ole jo tähän mennessä vihaansa näyttänyt.

Ja hänen pelkonsa on jo kokonaan poistumaisillaan, kun hän taas muistaa äitinsä. Jos ne rupeaisivat kunnan puolesta riitelemään sen eläkettä, kun saavat kuulla, että hänellä on hevonen ja lehmä. Ja jos Jumala katsoo häntä syrjin silmin, kun hän oli sille niin sydämetön sen eläessä eikä soitattanut eri kelloja kuoltua.

Hän kääntyy takaisin, käy kunnanesimiehen puheilla ja lahjoittaa muutamia markkoja köyhäin kassaan, kun ei enää oteta muussa muodossa maksua;—ja sitten hän käy kirkonkylän nikkarissa tilaamassa puuristin äiti-vainajansa haudalle.

Se häntä rauhoittaa, hän on mielestään nyt kokonaan irti pahasta maailmasta.

Eiväthän he hänelle nyt enää mitään mahda, eiväthän voi enää millään keinoilla päästä hänen kimppuunsa. Eivätkä ehkä tahdokaan.

Ja hän alkaa kuin leppyä heille mielessään, hänen vihansa leutonee, katkeruus sulaa pois, eikä hän enää usko omia aavistuksiaankaan, jos ne välistä vielä pyrkivätkin tulemaan.

V.

Kaksi vuotta on Junnu elänyt mökissään korpiensa ja rämeidensä takana, eikä kukaan ole tullut häntä häiritsemään.

Mutta kun hän kolmantena kevännä istuu lammen rannalla ongella, kuulee hän outoa ääntä korven synkimmältä perukalta. Se on kuin kaukana hakkaavan kirveen ääntä, ja sitten se on kuin kaatuvan puun parahdusta. Mutta kuka tähän aikaan hakkaa halkoja? kysyy hän vähän kummastellen. Hän kuulostaa tarkemmin ja on varma siitä, että siellä monin miehin kaadetaan tukkeja. Metsä on äänessä koko päivän, ja seuraavana aamuna tuntuvat ne jo olevan lähempänä. Kolmantena aamuna kiipeää hän mäelle mökin taa ja näkee suuren hongan ensin huojuvan ja sitten suistuvan. Eikä aikaakaan, kun kaatuu toinen suorassa linjassa häneen päin.

Hän miettii kauan, menisikö ottamaan selkoa siitä, ketä ne ovat, jotka sieltä tulevat. Miettii sitä

pihaan tullessaan, työtä tehdessään, syödessään ja vielä maata pannessaankin. Ja kun ei saa siltä unta silmiinsä, nousee hän ylös ja lähtee käymään sitä kohti, mistä kuului hakkausta ja haastelevain miesten ääniä.

Metsässä ei ole ketään, mutta puita on kaadettu aina vähän matkan päähän toisistaan suoraan riviin ja pystytetty kuorituita keppejä kuin mittarin linjaan. Mutta eihän tässä pitäisi kulkea kenenkään maan raja. Tämähän pitäisi kaikki olla isännän metsää. Olisikohan se myönyt täältä metsäpalstan jollekulle? Tulisiko hänelle tänne naapuri?

Mutta kun hän kulkee vähän matkaa linjaa myöten, näkee hän, että se mäen kävyn kierrettyään ojentuu menemään suon rantaa ja juoksee sinne yhtä suorana niin pitkälle, kuin silmä kantaa.

Junnu palaa kotiinsa, mutta valvoo arveluissaan vielä auringon noustessakin tulematta mihinkään selvytyteen. Työ käy huonosti, aina täytyy hänen kuulostaa, ja aina hän kuulee yhä lähenevää hakkausta, kunnes se lauantaina puolilta päivin lakkaa.

Sunnuntaina hän menee uudelleen linjalle. Se on tullut jo paljoa lähemmä ja näyttää pyrkivän laaksoa pitkin aivan hänen mökkiään kohti.

Mutta kun hän maanantaina aamiaisen aikana tulee aidanpanosta korpiniityltään, kuuluu hakkaus aivan läheltä pellon takaa metsän rinnasta. Siellä haastellaan, kirveet paukkavat ja yht'äkkiä kaatuu suuri honka metsästä ulos, samalla kuin pari miestä astuu esiin.

Kun he lähtevät tulemaan peltoa pitkin pihaan, siirtyy Junnu, joka on seisonut liikkumatonna nurkkajuuressa, pirttiin ja vetää oven perässään kiinni. Mutta kun hän ei malta olla ikkunasta katsahdatta, näkee hän herrat keskellä peltoa pystyttämässä siihen jotain kummallista kolmijalkaista kapinetta, jonka päällitse tähtäävät ensin metsään ja sitten hänen pirttiään kohti; niinkuin aikoisivat ampua häntä ikkunan läpi suoraan silmään.

Samassa kulkee joku ikkunan ohitse, tarttuu oven ripaan, ja Tahvo astuu sisään. Hän tulee hevelästi kättelemään, istuu penkille ja sanoo:

—Minä toin tänne Junnulle harvinaisia vieraita.

—Mitä ne on nuo miehet? kysyy Junnu.

—Ne on insinöörejä.

—Mitä teillä on täällä tekemistä?

—Me aukaisemme rautatielinjaa. Samassa tulevat herratkin sisään.

—Päivää, päivää! sanovat he rehevästi. Täällähän on talo, vaikkemme siitä tietäneetkään ... tekö olette tämän talon isäntä?

—Tämähän se on itse sekä isäntä että emäntä, joka viljelee maansa ja hoitaa hevosensa ja lehmänsä, selittää Tahvo, sill'aikaa kun Junnu pankon kupeeseen vetäytyneenä seisoo ja katselee tulijoita osaamatta selvitä mihinkään päätökseen siitä, mitä ne ovat ja mitä ne täältä tahtovat, vaikka hänestä tuntuu siltä, kuin hän olisi ne jossain nähnyt tätä ennen.

Herrat, kaksi nuorta insinööriä, ottavat pirtin haltuunsa kuin omansa, päästelevät vaatteitaan vähemmäksi, asettelevat tavaroitaan penkeille ja nauloihin, ja Tahvo kantaa eväslaukun pöydälle.

—Saisikos maitoa talosta? kysyvät he.

—Mene, Junnu, hakemaan maitoa herroille, kehoittaa Tahvo.

Junnu tottelee vaistomaisesti, kaataa koneellisesti maidon pytystä tuoppiin, näkee aitasta pihan yli palatessaan pellon pientareelle kaatuneen hongan ja pellolla tuon kummallisen kolmijalan, joka yhä tähtää hänen pirttiään kohti, ja vie sitten maidon pirtin pöydälle herrojen eteen. Taas asettuu hän pankon eteen seisomaan ja katselee siitä vieraitaan, hermostuneesti tupakoiden.

Herrain syödessä Tahvo kertoo hänelle, että tästä kautta se nyt rakennetaan rautatie, että nyt avataan linja ja että syksyllä jo alkavat työt. Se tulee tästä menemään, aivan tätä suuntaa, ihan kuin ampuen tämän pirtin päällitse...

—Pirtinkö päällitse? saa Junnu viimein sanotuksi.

—Saatte vähän väistyä, sanoo toinen herroista.

—Peltosi ja niittysikin saat siirtää toiseen paikkaan.

—Siirtääkö toiseen paikkaan?

—Niinpä niin, ei siinä auta, kun ruunu käskee.

—Ruunuko käskee?

—Se kun käskee, niin ei auta muu kuin totella pois.

Tahvo näyttää kuin ilkkuvan, hänen silmissään näyttää vahingonilo kiiluvan, ja epäluuloisesti tarkastelee Junnu vuoroin häntä vuoroin herroja. Kyllä ne nuo ovat niitä samoja herroja, jotka toissa talvena olivat tappaa häneltä hevosen. Kun eivät vain liene tulleet muissa salaisissa aikeissa ... ja kun ei vain lie kaikki sen Tahvon vehkeitä.

Kysymättä puhuu Tahvo edelleen tulleen kaupungista saakka näiden herrain apumiehenä. On siellä muitakin miehiä, on kymmenkunta linjan aukaisijata jälempänä metsässä, ja palkat maksetaan hyvät, kolme markkaa päivältä omassa ruuassa, ja ovat luvanneet työtä hänelle niin kauan kuin sitä vain riittää, sittenkin kun varsinainen työ alkaa. Eivät ne ole mitkään työt niin edullisia kuin ruunun savotat. Hevosen kun saisi hankituksi, niin sillä sitä rahaa vetelisi.

—Vaan sinulla se on hevonenkin? Senhän kuuluit ostaneen sen vanhan nimikkoruunasi...

Junnu ei vastaa.

—Ja lehmä sinulla on kanssa. Sen maidosta ne vielä hyvät rahat saat, kun työ joutuu tänne sydänmaalle ... ja eikö tuo pian joutunekin. Kai sitä rupeat sitten ruunun työhön sinäkin?

—Eipä häntä haluta.

—Eikö liene pakosta rupeaminen, kun vievät tästä parhaat peltosi ja pitää purkaa rakennuksesi rautatien tieltä.

—Vaan jos minä en pura.

—Pakosta se on purkukin, kun niiden ei auta väistyminen siitä suunnasta, mistä ruunu on käsenyt kulkemaan. Purattaneet ne ovat suurempiakin taloja. Ne eivät kierrä muita kuin kirkkoja.

Junnu ei rupea inttelemään. Mikä niiden tietää, mitä ne ovat.

Mutta kun herrat ovat syöneet, alkavat he tehdä lähtöään, heittävät maidosta rahan pöydälle, ja menevät pellolle kolmijalkansa luo, jonka siirtävät nyt keskelle kartanoa. Tahvo pistää kepin peltoon sille sijalle, missä kone on seisonut, toisen pihamaalle ja kolmannen metsän rantaan toiseen päähän peltoa. Herrat huutavat mennessään, että niitä keppejä on sakon uhalla kielletty liikuttamasta paikoiltaan, ja katoavat metsään.

Heidän mentyään tulee muita miehiä jäleltä päin kirveineen, nekin kulkevat pellon yli ja pihamaan poikki, eivät ole näkevinäänkään Junnua, joka seisoo pihamaalla kuin älytönnä heidän jälkeensä katsellen, ja alkavat metsän laitaan tultuaan taas hakata.

Vasta kun kaikki ovat kadonneet, rupeaa Junnulle vähitellen selviämään, mitä on tapahtunut.

Eiväthän ne olisi suotta tulleet tänne niin suurella joukolla.

Ne ovat ehkä sittenkin niitä rautatien tekijöitä ... ehkä on totta se uhkaus, että ne vetävät sen tästä kautta hänen mökkinsä yli ... purkavat hänen rakennuksensa ja penkovat hänen peltonsa ... tänne tulee satoja työmiehiä ... hän sortuu heidän jalkoihinsa ... hän joutuu kuin keskelle kirkonkylää.

Se selviää hänelle kuin päähän jysähdellen, aina yksi asia kerrallaan, niinkuin kivi kiven perästä putoaisi hänen päälle.

Hänenkö täytyy väistyä, hänenkö joutua taas kululle, sotkettavaksi maailman jalkoihin...?

Mutta hän ei väisty! Hän ei hievahda paikaltaan? Tulkoot vain, niin hän upottaa koivuisen korenon jok'ikisen kallosta sisään!

Veri nousee hänen päähänsä. Ne ovat häneltä kysymättä hakanneet hänen metsänsä ja tallanneet hänen vastakylvettyä peltoaan! Ja tuossa ne rehentelivät hänen pöytänsä päässä ja kehuivat purkavansa hänen pirttinsä! Miksei hän upottanut hiilihankoa heidän hartioistaan sisään? Miksei hän antanut heille sitä lähtöä, etteivät toista kertaa tulisi?

Vielä hän ne tavoittaa...!

Hän aikoo jo karata heidän jälkeensä, mutta pysähtyy sitten...

Ei tässä sillä tavalla ... ei tappelulla eikä väkivallalla. Eikä sitä ole tarviskaan. Hänellä on oikeus puolellaan! Tulkoot *he* ensin! Aloittakoot *he* ensin tappelun! Hän ei pelkää ruunua eikä ruunun renkejä!

Hän käy seipään, jonka ne ovat pellolle pystyttäneet, kiskaisee pihamaastaan sen, joka on siihen pistetty, ja kantaa ne pirtin uuniin palamaan.

VI.

Mutta syksyllä on rautatietyö jo täydessä käynnissään Junnun mökin ympärillä. Metsä paukkaa kahden puolen hänen pirttiään, dynamiittilaukaukset pamahtelevat, yhtämittaa kuuluu kivimiesten vasarankalketta, hevosten huutoja ja junttamiesten hoilotusta.

Junnun tupa on puolimatassa kahden kaupungin välillä, ja siihen on tehtävä suuri asema, joka tulee kolmen pitäjän liikkeen keskustaksi. Mökin ympäryks on raivattava, metsä hakattava, pellot tasoitettavat ja huoneet tuomitut purettaviksi. Ja Junnua on vaadittu väistymään rakennusten tieltä.

Mutta Junnu ei ole väistynyt eikä aiokaan väistyä. Hän ei ole tietävinäänkään siitä, mitä hänen ympärillään tapahtuu. Hän kulkee kaikkien sivu, välttää työpaikkoja, ei ole ketään tuntevinaan. Pyytäville hän on kieltäytynyt myömästä maitotilkkaakaan, ja niille, jotka ovat anoneet yösijaa, hän on vastannut, että tarvitsee hän pirttinsä itsekin.

Jos saisi nukkua saunassa tai aitan parvellakaan? Mutta ei siihenkään ole Junnu antanut lupaa.

Insinöörit ovat lähettäneet hänelle sanan toisensa perästä, että hänen on keyriin mennessä purettava rakennuksensa, muuten puretaan ne ruunun kustannuksella.

Junnu ei sano aikovansa hievahtaakaan.

Mutta tottahan pirtin pitää pois, kun rautatie tulee siltä paikalta kulkemaan?

Kiertäköön rautatie!

Sen on mahdoton kiertää.

Olisi mennyt muualta ... kukas käski sen tänne tulemaan?

Häntä pidetään hulluna eikä huolita ruveta ahdistelemaan, ennenkuin se on aivan välttämätöntä.

Tottapahan sydämikkö siitä aikaa voittaen lauhtunee.

Mutta Junnun kiukku on kohoamassa sitä mukaa, kuin rautatietyö kahden pään lähenee. Kesätöistä päästyään alkaa hän vedättää hirsii kartanolleen ja kun häneltä kysytään, mitä hän aikoo, vastaa hän rupeavansa rakentamaan talven varaksi kamaria ja uutta saunaa.

Insinöörit lähettävät isännän saattamaan häntä järkiinsä.

—Maksaakos isäntä siirtopalkan ja korvaatteko peltojen teon? kysyy Junnu jurosti.

—Mikäpä pakko niitä lie minun korvata?

—Korvaakos ruunu?

—Ei taida ruunukaan ruveta sinun rengiksesi.

—Vaan mitenkäs oli sen puheen, kun lupasitte minun asua kymmenen vuotta arennitta ja nyt jo ajaisitte maailman selkään?

—Saisit kai tässä minusta nähden asua vaikka kaksikymmentä.

Junnu alkaa epäillä isäntääkin. Sen silmä vilkkuu epävakaisesti ja jalka viputtelee puhuessa. Se kyllä voisi tehdä eston, jos tahtois, mutta sekin on yhdessä liitossa, ja se on aina ollut kaikkien herrain hyvä

ystävä, niinkuin nyt näiden insinöörienkin, joiden kanssa kuljeksi työpaikalla, ja onhan sillä hevosiakin kaksi rautatietyössä.

Vaan olkoot he vaikka kaikki häntä vastaan! Hänellä on oikeus puolellaan, ja hän ei hievahda. Hän kiusaa heitä uhallakin, pakottaa heidät väistymään, tekee sen kostoksi kaikille! Mitäs tulivat häntä häiritsemään, kun hän antoi heille rauhan! Ajakoot sivu rautateineen, mutta hänen pirttiään ei revitä, niin kauan kuin hän jaloillaan seisoo!

Eivätkä ne tulisi häntä hyvällä houkuttelemaan, jos niillä olisi oikeus puolellaan. Eivätkä ne aina työtä tarjoaisi, jos luulisivat lepyttämättä pääsevänsä.

Ja se on vain tyhjä uhkaus, että insinööri on käskenyt keyriin mennessä särkeä, ja että muuten muka haetaan vallesmanni häätämään.

Keyri lähenee lähenemistään, ja linjan aukaisijat ja maatyömiehet tulevat yhä likemmä hekin. Ne jo vääntävät kantoja aholta, ampuvat kiviä ilmaan, niin että tuvan seinät tärähtelevät ja sirpaleita lentää ikkunoihin. Junnu ei pääse mökiltään liikkumaan minnekään tapaamatta joka askeleella ihmisiä ja heidän hänen mielestään ilkkuvia katseitaan. Kun vain näkevät hänet, heittelevät jo kaukaa iva- ja kompasanoja hänen jälkeensä, kysyvät, lypsääkö lehmä riittämään asti, mahtuuko hän pirttiinsä kaikkine joukkoineen ja onko hän yksin ottanut asemahuoneen teon urakalla?...

Hän on kuin piiritystilassa eikä uskalla lopulta liikkua pirttinsä näkyvistä siinä pelossa, että ne hänen poissa ollessaan ehkä käyvät sen kimppuun. Pikimmältään pistäytyy hän vain pyhän seutuna kirkonkylästä noutamassa leipäaineita. Ja viimein hän kokonaan äkäytyy pirttiinsä olemaan, ei käy ulkona muuta kuin elukoitaan ruokkimassa, makailee penkillä tai väijyy ikkunoista, vuoroin kummastakin, vihamiestensä liikkeitä ympärillään.

Keyrin aattona hän näkee Tahvon tulevan pihan poikki ja astuvan sisään. Hän pienentelee tupakanrouheita hakkurissa eikä ole häntä näkevinään. Tahvo pysähtyy uunin eteen käsiään lämmittelemään.

—Laittoivat sanomaan, että korjaisit pois tavarasi, kun kuuluvat aikovan ruveta repimään tupaasi puolilta päivin...—Parasta taitaisi olla sinun totella, jatkaa hän, kun ei Junnu vastaa...—Siitä on sinulle vielä pahat, jos rupeat esivaltaa vastustamaan...

Junnu hakkaa vain kovemmin mitään virkkamatta ja pyöräyttää kerran hakkuriaan, niin että lattia kolahtaa.

—Etkö myö tätä tupaasi? irvistää Tahvo tulesta päätään kääntäen. Minä ostan sen, jos myöt. Saat sata markkaa tähän paikoilleen, Myötkö?

—En!

—Et siitä sen parempaa hintaa saa muiltakaan...—Vallesmanni on jo tuolla työpaikalla ja uhkasi heti paikalla tulla häätämään, jos et hyvällä poistu. Sanovat ampuvansa sinut ilmaan pirttinesi päivinesi, jos niskoittelet... Vaan taitaa tehdä vielä toisen kerran mielesi ruununmiesten kouriin?

—Ulos! ärjäisee Junnu ja kavahtaa seisoalleen.

—Saanhan mennä, mutta lähtö tästä tulee kohta sinullekin!

Mutta kun hän näkee, että pölkky nousee Junnun hyppysissä kuin tyhjä pytty, luistaa hän ovesta ulos ja ehtii parahiksi paiskata sen kiinni, kun hakkuri paukahtaa pihtipieleen ja lentää siitä ulos pisteporstuaan, missä se antaa kovan rämäyksen vanhaan pataraniin.

—Vai sille roistolle minä tupani! Sen kaiken ilkeyden alkajalle! Sille, joka ne tänne toikin! Eihän ne ilman olisi tienneet tulla ne vieraat herrat! Vai minun pirttiäni väkivallalla repimään? Vai minua vallesmannin kanssa häätämään omasta asunnostani? Tulkoot koettamaan!

Mutta hän ei ole vielä ehtinyt sulkea pirtin ovea, kun nimismies ja yksi insinööreistä astuvat sisään.

Ei ota hän hattua päästään, ei nouse penkiltään, johon on taas istunut, eikä vastaa heidän tervehdykseensä.

—Nytkö sitä tultiin häätämään? kysyy hän suupielet pilkallisesti väännyksissä.

—Täytyy kai sinut häätää, jos et hyvällä lähde. Mutta mitä se Junnu joutavata. Tietäähän se, että ei auta, kun esivalta käskee, puhelee vanha vallesmanni leppoisasti.

—Vaan millä oikeudella se käskee?

—Ruunu on ostanut maan, rata on määrätty tästä menemään ja tästä sen täytyy mennä.

—Vai on ostanut? Enpähän ole minä niitä kauppakirjoja nähnyt.

—Ei niitä ole sinun ollut tarvis nähdäkään ... sinä asut toisen maalla.

—Vaan pirtti on minun, ja minulla on oikeus sitä kymmenen vuotta arennitta hallita.

—Mikä oikeus? kysyy insinööri.

—Niin on puhuttu isännän kanssa.

—Onko sinulla kirjat?

—Ei ole kirjoja, vaan niin on puhuttu.

—Ne puheet eivät, miesparka, mitään merkitse, kun kerran maa on isännän ja hän on saanut siitä arvion mukaisen maksun.

—Maksunko saanut? Mutta minä en ole saanut penniäkään pirtistäni, eikä ole tarjottukaan.

—Se ei kuulu meihin, kun kerran isäntä, jolle se lain mukaan kuuluu, on saanut siitäkin.

—Isäntä? Ei kai isäntä ole voinut saada maksua minun pirtistäni?

—Hän on saanut, niinkuin sanoin. Se on muuten sinun ja hänen välinen asia, sopikaa keskenänne. Ruunulla ei ole teidän sopimustenne kanssa mitään tekemistä.

Junnu käy vähäksi aikaa sanattomaksi, kavahtaa sitten seisoalleen ja huutaa:

—Jos lie totta se, niin on se samanlainen roisto kuin te kaikki muutkin!

—Tiedätkö, kenen kanssa sinä puhut! kiivastuu jo vallesmannikin ja astuu häntä vastaan.

—Vääryydentekijäin, ruunun rosvojen...! Ulos minun huoneestani!

—Junnu! Minä varoitan sinua vielä viimeisen kerran...!

—Varoita, mitä varoitat, valehtelija, koira!—sanat takertuvat hänen suuhunsa, ja kurkkua kuristaa...

—Mies on hullu! Ei hänen kanssaan maksa vaivaa väitellä!—ja kääntyen työmiesten puoleen, joita on kokoontunut tuvan ovelle, huutaa insinööri heille:

—Alkakaa repiä! Ei meillä ole aikaa tässä kiistellä...

—Siinä nyt näet, että tässä ei riitä auta, koettaa vielä vallesmanni.

Vaan tietämättä, tuntematta muuta, kuin että hänen tupaansa siis todellakin aiotaan repiä, että hänet väkisin aiotaan ajaa ulos asunnostaan, että häneltä ryöstetään hänen oikeutensa ja omaisuutensa, karkaa hän vallesmannin sivu ja insinöörin jälestä kartanolle, jossa väkijoukko aukeaa hänen edessään, samalla kuin toisia uteliaina juoksee joka taholta esiin.

—Minun pirttiäni ei revitä! karjaisee hän ja tempaa aidaksen pistekodastaan.

—Tehkää tehtävänne! komentaa insinööri miehilleen.

—Pois seiväs! ärjäisee vallesmanni. Vaan miehet epäröivät...

—Vai te pelkäätte, repaleet, yhtä miestä! Ylös katolle, tai minä erotan jok'ikisen työstäni! huutaa taas insinööri.

—Ja minä isken mäsäksi jok'ikisen, joka uskaltaa liikahtaa...

—Ei tässä sinua pelätä! sanoo Tahvo ja juoksee Junnun sivu ylös tikapuille.

Junnu iskee hänen jälkeensä, mutta iskee syrjään, ja kun aidas katkeaa kahdeksi hänen käsissään, tarttuu hän tikapuihin ja rynnistää niitä niin, että ne putoavat maahan ja tuovat Tahvon mukanaan, joka jo on ennättänyt melkein räystäään tasalle.

Tahvo päästää pahan parahduksen ja menee tainnoksiin.

Samassa ovat vallesmanni ja insinööri Junnun niskassa, huutavat toisia avukseen, Junnu rutistetaan miehissä seinää vastaan, kaadetaan maahan, sidotaan nuoriin ja nakataan hervotonna oman rekensä

liisteille.

—Vai sinä tässä rupeat esivaltaa vastustamaan... Kyllä minä näytän sinulle, junkkari! puhkuu vallesmanni hengästyneenä nuoria tiukoittaessaan. Tuokaa, miehet, hevonen tallista!

Junnu makaa pitkällään liisteillä ja näkee hevosensa talutettavan tallista ja valjastettavan hänen oman rekensä eteen. Hän riuhtaisee pari kertaa nuoriaan, pyrkii istualleen, mutta kun ei pääse, painautuu hän takaisin pitkäkseen ja jää siihen liikkumattomaksi. Siinä maatessaan sen aikaa, kun vallesmanni laittaa lähtöään, näkee hän vielä kaatuneet tikapuut nostettavan uudelleen pirtin seinää vasten, ja kun reki lähtee sulaa maata koluuttamaan, putoilevat malot jo tuvan katolta maahan, ja tuohet lentelevät peltoja pitkin syystuulen kantamina.

—Lähtipä se karhu pesästään! nauretaan hänelle ja huudetaan pilkallisia hurraahuutoja hänen jälkeensä.

VII.

Hän on päässyt sakoilla, kulujen ja kipurahain maksulla ja muutaman kuukauden vankeudella ruunun virkamiehen vastustamisesta ja loukkaamisesta hänen virkatoimessaan. Mutta käräjiä odottaessa ja niitä käytäessä on aika kulunut syksystä kevätkesään.

Pää kulittuna ja vangin vaatteisiin puettuna on hänet vähää ennen juhannusta tuotu läänin kaupungista oman pitäjän vankihuoneelle, jossa hänet on päästetty irti.

Siitä hän lähtee kulkemaan suoraapäätä korpeensa, joka vetää häntä vastustamattomasti. Hevonen on myöty kuluista, mutta lehmän hän on jättänyt sinne ruokolle muutaman vanhan vaimon haltuun, joka on luvannut hoitaa sitä yli talven.

Junnu on laihtunut, koukistunut ja kalvennut. Otsa on synkistynyt ja samennut, posket käyneet kuopille ja jäykistyneet, niin että näyttää siltä, kuin hän lakkaamatta purisi hammasta. Silmät ovat painuneet päähän, mutta välähtävät välistä salavihaisesti.

Ei oikeuden edessä, ei vankilassa, ei sieltä palatessakaan tutun vanginkuljettajan kanssa hän ole monta sanaa vaihtanut. Siitä pitäen, kun hänet väkivallalla heitettiin omille liisteilleen, on hän itsepintaisesti ollut ääneti.

Käräjissä luettiin hänen papinkirjansa, josta kaikkein kuullen kävi selville, että hänet on rangaistu ensimmäisen kerran varkaudesta ja että hän on yksinäisen naisen isätön poika. Ei hän puolustautunut, ei jäävännyt todistajia, ei kieltänyt eikä myöntänyt. Ja kun isäntä selitti tuomarille, ettei tätä miestä milloinkaan ole pidetty oikein täysipäisenä, se kun syyttä suotta saattaa vimmastua ihan silmittömäksi, antoi hän hänen puhua, kelvottoman, ja muiden uskoa.

Mutta jo silloin alkoivat hänessä kypsyä synkät tuumat. Ne valmistuivat vankihuoneella ja lääninvankilan yksinäisessä kopissa. Ne eivät enää nousseet päätä pyörryttävinä ja maailmaa mustentavina vihanpurkauksina niinkuin ennen, ne kokoontuivat sydänalaaan, jäivät sinne jäytämään ja pakottamaan, imeytyivät veriin ja purivat mieltä kuin happamena ruosteena.

Hän polttaa isännän talon!... Hän tappaa Tahvon ja vallesmannin, ampuu insinöörit metsän peitosta, ja kostaa mitenkuten kaikille niille, jotka ovat ryöstäneet hänen rahansa ja tavaransa, häntä häväisseet ja pilkanneet ja ajaneet hänet kuin metsän pedon pesästään!

Isäntä on kehunut hänen viljelyksiensä vuoksi saaneensa ruunulta kaksinkertaiset lunnaat maastaan. Tahvo on ilkkunut viimeinkin kostaneensa. Kaikki maailma on tietysti nauranut hänen häviölleen...

... Ei ole oikeutta ihmisissä, susia ne ovat, nälkäisiä hurttakoiria, jotka söisivät suuhunsa, repisivät riekaleiksi, jos saisivat, imisivät viimeisen veripisaran ruumiista...!

Mutta kostaa hänen täytyy, vaikka itse siihen menehtyköön! ... ja silloin, kun hän näitä ajattelee, silloin leimahtavat hänen silmänsä, ja hampaat puristuvat yhteen...

Hän kulkee epätasaista metsäpolkua pitkin korpeaan kohti. Mutta voimat ovat uupuneet paljosta istumisesta ja huonosta ruuasta, ja hänen täytyy käydä tiepuoleen levähtämään. Nälkäkin on, eikä ole tupakkaakaan, jota ei ole saanut moneen kuukauteen, mutta jota mieli aina ikävöi.

Viha herpoontuu hetkeksi, kostotuumat unohtuvat, ja mielen pinnistys laukee.

Mitä hän on tehnyt, että ihmiset ovat hänelle niin armottomia, että maailma häntä niin murjoo? Eikö hän aina ole koettanut sitä palvella ja sovittaa niitä, joita vastaan ehkä on rikkonut? Eikö hän aina ole antanut niille rauhaa ja paennut pois niiden jaloista? Eikö hän ole väistynyt tiepuoleen ja antanut niiden ajaa ohi,—minkä tähden ne sieltäkin hänet karkoittavat?... Jos pääsisi vielä kerran kaiken kuulumattomiin, jos saisi vielä hankituksi hevosen ja rakennetuksi uuden mökin jonnekin. Mutta mistä sen tietää, etteivät ne niitäkkin ryöstäisi, etteivät taaskin karkaisi kymmenen miehen voimalla hänen kimppuunsa, löisi rautoihin ja ajaisi vankilaan? Ja etteivät veisi vielä lehmääkin...? Ehkei hän enää saa sitäkään pois, ehkä ne ovat jo senkin anastaneet?—ja tätä peläten lähtee hän taas kiireesti pyrkimään sinne, missä luulee sen olevan.

Keväinen yö on kolkko ja kostea, ja vasta lehteen puhjenneet puutkin näyttävät värisevän. Paikat ovat tutut ja matka monta kertaa ennen kuljettua. Mutta ei mikään näytä kuitenkaan olevan entisellään. Kuta enemmän hän syvenee korpeen, sitä leveämmäksi käy tie ja sitä haaskatummaksi metsä. Entistä karjanuraa on aukoiltu isommaksi, sitä on ajettu kärryillä, ja rattaat ovat raapineet kuorta puista. Suopaikkoihin on tehty siltoja, ja tiepuoleessa on vähän päässä suurten honkain kantoja ja niiden katkotulta latvoja.

Vaan yht'äkkiä alkaa hänestä näyttää siltä, kuin kaikki nuo jälet ja merkit toisivat pois päin, niinkuin ne tästä kautta suurella joukolla ja täyttä karkua olisivat ajaneet kuormineen ja kärryineen, niinkuin pelästyksissään ja takaa ajavia vainoojiaan hurjasti paeten... Ne ovat keskeyttäneet työnsä, ne on joku loihnut sieltä pois, antamatta yön lepoa ja päivän rauhaa! ... pannut metsän peikot kiviä nakkelemaan vuorten louhuista alas laaksoihin, särkemään yöllä sen, minkä ne päivällä rakentivat ja rakentamaan sen, minkä ne särkivät: hänen pirttinsä ja peltonsa! Ja tästä ne nyt ovat menneet, toisiaan takaa ajaen, ahdistuen ja ruhjoen heikompiaan tiepuoleen, jossa on kuin kaatuneiden kuormain jälkiä, aisankappaleita, irtautuneita pyöriä ja hevosten luurankoja...

Yön yhä hämärtyessä alkaa hän uskoa tosiksi näkyjään ja kuvittelujaan, tahtoo saada varmuuden siitä, ovatko ne todellakin sieltä lähteneet, ja malttamatta kulkea tietä myöten, jonka kahden puolen hänen mielestään liikutaan ja salaperäisesti sihistään, poikkeaa hän polulta ja lähtee metsän läpi oikaisemaan suoraa tietä Mustinlampea kohti.

Onhan hän kuvitellut sen kaiken mielessään valmiiksi valvoessaan linnassa unettomia öitä. Onhan hän nähnyt radan leviävän ja metsän väistyvän, nähnyt hevosta ja miehiä pitkissä jonoissa kuljettamassa pois kiviä ja puita, nähnyt kantoja väännettävän ja ammuttavan kiviä ilmaan, kiivettävän tupansa katolle, heitettävän malkoja pellolle ja hajoitettavan tuohia tuulen vietäväksi ... ja jo kauan on hänen silmissään seisonut tuvan uuni keskellä ahoa kuin tulipalon jälkeen...

Mutta sellaista mullistusta, niin perinpohjaista ja pikaista hävitystä, kuin minkä hän nyt näkee, jysähtäessään pimeästä metsästä avattuun linjaan, ei hän ole osannut kuvitellakaan...

Sehän on jo valmis rautatie ... pengertetty, ojat kaivettu, kiskot pantu paikoilleen! Ja keskellä rataa, ihan hänen edessään töröttää korkealla penkereellä jono hiekkavaunuja ja niiden edessä kiiltelevä, ilkkuileva, ilkeästi pihisevä veturi.

Hervotonna ja jalat tuskin päällään pitäen hiipii hän radan reunaa tuvalleen päin. Suolla seisovat hajasäärin juntaustelineet ja niiden ympärillä rumpukiviä ja rykelmä käsikärryjä kumollaan, selällään, syrjällään...

Hän hakee huoneitaan entiseltä aholtaan, mutta ei löydä ahoa eikä huoneita. Aho ja pelot ovat peitetyt hiekkaan, tupa, navetta ja saunan ja kamarin salvos ovat haihtuneet näkymättömiin, ja niiden sijalle on alettu rakentaa uutta kivijalkaa. Ainoa, minkä hän löytää petäjiköstä, on palanen tikapuita.

Häntä alkaa peloittaa. Hänestä on, kuin olisi hän siinä näkymättömien vihanhenkien väijyttävänä, jotka tähtäävät häntä metsästä, ojentautuvat ottamaan häntä jaloista kiinni, suhisevat ja pihisevät hänen ympärillään... Hän aikoo karata korpeen, mutta sieltä tuijottaa häneen huoneiden ikkunoita ja ovia toinen toisensa takaa ... tuolla on veturi ja vaunut ... tuolla nuo telineet ja tuolla taas toiset. Ja hän lähtee juoksemaan alas lammelle.

Mutta tuskin hän on ehtinyt toiselle puolelle penkereen, josta irtonainen hiekka valuu hänen jälkeensä, kun hän huomaa olevansa vanhan metsäsaunansa edessä ja pysähtyy siihen.

Se näyttää olevan asuttu. Sieltä kuuluu kuorsausta raollaan olevan oven läpi, ja kun hän kurkottaa sisään, näkee hän lattialla kiukaan edessä sammalilla makaamassa vanhan vaimon, jonka tuntee samaksi, joka on saanut hoitoonsa hänen lehmänsä.

Lehmänsä? muistaa hän. Mutta missä on hänen lehmänsä?

—Tallellahan tuo vielä on, puhuu hänelle vaimo herättyään ja unesta selvittyään. Ja tähänhän nuo vielä jättivät tämän saunarähjänsä, vaikka uhkailivat sitäkin repiäkseen. Vaan eikö nuo tätäkin jo kohta korjanne, kun saavat nuo muut laitoksensa valmiiksi. Juhannuspäivänähän kuuluvat olevan ne, mitkä lienevät, ne ensimmäiset avajaiset. Sen entisen pirttisihän ne repivät, ja isäntä möi seinät Tahvolle, joka on siirtänyt ne tuonne vähän syrjemmälle metsään. Kuuluu pitävän siellä viinankauppaa ja rikastuvan. Sillähän se näet on sinun hevosesikin. Se kelvoton kun sai sen viidestäkymmenestä markasta huutokaupassa.—Jo niitä on ilkiöitä tässä maailmassa, jatkaa hän lohdutellakseen, kun näkee Junnun lyykähtävän saunan kynnykselle, kyynärpäät polvia vastaan. Kaikesta sitä mieheltä viedäänkin elanto ja olento, mistä sinultakin. Revipäs toisen tekemä talo maan tasalle, lyöpäs rautoihin ja myöpäs ainoa hevonen... Ja kun olisi se isäntä, mikähän lie sekään miehiään, ottanut ne sinun tekemäsi heinätkin, soista ja rämeistä keräämäsi ... olisi ottanut, jos en olisi estoa tehnyt.

—... Tallellahan tuo toki vielä on lehmäsi. Tästähän se illalla lähti yösyöttönsä. Ei sitä paljon uskalla paimentamatta jättää muulloin kuin yöllä, sitten kun alkoivat tuolla veturillaan humata kahakateen. Ne kun eivät osaa lehmät pelätä sitä sen enemmän kuin hevostakaan, niin jo ovat kahden elukan yli ajaneet tänä kevännä. Eivätkä maksa vahingoltakaan, kun kuuluisi pitävän jokaisen itsensä paimentaa karjansa.

—Mikä pakko sitä on täällä sen kanssa ollaksesi?

—Eihän tuota ole osannut muuannekaan, kun täällä saa maidostakin paremman hinnan.

—*Niillekö* sinä myöt maidon?

—Nehän nuo houkuttelivat, kun sanoivat olevan muutenkin särpimestä tingan täällä sydänmaalla ... ja kun nuo olivat täällä heinänsikin.

—Missä päin se kulkee Omena yösyötössä?

—Eihän se kaukanakaan. Tuollahan se lie aivan radan takana muiden lehmäin kanssa. Pitäisi sen tänne kuulua sen kellonkin. Löydät sen sieltä nähdäksesi.—Vaan saataisiinhan tässä aamukahvikin kiehautetuksi, jos malttaisit odottaa...

Mutta ei Junnu sano malttavansa, nousee ylös ja katoaa metsään.

VIII.

Päivä jo nousee vaaran takaa, ja sieltä täältä alkaa kuulua liikettä ja ääniä.

Kuulostellen kulkee Junnu radan vartta, loittonee siitä vähän, palaa taas takaisin sen poikki mennäkseen, mutta on kuin ei saisi siihen rohkeutta.

Ei päivääkään aio hän enää täällä viipyä. Heti paikalla hän hakee lehmän käsiinsä, kytkee sen kiinni ja lähtee sen kanssa tiehensä, ennenkuin kukaan on hänet nähnyt. Menihän sitten minne meni, sydänmaita myöten toisiin pitäjiin ... kunhan vain pääsee pois täältä, missä on kuin väijyviä peikkoja joka puun juuressa ja jokaisen kiven kolossa.

Vähän aikaa kuljettuaan on hän yht'äkkiä kuulevinaan tutun kellon kilahduksen ja pysähtyy. Ja kun se kilahtaa toisen kerran, menee hän kohti.

Aukeaa pieni aho eteen, jonka hän tuntee samaksi, minkä viime kevännä oli kaskaista polttanut ja pannut ohraksi. Ja sen keskeltä keksii hän seisomassa oman entisen hevosesensa.

Mutta se on nyt laiha ja lamassa, on vielä talvitakussaan, karva hankautunut, selkä makkaroilla, säki ja hartiat vereslihalla, suupielet revittyinä ja pää riipallaan. Se tuntee entisen isäntänsä, mutta ei jaksa tulla luo, hörhättää vähän ja töykkää turvallaan käsivarteen.

Voi, minkä ne ovat sinusta tehneet! ... voi heittiöitä, voi hylkiöitä! vaikeroi Junnu itsekseen.

Ja muistamatta, ettei hän enää olekaan sen oikea omistaja, tarttuu hän kellonkantimeen ja lähtee taluttamaan sitä pois.

—Mies hoi, eläpä vie minun hevostani! huutaa joku metsän laidasta ja juoksee päin.

Se on Tahvo.

Tunnettuaan Junnun hän säpsähtää ja pysähtyy, mutta kun näkee, että Junnu on aseeton, ja hänellä itsellään on kirves, rohkaisee hän mielensä ja menee luo.

—Pois minun hevosestani! huutaa hän heristäen kirvestään, ja tarttuu hänkin kellonkantimeen.

Junnu hellittää. Ja kun hän näyttää epäröivältä ja heikolta eikä näy aikovankaan tehdä tappelua, survaa Tahvo häntä olkapäistä, jolloin Junnu sortuu omiin jalkoihinsa ja hoipertuu maahan.

Tahvo hyppää hevosensa selkään, latkii sitä ohjasperillä mahan alle ja ajaa pois.

Junnu ei jaksa juosta jälkeen, ei jaksa enää suuttuakaan, antaa hänen ahon laidasta haukkua häntä hevosvarkaaksi, roistoksi, uhata vallesmannilla ja uudella vankeudella ja kadota käsistään metsään.

—So, ruuna, kivimäkeen! kuulee hän Tahvon siellä ärjyvän hevoselleen.

Senhän se on, ajattelee hän tylsästi, niidenhän ne on kaikki ... nehän ne tekevät, mitä tahtovat...

Häntä raukaisee, uuvuttaa vastustamattomasti, aamuurinko pistää metsän yli kipeästi silmään, päätä viipottaa, ja hän painautuu aholle pitkäkseen, unohtaen lehmänsä ja poislähtönsä ja kaikki...

Mutta tuskin hän on ehtinyt silmänsä ummistaa, kun kimakka vihellys vihlaisee hänen korviaan ja iskee kuin piiskalla selkään ja yli koko ruumiin. Hän on kuulevinaan kuin kahleiden helinää ja kalsketta, eikä tiedä, onko hän vielä linnassa vai uneksiiko siellä olevansa.

Mutta kun hänelle vähitellen selviää, että se oli veturi, joka vihelsi, ja että se on se, joka sieltä tulee tännepäin, muistaa hän lehmänsä, kimmahuttaa ylös ja lähtee kivien ja kantojen yli juoksemaan radalle, niinkuin jotain estääkseen, niinkuin jotain vaaraa torjuakseen.

Lehmiä seisoo pienoinen karja toisella puolen penkereen tulossa radalle päin. Ensimmäisenä niistä tuntee Junnu omansa, ja sekin keksii samassa Junnun, nostaa päänsä pystyyn, ynähtää tutusti, mölähtää, ja lähtee juoksujalassa, kello kaulassa kahakäteen kalkattaen, tulemaan kohti.

Mutta kun se tulee radalle, ja on juuri penkereen yli nousemaisillaan, viheltää veturi jo käänteessä ja karkaa höyryä kupeiltaan sähistäen täyttä vauhtia eteenpäin.

Lehmä pysähtyy keskelle rataa, jää tulijata katsomaan, tyhmistyy, ei osaa eteen eikä taakse.

Veturi kiljuttaa pilliään, karjuu ja elämöi, mutta ei saa enää vauhtiaan hillityksi.

Junnu hyppää hätään, huitoo käsillään ja huutaa hänkin, tarttuu sarviin lehmäänsä, joka peräytyy silloin, kun Junnu vetää, ja työntäytyy eteenpäin silloin, kun Junnu peruuttaa ... ja saa hänet raastetuksi puolittain radalta, kun veturi, kuljettajain kirotessa ja nyrkkejä puidessa ja jarrujen pahasti päristessä, leikkaa lehmän kahtia hänen edessään ja laahaa toisen puolen ruumista mennessään, kun toinen puoli etujalkoja myöten jää sarvista Junnun käsiin.

Se elää vielä vähän aikaa, heittelee niskojaan, liikuttaa jalkojaan kuin pois pyrkien, mutta putoo sitten hervotonna, kaula ojona ja auki jääneet silmät kuin Junnuun tuijottaen, hänen eteensä rataväliin vierteelle.

IX.

Liputettu juhlanjuna pysähtyy juhannuspäivänä Mustinlammen asemalle, jonka keskentekoiset rakennukset ovat koivuilla kaunistetut. Se on ensimmäinen juna uudella radalla, huviretki, jonne rakennustoimikunta on kutsunut kaikki rautatietyömiehet ja kunniavieraiksi radan varrella asuvain pitäjän säätyhenkilöt.

Junnua ei ole näkynyt eikä kuulunut, sitten kun veturi oli ajanut hänen lehmänsä yli ja hän itse kadonnut, luulon mukaan kirkonkylään päin. Silloin tällöin ovat hiekkajunain kuljettajat kuitenkin luulleet näkevänsä hänet hiipimässä radan vartta metsän rinnassa, milloin siellä milloin täällä.

Siinä, missä rata asemalta lähtien ja ojentautuen siitä jonkun matkaa yhtä suorana linjana kulkemaan tekee äkkipolvekkeen ja puskee halaistun kallion läpi korkealle, vetelän suon yli kiertävälle penkerelle,

—on mies radalla polvillaan ja koettaa irroittaa jotain ratapölkystä. Hiessä päin, kiihkoisin liikkein ja vähän väliä asemalle päin pälyen, hän vuoroin takoo kirveenhamaralla kisko kiinnittävän naulan kotkausta, vuoroin koettaa koivuisella kangella longistaa sitä ylös maasta.

Hän on koonnut kaikki viimeiset voimansa siihen työhön, jota hän on panemassa toimeen. Kaikki vihamiehensä, kaikki vainoojansa ja kiusanhenkensä: insinöörit, vallesmannin, isännän, Tahvon, työmiehet, veturin ja sen kuljettajat, ja kaikki muut, jotka ovat liitossa häntä vastaan, eivätkä toinen toistaan parempia, tahtoo hän karkoittaa täältä, ruhjoa heidät yhdellä iskulla, syöstä heidät yhteen rykelmään, yhteen hävityksen kuiluun, nurin niskoin vetelän suon pohjaan...

Hän on sen niin miettinyt, se on selvinnyt hänelle näinä päivinä nälkää nähdessä ja metsiä harhaillessa, josta edestakaisin ajeleva veturi vetää häntä vastustamattomasti radan läheisyyteen, josta hän seuraa sen liikkeitä, hiipii yöllä sen luo, näkee kiskoja otettavan irti ja naulattavan kiinni paikoilleen ja kuulee työmiesten puhuvan juhannuspäivänä kaupunkiin tehtävästä huviretkestä...

Olla hänellä rautapikka ja raskas moukari, joilla hän kerran iskien ja kerran keikauttaen musertaisi palasiksi hauraan raudan...

Mutta naula ei ota särkyäkseen, ja toinen on vielä koettamatta...

Vaan hänen täytyy saada tekonsa tehdyksi! Ja sen täytyy onnistua!

Veturi savuaa tuolla asemalla, väkeä kuohuu mustanaan sen ympärillä, ne hyppivät vaunuihin, äsken ne jo huusivat ja hurrasivat ja nyt ne soittavat torvea, niin että metsät raikuu.

Hän lyö olkansa takaa kirveenhamaralla, ja naulan kotkaus murtuu. Hän työntää kankensa kiskon alle, ja kisko jo vähän liikahtaa. Mutta toinen naula kiinnittää sitä vielä ratapölkkyyn, ja rauta painuu paikoilleen.

Juna viheltää lähtöään asemalta, pitkästi ja kiivakasti.

Toinen naula on yhtä kovassa kuin ensimmäinen. Ei hän ennätä sitä murtaa, ennenkuin ne ovat ajaneet yli ja pelastuneet...

Jättäisikö hän toiseen kertaan?—Ei hän voi, ei hän tahdo, nyt sen täytyy tapahtua, nyt ovat hänen kiusansa kostettavat!

Hän tarttuu kirveeseensä ja alkaa hakata sillä ratapölkkyä poikki.

Mutta kirves karahtaa kiveen, iskee säkeniä ympärilleen, ja terä on mennyt pilalle.

Juna on jo liikkeessä, sen rumina lähenee lähenemistään.

Hän tarttuu kankeen uudelleen, sysää sen kiskon alle ja heittäytyy ruumiinsa koko painolla sen päälle.

Kisko longistuu maasta, ratapölkky rusahtaa, naula nousee...

Nyt ne eivät pääse hänen käsistään!

Mutta kun hän kerran vielä ponnistaa, kuullen jo rattaiden kalinan vastaavan kallion seiniin, katkeaa kanki, ja hän lentää selälleen radalle.

Vimmastuneena karkaa hän ylös, ryntää käsin kiinni ratakiskon kimppuun, repii sitä sormillaan, iskeytyy siihen hampaillaan kiinni, tietämättä enää, mitä tekee...

Veturi viheltää hänen selkensä takana...

Se pääsee pois hänen käsistään, ne pelastuvat, ne ajavat hänen ylitsensä...!

Ei ikinä!

Hän hyppää syrjään, näkee veturin liehuvine lippuineen, kiiltävine silmineen, huutaen, ratisten karkaavan kohti, ja uusi tuuma iskee hänen mieleensä...

Hän koukistuu maahan, lyö sylensä suuren kiven ympärille, nostaa sen radan vierestä ilmaan, syöksee takaisin radalle, sulkee silmänsä, jymähyttää sen tulevaa veturia vastaan, kuulee kauhean pamauksen ja hoipertuu tunnotonna penkereeltä alas ojaan.

Kun hän tointuu, tuntee hän olevansa selällään kuin jollain liikkuvalla lattialla, huutavain ja käsiään huitovain ihmisten ympäröimänä, näkee insinöörit, vallesmannin, isännän ja Tahvon ... hänen päätään

pakottaa, verta vuotaa kasvoja pitkin, veturin pilli päästää ilkkuvan kirkunan, savua tuprahtaa hänen silmilleen ja hän ymmärtää olevansa juhlahunan vietävänä, kiitämässä kaupunkia kohti ja—ikiteilleen.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HELLMANNIN HERRA; ESIMERKIN VUOKSI;
MAAILMAN MURJOMA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project

Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not

limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.